

audit FINANCIAR

5/2011

- **Cum pot contabilii și auditorii financiari adăuga valoare afacerii?**

- **Raportările frauduloase - o permanentă provocare pentru auditorii financiari**
- **Controverse conceptuale în materie de independență în auditul financiar**
- **Relația dintre standardele internaționale de raportare financiară și eficiența piețelor financiare**
- **Analiza performanțelor întreprinderii pe baza Contului de profit și pierdere**
- **Auditul practic, conform ISA-urilor clarificate**

Website-ul CAFR într-o nouă arhitectură

Începând cu data de 4 aprilie a.c., publicul vizitator al website-ului Camerei Auditorilor Financiari din România, www.cafr.ro îl regăsește într-o nouă arhitectură. Cu un design modern, site-ul este judicios structurat spre a oferi un volum mai bogat de informații cu privire la activitatea Camerei și a membrilor săi, postate în timp real și care pot fi accesate facil și rapid.

Astfel, sunt disponibile pe site: Registrul public electronic al auditorilor financiari, legislația și normele de lucru ale Camerei, date despre programele de pregătire profesională, accesul la profesie, controlul de calitate, publicațiile editate, acțiunile pe plan național organizate de Cameră, precum și activitățile internaționale la care CAFR participă în calitate de membru cu drepturi depline al IFAC, FEE și FIDEF sau în cadrul programelor de cooperare cu organizații profesionale din alte țări, adresele de contact ale Departamentelor Camerei.

Site-ul este realizat în două versiuni: română și engleză.

Toate informațiile de pe site sunt actualizate permanent de către departamentele CAFR, asigurându-se astfel o comunicare transparentă și utilă cu principalii beneficiari, auditorii financiari și profesioniștii contabili.

Participarea Camerei la Conferința Națională anuală a ANEVAR

La 26 martie a.c., la București a avut loc **Conferința națională anuală a Asociației Naționale a Evaluatorilor din România (ANEVAR)**, la care s-au prezentat raportul de activitate al consiliului director și situațiile financiare ale asociației pentru anul 2010, precum și alte rapoarte și documente privind activitatea evaluatorilor și a organismului lor profesional.

Președintele ANEVAR, **Filip Stoica**, a mulțumit în mod special CAFR și conducerii acesteia pentru modul exemplar în care a decurs și decurge colaborarea colegială dintre cele două organisme profesionale.

Cu acest prilej, **Emil Culda**, vicepreședinte al Consiliului CAFR, a transmis un salut prietenesc și colegial membrilor ANEVAR și conducerii acesteia, remarcând de asemenea colaborarea foarte bună dintre cele două corpuri profesionale atât la nivelul conducerii, cât și în activitățile profesionale curente privind auditarea raportărilor financiar-contabile.

Reprezentantul Consiliului Camerei a subliniat în mod deosebit responsabilitatea ce revine în condițiile actualei recesiuni profesioniștilor membri în aceste organisme profesionale privind corectitudinea și calitatea informațiilor economice și financiar-contabile pe care le generează și girează, în raport cu interesul public. A remarcat, de asemenea, rolul acestor profesioniști din perspectiva cerințelor și așteptărilor IFAC, ale Comisiei Europene și altor organisme internaționale, mai ales în ceea ce privește întreprinderile mici și mijlocii.

Atât din luările de cuvânt ale celorlalți invitați din partea unor organisme profesionale sau autorități, cât și ale membrilor participanți s-a putut remarca un conținut consistent și de mare actualitate și interes al dez-baterilor.

Seminar tehnic la Constanța

În perioada 8-9 aprilie 2011, la Constanța, Camera Auditorilor Financiari din România a organizat împreună cu Biroul ACCA pentru Europa de Sud-Est un seminar tehnic pe tema aplicării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară și a Standardelor Internaționale de Audit. Au participat auditori financiari din Regiunea de Dezvoltare Sud-Est, respectiv din județele Constanța, Tulcea, Brăila, Galați, Vrancea și Buzău. După deschiderea seminarului, în cadrul căreia **Andreea Stanciu**, director ACCA pentru Europa de Sud-Est, și **Gheorghe Rusu**, auditor financiar, din partea CAFR, s-au referit la modul în care au fost selecționate temele propuse și la importanța acestora, lectorul din partea ACCA, **Smaranda Ștreangă**, a supus atenției auditoriului principiile de bază ale IFRS și cerințele minime ale unui set de situații financiare în conformitate cu IAS. Pe parcursul seminarului, care a avut caracter interactiv, au avut intervenții **Carmen Mataragiu** și **Alexandru Groza**, membri ai Consiliului CAFR.

Au mai făcut obiectul seminarului, prezentări legate de cerințele IAS 2 „Stocuri”, IAS 8 „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori”, IAS 16 „Imobilizări corporale”, IAS 36 „Deprecierea activelor”, IAS 17 „Leasing”, IAS 38 „Active necorporale”, IAS 37 „Provizioane, datorii contingente și active contingente”, IAS 18 „Venituri din activități curente”, IAS 7 „Situațiile fluxurilor de numerar”.

În final, s-a făcut o expunere cu privire la certificările relevante ce pot fi obținute pentru studiul IFRS și ISA, sub egida ACCA.

Prof. univ. dr. Eugeniu ȚURLEA & drd. Mihaela MOCANU

Studiu privind controversiile conceptuale în materie de independență în auditul financiar

Research on the Conceptual Controversies Regarding Independence in Financial Audit

3

Prof. univ. dr. Victoria STANCIU

Raportările financiare frauduloase - o permanentă provocare pentru auditorii financiari

Fraudulent Financial Reporting - a Continuous Challenge for Financial Auditors

9

Prof. univ. dr. Victor MUNTEANU, drd. Narcisa ANDREI-COMAN & conf. univ. dr. Marilena ZUCA

Posibilități de analiză a performanțelor întreprinderii pe baza Contului de profit și pierdere

Possibilities for Analysis of Business Performance based on Profit and Loss Account

15

Conf. univ. dr. Felicia Cornelia MACARIE

Considerații privind starea actuală și viitorul auditului public intern în România

Considerations on Current State and Future Tendencies of Public Internal Audit in Romania

26

Lect. univ. dr. Ștefana DIMA (CRISTEA), prof. univ. dr. Bogdan DIMA & drd. Otilia ȘĂRĂMĂȚ

Considerații privind relația dintre standardele internaționale de raportare financiară (IFRS) și eficiența piețelor financiare

Aspects Concerning the Linkage between IFRSs Adoption and the Informational Efficiency of Financial Markets

33

Asist. univ. dr. Ionel-Alin IENCIU, prof. univ. dr. Dumitru MATIȘ & lect. univ. dr. Adrian GROȘANU

Implicarea auditorilor financiari din România în realizarea auditului de mediu

The Involvement of the Financial Auditors from Romania in the Environmental Audit Process

42

Glenn COLLINS & Massimo LAUDATO

Auditul practic, conform ISA-urilor clarificate

Practical Auditing Under Clarified ISAs

50

Comentariu ACCA

Cum pot contabilii și auditorii financiari adăuga valoare afacerii?

How Can the Accountants and the Auditors Add Value to a Business?

54

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiar
din România**
Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Colegiul editorial științific

- Prof. univ. dr. **Sorin BRICIU**, decan, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
Prof. univ. dr. **Alain BURLAUD**, director, Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
Academician **Constantin IONETE**, Academia Română
Prof. univ. dr. **Robin JARVIS**, director pentru IMM-ACCA, profesor de contabilitate Universitatea Brunel, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **David HILLIER**, decan, Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **Allan HODGSON**, decan, Amsterdam Business School, Olanda
Prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ**, decan, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. **Maria MANOLESCU**, ASE, București
Prof. univ. dr. **Ion MIHĂILESCU**, Universitatea "Constantin Brâncoveanu", Pitești
Prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU**, decan, Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune - ASE București
Prof. univ. dr. **Donna STREET**, Universitatea Dayton, SUA
Prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ**, rector, Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. **Alexandru ȚUGUI**, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași
Prof. univ. dr. **Eugeniu ȚURLEA**, șef Catedră contabilitate, audit și control de gestiune, ASE București
Academician **Iulian VĂCĂREL**, Academia Română

Director științific: Prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial: Dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Colectiv redacțional: Marina ANTOFIE, Adriana COȘA, Alexandra JORA, Alice PETCU, Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR

Secretar de redacție: **Cristina RADU**

Prezentare grafică și tehnoredactare: **Nicolae LOGIN**

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

Publicație recunoscută de CNCSIS, categoria B+

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>; <http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCPIO: www.scpio.ro

Marcă înregistrată la OSIM, sub nr. M2010 07387

Telefon: **(021) 410.74.43 interior 120**; Fax: **(021) 410.03.48**;

E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>

Tipar: Universal Color S.A., str. Victoriei, bl. A2-A3, Pitești, tel.: +40 (248) 215788

ISSN 1844 - 8801

Studiu privind controversele conceptuale în materie de independență în auditul financiar

Eugeniu ȚURLEA* & Mihaela MOCANU**

Abstract

Research on the Conceptual Controversies Regarding Independence in Financial Audit

The concept of independence in financial audit has been an intensively debated topic from the starts of the audit profession till recent times. The present paper aims at clarifying some essential aspects with regard to this concept. First of all, the research clearly delimits independence from other related concepts such as impartiality, objectivity, unbiasedness and integrity. Second of all, the possible levels for conceptualizing independence are set: the profession level, the audit company level, the level of regional profit centers or audit offices of the same bigger company, the level of the individual professional. Moreover, the line between organizational and operational independence is drawn. Third of all, the main conceptual perspectives on independence are presented, which subsequently are critically analyzed. The conclusion of the authors is that independence is an umbrella-concept, which needs to be investigated at all identified levels and which is best defined (from a practical point of view) as lack of dependence.

Key words: *independence, concept, controversies, financial audit*

JEL Classification: *M42, L84*

Cuvinte cheie: *independență, concept, controverse, audit financiar*

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: eturlea@yahoo.com

** Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: mihaela.g.mocanu@gmail.com

Introducere

Există o multitudine de definiții ale conceptului de independență, formulate de la începuturile profesiei de auditor până în prezent. De Angelo definește „nivelul de independență a auditorului” drept probabilitatea condiționată ca, în cazul în care a fost descoperită o anumită neregularitate, auditorul o va raporta. Magee și Tseng consideră că „o lipsă a independenței” înseamnă că deciziile unui auditor nu sunt în concordanță cu propriile convingeri privind politica de raportare financiară a companiei-client. Antle și Baiman et al. au dezvoltat un cadru conceptual pentru a analiza independența auditorului ca fiind o înțelegere ascunsă între auditor și manager. Lee și Gu definesc independența ca absența unei înțelegeri ascunse între auditor și managerul firmei-client.

Discuțiile privind definiția conceptului de independență continuă și în studii mai recente, cum ar fi Anandarajan et al., care dezbat efectele pe care emiterea Sarbanes-Oxley Act le-a avut asupra conceptului de independență a auditorului financiar. Pe de altă parte, în timp ce unii cercetători, precum Hirst, au considerat că independența este sufletul profesiei de auditor sau precum Mednick, că este cheia de boltă a profesiei contabile și unul dintre cele mai importante active ale sale, în prezent se are în vedere o deplasare a accentului de pe independență spre alte concepte, cum ar fi credibilitatea (engl. „reliability”) – vezi DeZoort et al.

De asemenea, au existat și eforturi de a comunica studenților din domeniul financiar-contabil cunoștințele privind conceptul de independență într-o manieră cât mai atractivă, astfel încât aceștia să-și dezvolte propriile atitudini

și competențe în domeniu (vezi Richardson).

Prezentul articol își propune să contribuie la literatura referitoare la auditul financiar și independența în audit, prin clarificarea unor aspecte esențiale: delimitarea independenței de alte concepte înrudite, stabilirea nivelului de conceptualizare a independenței și determinarea perspectivei conceptuale celei mai adecvate.

Abordare metodologică

Pentru realizarea obiectivului stabilit, autorii efectuează următorii pași. În primul rând, sunt analizate celelalte concepte înrudite cu conceptul în discuție și care sunt folosite adesea în literatură ca sinonime (parțiale sau totale) cu independența. În cadrul acestei analize sunt făcute nuanțări menite să delimiteze cât mai clar conceptul central – independența – de celelalte alternative conceptuale. În al doilea rând, se identifică principalele niveluri la care poate fi conceptualizată independența. În urma studiului literaturii de specialitate, s-a conchis că se poate discuta despre independență la patru niveluri:

- (1) la nivelul profesiei,
- (2) la nivelul societății de audit,
- (3) la nivelul unor centre de profit regionale sau cabinete de audit aparținând unei aceleiași firme mai mari și
- (4) la nivelul profesionistului individual.

În plus, se face distincția între mult-dezbătuta independență organizațională și independența operațională.

În al treilea rând, sunt prezentate principalele perspective conceptuale asupra independenței, care ulterior sunt analizate critic.

Interferențe cu alte concepte

Conceptul de „*independență*” este adeseori considerat sinonim cu alte concepte înrudite sau definit prin acestea, ceea ce poate lăsa impresia unei definiții circulare a sa. Unul dintre aceste concepte înrudite este cel de „*imparțialitate*”. Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, „imparțialitatea” se definește drept calitatea de a fi imparțial, calitatea de a face aprecieri juste, de a fi nepărtinitor, obiectiv, drept. În contextul specific al auditului financiar, imparțialitatea presupune că, în efectuarea unei sarcini din cadrul misiunii de audit, auditorul nu ține cont de niciun fel de interese (personale sau ale altor grupuri), apreciază nepărtinitor circumstanțele relevante și se consideră dator doar să-și îndeplinească misiunea impusă prin lege. Așadar, imparțialitatea este echivalentă cu neutralitatea absolută a auditorului financiar (vezi Marx).

Alte două concepte care se suprapun parțial cu cel de independență sunt integritatea și obiectivitatea. Conform Dicționarului explicativ al limbii române, *integritatea* este însușirea de a fi integru, cinste, probitate. Potrivit Codului Etic pentru Profesioniștii Contabili emis de IFAC, integritatea este unul dintre principiile fundamentale și presupune că un profesionist contabil trebuie să fie direct și onest în toate relațiile profesionale și de afaceri (paragr. 100.4 a). Integritatea este mai degrabă o calitate morală (Elliott & Jacobson) și reprezintă o nuanțare în direcția accentuării importanței pe care o are ținuta morală a auditorului financiar.

Pe de altă parte, *obiectivitatea* este definită în Dicționarul explicativ al limbii române ca imparțialitate sau nepărtinire, ceea ce nu aduce un plus de valoare prezentei analize. Codul Etic pentru Profesioniștii Contabili menționează

obiectivitatea printre principiile fundamentale și o explică prin faptul că un profesionist contabil trebuie să fie imparțial, să nu se afle în conflict de interese sau sub influențe nedorite care pot să intervină în raționamentele profesionale sau de afaceri (paragr. 100.4 b). În general, obiectivitatea este considerată drept o calitate intelectuală sau mentală a auditorului financiar (Elliott & Jacobson).

Și noțiunea de *nepărtinire* a auditorului financiar este folosită în literatura de specialitate alături de cea de independență, deși nu este sinonimă cu aceasta, după cum subliniază Marx. Marx consideră că independența caracterizează un raport extern. Ea înseamnă absența oricărei relații juridice sau economice în raport cu societatea supusă auditului, prin urmare se poate demonstra obiectiv. Spre deosebire de independență, noțiunea de „nepărtinire” presupune o atitudine internă, adică subiectivă a auditorului față de societatea de auditat și informațiile supuse auditului. Dacă auditorul este într-adevăr nepărtinitor, acest fapt nu se poate recunoaște, nici demonstra din exterior.

Niveluri de conceptualizare a independenței

Independența auditorului poate fi conceptualizată la diverse niveluri. Pe de o parte, se poate discuta despre independență la nivelul profesiei, la nivelul societății de audit, la nivelul unor centre de profit regionale sau cabinete de audit aparținând unei aceleiași firme mai mari și la nivelul profesionistului individual. Pe de altă parte, în opinia lui Power, se poate face distincția între independență organizațională și independență operațională.

INDEPENDENȚA PROFESIEI, A SOCIETĂȚII DE AUDIT ȘI A PROFESIONISTULUI

În primul rând, profesia ca întreg trebuie să evite aparența unei lipse a independenței. Cu toate acestea, se consideră că profesia nu are o organizare care să poată garanta unei persoane sceptice independența sa. Mautz și Sharaf consideră că relația strânsă a profesiei de auditor cu lumea afacerilor și organizarea profesiei determină ca independența acesteia să fie pusă sub semnul întrebării de către publicul larg.

În ceea ce privește primul aspect, Mautz și Sharaf enumeră trei elemente cu un potențial impact negativ la adresa independenței:

- (1) majoritatea veniturilor auditorilor provin de la companiile auditate, ceea ce creează impresia unei dependențe financiare de acestea;
- (2) confidențialitatea relației dintre auditor și client poate fi percepută din exterior ca o amenințare la adresa obiectivității și
- (3) companiile de audit (în special cele de dimensiuni mari) pun un accent puternic pe serviciile oferite managementului, ceea ce poate crea aparența unei dependențe.

Cu privire la al doilea aspect (respectiv organizarea profesiei), aceiași autori subliniază alte trei caracteristici:

- (1) tendința de concentrare pe piața de audit – respectiv existența unui număr restrâns de firme mari de audit care dețin majoritatea veniturilor de pe piață;
- (2) lipsa solidarității profesionale, care își are originea în competiția puternică dintre firmele de audit și
- (3) tendința de a introduce „salesmanship” în audit – cu alte cuvinte, orientarea preponderentă spre pro-

movarea serviciilor de audit și pe aspectul comercial al prestării de astfel de servicii.

Aceste elemente sunt posibile motive de a pune sub semnul îndoielii independența în auditul financiar.

În al doilea rând, este necesar ca independența să fie asigurată și la nivelul firmei. În marile companii de audit, existența independenței poate fi argumentată în primul rând prin absența dependenței financiare – căci până și cei mai mari clienți aduc doar o mică parte din veniturile totale ale firmei, iar pierderea unui client nu ar afecta prosperitatea acesteia. În al treilea rând, independența poate fi analizată și la nivelul unor centre de profit regionale sau cabinete de audit aparținând unei aceleiași firme de audit.

Nu în ultimul rând, auditorul financiar individual, ca profesionist, este obligat să își mențină independența, înțelegând ca atitudine mentală. La acest nivel individual, o astfel de stare de spirit este mai dificil de menținut, ca urmare a diverselor presiuni și factori cu influență asupra auditorului.

Spre exemplu, dacă un partener de audit este responsabil pentru mai mulți clienți și va fi apreciat (și răsplătit), cel puțin parțial, în funcție de cât de bine își îndeplinește responsabilitățile, pierderea unuia dintre clienți nu i-ar fi indiferentă.

În ceea ce privește independența profesionistului, Mautz și Sharaf au identificat trei dimensiuni la acest nivel de conceptualizare:

- *independența în programare*: auditorul are libertatea de a stabili pașii care trebuie urmați și volumul de muncă ce trebuie efectuată, în limitele generale ale angajamentului de audit;

- *independența în investigație*: auditorul are libertatea de a analiza informațiile pe care le consideră relevante și nu trebuie să fie privat de nicio sursă legitimă de informații;

- *independența în raportare*: auditorul exprimă clar și complet toate aspectele semnificative în raportul de audit și scrisoarea către management, fiind liber de orice sentiment de loialitate sau de orice obligație de a modifica impactul faptelor raportate asupra oricărei părți interesate.

INDEPENDENȚĂ ORGANIZAȚIONALĂ VERSUS INDEPENDENȚĂ OPERAȚIONALĂ

Independența poate fi înțeleasă, în opinia lui Power, în două moduri: independență organizațională și independență operațională.

Independența organizațională a auditorului financiar se referă la aspecte precum: modul în care este numit auditorul, elaborarea de reglementări etice adecvate, proiectarea unei structuri motivaționale care să faciliteze auditorului punerea în practică a reglementărilor existente. În acest context, unele societăți de audit își pot crea singure probleme în materie de independență prin propria organizare internă.

Spre exemplu, Lord argumentează că presiunea la care este supus un auditor, la nivel individual, provine din surse interne firmei, cum ar fi structura de evaluare și motivare din firmă. Spre deosebire de independența organizațională, independența operațională se referă preponderent la procesul de audit în sine și a fost mai puțin dezbătută.

În acest caz, accentul cade mai mult pe problema fundamentală a *capacității* auditorului de a face, de a acționa în cadrul misiunii sale.

Perspective conceptuale asupra independenței

Perspectivile conceptuale asupra independenței sunt variate. În primul rând, se distinge între independența de spirit și independența în aparență, așa cum sunt definite în Codul Etic pentru Profesioniștii Contabili emis de IFAC. În al doilea rând, independența poate fi înțeleasă ca separare, din perspectiva eticii drepturilor. În al treilea rând, o modalitate realistă și operațională de a conceptualiza independența constă în a o defini ca lipsă a dependenței. Nu în ultimul rând, independența poate fi analizată și din perspectiva nivelului de dezvoltare morală a auditorului financiar. Aceste perspective sunt prezentate detaliat în cele ce urmează.

INDEPENDENȚA DE SPIRIT VERSUS INDEPENDENȚA ÎN APARENȚĂ

Codul Etic emis de IFAC face distincția între independența în spirit (de drept) și independența în aparență (de fapt). Pe de-o parte, este esențial ca auditorul să dețină independența de spirit, definită ca starea de spirit care permite emiterea unei opinii fără a fi afectat de influențe care compromit judecata profesională și care permite individului să acționeze cu integritate, să exercite obiectivitate și scepticism profesional. Aceasta reprezintă componenta internă, neobservabilă și nedemonstrabilă din exterior a independenței. Pe de altă parte, auditorul trebuie să evite faptele și situațiile care sunt atât de importante încât o terță parte informată și rezonabilă care cunoaște toate informațiile relevante, inclusiv măsurile de protecție aplicate, ar concluziona în mod rezonabil că integritatea, obiectivitatea sau

scepticismul profesional al firmei sau al unui membru al echipei de asigurare au fost compromise. Aceasta reprezintă componenta externă, observabilă și demonstrabilă a independenței.

Aceste două laturi ale independenței auditorului financiar pot fi analizate din perspectiva factorilor care determină comportamentul în condiții de risc. Cele mai răspândite teorii privind acești factori sunt cele analizate recent de Lonescu și formulate de Kogan și Wallach: o perspectivă care consideră că trăsăturile personale ale decidentului, cum ar fi predispoziția către asumarea sau evitarea riscului, sunt factori determinanți pentru tipul de decizie luată și o perspectivă ce consideră că determinant pentru comportamentul decidentului în condiții de risc este contextul în care este luată o decizie, indiferent de preferințele sale. Cea dintâi teorie pare a fi adecvată pentru investigarea independenței de spirit a auditorului, în timp ce a doua teorie ar sprijini o cercetare orientată către independența în aparență a auditorului.

INDEPENDENȚA CA SEPARARE

Pornind de la premisa că ființele umane sunt autonome și imune la influențele sociale, etica drepturilor accentuează detașarea, impersonalul, obiectivitatea, autonomia individuală, în detrimentul atașării, particularității, emoției, subiectivității (vezi Reiter & Williams). Din această perspectivă, membrii societății sunt priviți ca agenți morali ideali care acționează doar pe baza principiilor lor, fără a permite ca influențe externe de orice natură să le afecteze raționamentul profesional.

Autonomia și separarea de ceilalți reprezintă în acest context un indiciu al dezvoltării moral-psihologice. Din punctul de vedere al eticii drepturilor poate fi explicată (vezi Reiter & Williams) și

„starea de spirit” care trebuie atinsă pentru a asigura independența de spirit a auditorului financiar. Se așteaptă ca acesta, în calitatea sa de expert independent, să întrețină o stare de detașare, de separare față de orice influențe de natură financiară sau emoțională, conștiente sau inconștiente. Cu alte cuvinte, conceptul de independență este înțeles ca „separare”.

INDEPENDENȚA CA LIPSĂ A DEPENDENȚEI

Dintr-o altă perspectivă, conceptul de independență poate fi înțeles mai clar și operaționalizat mai eficient prin negarea antonimului, respectiv prin definirea sa ca lipsă a dependenței (Wallmann, 1995).

Din acest punct de vedere, se presupune existența unui anumit grad de dependență în toate relațiile auditorului financiar (de exemplu, dependență financiară cauzată de faptul că este angajat și plătit de firma-client sau dependență informațională, generată de necesitatea obținerii de informații de la management). În practica auditorului financiar, prin respectarea unei astfel de definiții a independenței s-ar urmări evitarea dependenței.

Pentru un profesionist contabil, ar fi mai facil să-și imagineze caracteristicile unei relații dependente neadecvate decât să înțeleagă cum poate avea independență (deci nicio relație) în cadrul unei relații.

INDEPENDENȚA CA PROCES MORAL-COGNITIV

Auditorul financiar este o ființă umană cu emoții, convingeri și prejudecăți. Prin urmare, este necesar să se țină cont de acest aspect în conceptualizarea independenței sale.

Examinând impactul dezvoltării raționamentului moral asupra procesului decizional al auditorului, Ponemon și Gabhart (1990) au postulat că pot fi identificate trei niveluri ale independenței auditorului, corespunzând celor trei niveluri de dezvoltare morală ale lui Kohlberg (1969).

În primul rând, un auditor a cărui dezvoltare morală se află la nivel pre-convențional va respecta reglementările în materie de independență numai dacă aceasta este în interesul său imediat.

În al doilea rând, un auditor a cărui dezvoltare morală este la nivel convențional va alege să fie independent dacă un astfel de comportament este în acord cu normele grupului la care se raportează. În al treilea rând, comportamentul auditorilor care raționează în principal la nivel post-convențional se va conforma cu regulile și reglementările privind independența dacă acestea sunt conforme cu propriile convingeri interioare. De altfel, studii empirice (Sweeney și Roberts, 1997) au arătat că nivelul de dezvoltare morală a auditorului îi afectează sensibilitatea față de aspecte etice, în general, și aspecte de independență, în particular.

Discuții și concluzii

Prezentul articol a analizat principalele controverse conceptuale existente în literatură cu privire la „independență”. În primul rând, s-au prezentat conceptele folosite interschimbabil cu conceptul de „independență” și s-au subliniat diferențele de nuanță între fiecare dintre aceste concepte („imparțialitate”, „obiectivitate”, „nepărtinire”, „integritatea”) și conceptul de „independență”. Concluzia autorilor în urma acestei analize este că independența este un

concept mai amplu, care include atât o componentă externă, observabilă și demonstrabilă, cât și o componentă internă, subiectivă, neobservabilă din exterior. Cu alte cuvinte, independența presupune atât o conștiință curată, cât și o reputație intactă a auditorului financiar.

Între conceptul de independență și celelalte concepte analizate nu se poate pune semnul egalității. Imparțialitatea este echivalentă cu neutralitatea absolută a auditorului financiar. Obiectivitatea este o calitate intelectuală a auditorului financiar și corespunde componente externe a conceptului de independență, în timp ce nepărtinirea presupune o atitudine internă, adică subiectivă a auditorului și corespunde componente interne a conceptului de independență. În schimb, integritatea este o calitate morală.

Autorii propun înțelegerea independenței ca un concept-umbrelă, care să includă atât aspectul intelectual, cât și cel moral, atât componenta externă, cât și cea internă. Rezumând, în opinia noastră, conceptul de independență poate fi înțeles ca imaginea nepătată a auditorului financiar atât în ochii celorlalți, cât și în proprii ochi.

În al doilea rând, au fost discutate diversele niveluri de conceptualizare a independenței. S-a explicat faptul că independența poate fi analizată atât la nivelul profesiei, cât și la nivelul societății de audit sau a eventualelor centre de profit regionale ale societății de audit, precum și la nivelul profesionistului individual.

Din perspectiva noastră, această distincție este necesară, pentru ca riscurile la adresa independenței să poată fi gestionate cât mai bine, la orice nivel ar apărea: la nivelul profesiei, la nivelul societății sau la nivelul profesionistului.

Considerăm că pentru a atinge într-adevăr dezideratul de independență în auditul financiar sunt necesare măsuri adecvate în toate aceste planuri, cum ar fi reglementări – la nivelul profesiei; o structură organizațională, un sistem de motivație și remunerare adecvat, o cultură organizațională care să promoveze moralitatea și profesionalismul – la nivelul companiei; conștientizarea de către auditor a propriului nivel de dezvoltare morală și ajustarea acestuia pentru a atinge cel puțin nivelul convențional – la nivel individual.

În ceea ce privește perspectivele conceptuale analizate, metafora „independența este separare” este, după părerea noastră, una mai degrabă nerealistă și dificil de operaționalizat, care funcționează în principal ca un ideal al profesiei de auditor. Lipsa ei de realism provine din faptul că auditorul, dincolo de statutul său de profesionist, este o persoană care are convingeri, emoții, prejudecăți și viziuni despre lume proprii, o persoană care poate fi și chiar este influențată, conștient sau inconștient, de către alte persoane cu care intră în contact.

Prin urmare, a-i solicita completa separare de mediul social în care activează ar fi nerealist. În schimb, auditorului i se poate pretinde să gestioneze dependențele sale reale sau doar percepute, astfel încât raționamentul său profesional să rămână nealterat. Cu alte cuvinte, independența conceptualizată ca lipsă a dependenței este o perspectivă mai adecvată, din punctul nostru de vedere.

Având în vedere numeroasele influențe (de natură economică, socială, culturală, politică etc.) asupra modului în care este înțeles un concept în general și conceptul de independență în auditul financiar, în particular, discuția în această privință rămâne deschisă.

Acknowledgement: Această cercetare a fost derulată în cadrul proiectului POSDRU/6/1.5/S/11 **Doctorat și doctoranzi în triunghiul educație-cercetare-inovare (DOC-ECI)**, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 și coordonat de Academia de Studii Economice din București.

This paper was developed as part of the project POSDRU/6/1.5/S/11 **Doctoral Program and PhD Students in the education, research and innovation triangle**, project co funded by the European Social Fund through The Sectorial Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013 and coordinated by The Bucharest Academy of Economic Studies.

Bibliografie

- Anandarajan A., Kleinman G., Palmon D. (2008), *Auditor independence revisited: The effects of SOX on auditor independence*, International Journal of Disclosure and Governance, Vol. 5, 2, p. 112-125
- Antle R. (1982), *The auditor as an economic agent*, Journal of Accounting Research 20 (Autumn), p. 503-527;
- Antle R. (1994), *Auditor independence*, Journal of Accounting Research 22 (Spring), p. 1-20;
- Baiman S., J.H. Evans III și Nagarajan J.J. (1991), *Collusion in auditing*, Journal of Accounting Research 29 (Spring), p. 1-18;
- DeAngelo L.E. (1981), *Auditor independence, „low balling”, and disclosure regulation*, Journal of Accounting and Economics 3, p. 113-127;
- DeZoort T., Morgan D., Ratcliffe T., Taylor M. (2008), *Refocusing on Reliability*, Journal of Accountancy, Oct 2008, 206, 4, Academic Research Library, p. 74
- Elliott R.K. and Jacobson P.D. (1998), *Audit Independence Concepts*, The CPA Journal, Vol. LXVIII, No. 12, p. 30-34, p. 36-37;
- Hirst E., 1999, *Discussion of: The effects of formal sanctions on auditor independence*, Auditing; 18, Academic Research Library, p. 103;
- International Federation of Accountants, *Code of Ethics for Professional Accountants, 2010*, disponibil la <http://web.ifac.org/publications>;
- Ionescu I. O. (2010), *Audit Manager Risk Behaviour in a Global Economy – A Research of the Theories on the Determinants of Risk Behaviour*, Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, Volume X, Issue 2, p. 377-380;
- Kogan, N., Wallach, M.A. (1964), *Risk-taking: A study in cognition and personality*, New York:
- Holt, Rinehart & Winston în Ionescu I. O. (2010) *Audit Manager Risk Behaviour in a Global Economy – A Research of the Theories on the Determinants of Risk Behaviour*, Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, Volume X, Issue 2, p. 377-380;
- Lee C.W.J., Gu Z. (1998), *Low balling, legal liability and auditor independence*, The Accounting Review, Oct 1998, 73, 4, Academic Research Library, p. 533;
- Lord, A. (1992), *Pressure: A methodological consideration for behavioral research in auditing*, Auditing: A Journal of Practice & Theory (Fall), p. 89-108.
- Magee, R.P. și Tseng M. (1990), *Audit pricing and independence*, The Accounting Review 65, p. 315-336;
- Marx. S. (2002), *Unabhängige Abschlussprüfung und Beratung. Grenzen des Full-Service-Konzepts moderner Wirtschaftsprüfungsgesellschaften nach deutschem, europäischem und US-amerikanischem Recht*;
- Mautz R.K. and Sharaf H.A. (1961), *The Philosophy of Auditing*, American Accounting Association, Sarasota, FL;
- Mednick, R. (1997), *Chair's corner. The CPA Letter* (June): 10 în Beattie V., Brandt R., Fearnley S. (1999), *Perceptions of Auditor Independence: U.K. Evidence*, Journal of International Accounting, Auditing & Taxation, 8(1), p. 67-107;
- Ponemon L.A. & Gabhart D.R.L. (1990), *Auditor Independence Judgments: a Cognitive Developmental Model and Empirical Evidence*, Contemporary Accounting Research, p. 227-251;
- Power, M. (1997), *The Audit Society – Rituals of Verification*, Oxford University Press, New York;
- Reiter S.A., Williams P.F. (2004), *The History and Rhetoric of Auditor Independence Concepts*, Business Ethics Quarterly, Vol 14, No 3;
- Richardson R. (2004), *Thinking Outside of the Box (of wine, that is): An Exercise in Independence*, Issues in Accounting Education, Aug 2004, 19, 3, Academic Research Library, p. 363
- Sweeney J., Roberts R. (1997), *Cognitive Moral Development and Auditor Independence*, Accounting, Organizations and Society, Vol. 22. No. 3/4, p. 337-352;
- Wallmann S. (1995), *The future of accounting and disclosure in an evolving world: the need for dramatic change*, Accounting Horizons, Vol. 9, No. 3, p. 81-91, în Reiter S.A., Williams P.F. (2004), *The History and Rhetoric of Auditor Independence Concepts*, Business Ethics Quarterly, Vol 14, No 3;

Raportările financiare frauduloase

- o permanentă provocare pentru auditorii financiari

Victoria STANCIU*

Abstract

Fraudulent Financial Reporting - a Continuous Challenge for Financial Auditors

Studies on accounting field have showed the seriousness of fraud problem and the nature of fraud. Researches within fraud area have emphasized the "fraud models" and suggested how to detect and investigate frauds. Strong corporate governance and a solid corporate culture are important pillars for fraud prevention. In crisis time, there is also a potential higher risk of fraudulent financial reporting. Is it possible to be again the witnesses of new scandals on fraudulent financial reporting as a result of the crisis pressure over companies' management? Hard to say!

The objective of this paper is to examine some of the fraud vectors and the most appropriate prevention actions. The author focuses on the aspects that could represent red flags on possible fraudulent financial statements and on the link between strong corporate governance, the important role of the internal audit function and of external auditors in the identification of the misstatements resulting from fraudulent financial reporting.

Key words: fraud, fraudulent financial reporting, fraud methods

JEL Classification: M42

Cuvinte cheie: fraudă, raportare financiară frauduloasă, metode de fraudare

Introducere

Cunoscutele cazuri Enron, WorldCom, Xerox din Statele Unite, dar și cazurile de raportare financiară frauduloasă înregistrate în Europa, precum Vivendi, Parmalat, Rozal Ahold au determinat analize și studii detaliate, cercetătorii din domeniile contabilității și investigării fraudelor încercând să evidențieze natura fraudelor, cauzele producerii lor și în mod special să ofere cadrul profesional necesar identificării fraudelor și investigării lor. Preocupările cercetătorilor în domeniul fraudei nu sunt noi. Teoria clasică a fraudei elaborată de Donald Cressey în anii '50, unanim recunoscută, stabilește „triunghiul fraudei”: oportunitate, presiune, justificare.

În perioade economice dificile, cum este cea pe care o traversăm, riscul de fraudă crește. În egală măsură, se înregistrează un potențial risc crescut de raportare financiară frauduloasă. În acest context, auditorul financiar va trebui să planifice și să realizeze misiunile de audit mult mai atent, procedurile derulate urmărind „*obținerea de probe de audit suficiente și corespunzătoare privind riscurile evaluate de denaturare semnificativă a situațiilor financiare ca urmare a fraudei, prin proiectarea și implementarea unor reacții adecvate*”, cerință a standardului 240¹. Standardul 240² subliniază faptul că „*auditorul este responsabil pentru obținerea unei asigurări rezonabile cu privire la faptul că situațiile financiare considerate în totalitatea lor nu conțin denaturări semnificative... Auditorul va avea în vedere faptul că procedurile de audit eficiente pentru detectarea erorilor pot să nu fie*

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice București, e-mail:stanciu victoria58@hotmail.com

1 Standardul 240 „Responsabilitățile auditorului privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare”. Art. 10(b). IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR și Ircson, București, 2009.

2 Standardul 240 „Responsabilitățile auditorului privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare”. Art 5 și art. 7. IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR și Ircson, București, 2009.

eficiente în detectarea fraudei". Pornind de la aceste cerințe, prezentul articol dorește să evidențieze câteva repere și semnale de atenționare pe care auditorul financiar apreciem că este bine să le urmărească și să le investigheze.

Metodologia cercetării

Autorul a optat pentru realizarea unui studiu empiric, având drept obiectiv identificarea aspectelor ce pot ridica suspiciuni privind posibila raportare financiară frauduloasă, aspecte care pot fi analizate de către auditorul financiar în cadrul misiunii sale. Cercetarea a impus documentarea cu privire la literatura de specialitate, studii efectuate de organizații profesionale sau organisme recunoscute pe plan internațional cu privire la fenomenul de fraudă. Concluziile acestor studii, opiniile diverșilor specialiști, precum și propria experiență au fost valorificate în demersul metodologic deductiv și inductiv urmat cu scopul identificării aspectelor ce pot oferi semnale de alertă ale unei posibile raportări financiare frauduloase.

Premisele fraudei

Conform teoriei clasice a fraudei formulată de Cressey, pot fi identificate trei premise ale fraudei, care formează așa numitul „triunghi al fraudei”:

Oportunitatea pleacă de la încrederea făptuitorului că poate realiza acțiunea sa fără a fi prins. Această convingere poate fi datorată identificării punctelor

slabe ale controlului intern, unui audit intern neadecvat (acolo unde această funcție a fost implementată) și existenței unei motivații care, conform studiilor, poate fi de ordin financiar sau chiar emoțional.

Presiunea se dovedește a fi un factor extrem de puternic și se materializează prin: nevoi financiare ale inițiatorului fraudei, nevoia de a raporta rezultate superioare performanței reale realizate de companie, frustrări la locul de muncă, aspirații profesionale și dorința de a le realiza rapid, mediul competitiv în care persoana în cauză își desfășoară activitatea sau simpla dorință de a-și dovedi că poate învinge sistemul, creșterea bonusurilor managerilor etc. Pentru perioadele de criză potențialitatea raportărilor financiare frauduloase crește ca urmare a presiunii permanente resimțite de conducerea executivă de a realiza obiectivele stabilite, de a atinge anumiți indicatori, astfel încât propria lor situație financiară și chiar siguranța menținerii poziției în cadrul companiei să nu fie afectate.

Într-un astfel de context, adoptarea unor politici contabile, să le numim „mai agresive”, poate crea percepția unor situații financiare solide. Această presiune crește în cazul companiilor cotate, creșterea cotațiilor fiind direct legată de performanța financiară înregistrată de companie.

În perioade de criză, managementul tinde să se concentreze pe obiectivele de business, de reducere a costurilor etc., existând riscul diminuării atenției de la problematica riscurilor. Astfel, revizuirea periodică a sistemului de control intern, mai buna adaptare a lui la noul context pot fi amânate sau chiar omise.

Justificarea: ceea ce este foarte surprinzător este faptul că, în multe situații, persoane a căror valoare profesională și integritate morală au fost dovedite și recunoscute în aria lor profesională devin „inginerii” unor raportări financiare frauduloase. Inițiatorii unor astfel de situații simt nevoia să-și justifice acțiunile apreciind că acțiunea lor este benefică pentru companie, neexistând alte opțiuni la momentul respectiv și că oricum este doar o soluție de moment. Bineînțeles, această justificare este strâns legată de elementul prezentat anterior, presiunea exercitată asupra conducerii, precum și de o presupusă oportunitate identificată de persoana în cauză.

Acest „triunghi al fraudei” explică acțiunea de raportare financiară frauduloasă, dar nu și cum sunt atrase în acest demers restul persoanelor, fiind dovedit faptul că o astfel de acțiune necesită participarea conducerii la vârf, a șefului contabilității, a persoanelor cu atribuții de control în cadrul organizației și chiar a personalului contabil aflat pe poziții executive de nivel scăzut.

Care pot fi elementele de atenționare pentru auditor?

În mai 2010, COSO a publicat un studiu³ extrem de interesant privind fraudarea situațiilor financiare de către companiile publice din SUA. Studiul vizează perioada 1998-2007, doar puțini ani fiind acoperiți de perioada ulterioară aplicării SOX (în 2004) cu secțiunea 404. Acest lucru nu afectează importanța concluziilor formulate, anali-

3 COSO: Fraudulent financial reporting 1998-2007. An analysis of U.S. public corporations.

zele efectuate distinct pentru perioada ulterioară acestui moment nu au evidențiat modificări semnificative ale concluziilor. Criteriile de analiză și concluziile studiului apreciem că sunt extrem de utile, în baza lor auditorii putând identifica semnale de alertă pe care să le ia în considerare în munca lor.

Un prim element analizat în cadrul studiului menționat a fost legat de modalitățile utilizate în raportarea financiară frauduloasă. Astfel, cele mai frecvente mijloace utilizate s-au constatat a fi:

- recunoașterea inadecvată a veniturilor
- supraevaluarea activelor
- subevaluarea cheltuielilor și datoriilor
- delapidarea activelor.

Aceste concluzii readuc în atenție prevederile standardului 240 incluse în capitolul „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă ca urmare a fraudei” (art. 25-27). Cazuis-tica evidențiată în diferite studii relie-fează faptul că entitățile procedează la: recunoașterea prematură a veniturilor, înregistrarea unor venituri fictive, transferarea veniturilor către o perioadă ulterioară, falsificarea de documente, presiuni asupra furnizorilor sau clienților de alterare a conținutului confirmărilor etc. Procedurile recomandate privesc efectuarea de verificări privind momentul semnării contractelor și înregistrării veniturilor, verificarea efectuării efective a livrărilor (fiind deja cunoscute „modelele” de livrări cu posibilitatea returnării produselor de către clienți) și a autorizării livrărilor, inventarierea stocurilor etc. Ediția 2010 a *Ghidului privind Auditul Calității* precizează detaliat teste de efectuat vizând aspectele deja

prezentate. Revederea testelor prevăzute în secțiunile H și N, spre exemplu, extinde lista verificărilor necesar a fi parcurse de către auditor.

Culegerea de informații din diverse surse și coroborarea acestora poate da auditorului asigurarea necesară privind credibilitatea și realitatea informației folosite ca probe de audit. Avem în vedere valorificarea informațiilor cuprinse în bugetele anuale, care indică politica de business și prioritățile managementului, capacitatea de producție existentă și gradul de încărcare a liniilor de producție, indicatori înregistrați la nivelul industriei respective, coroborarea diferiților indicatori determinați la nivelul entității etc. Complexitatea structurii organizatorice, realizarea de tranzacții complexe, inclusiv cu părți afiliate trebuie să stea în atenția auditorului, conform prevederilor Standardului 240. În aceeași ordine de idei, secțiunea *Cunoașterea clientului și evaluarea riscurilor a Ghidului privind Auditul Calității*⁴ precizează un set detaliat de informații de obținut și verificări necesar a fi realizate. Informațiile astfel obținute pot evidenția eventuale semnale de atenționare.

Poate nu ar fi lipsit de interes să discutăm un aspect extrem de interesant evidențiat de studiul COSO: 26% dintre firmele care au prezentat raportări financiare frauduloase au schimbat auditorii externi în perioada cuprinsă între ultima raportare financiară corectă și prima raportare financiară frauduloasă (ponderea firmelor care au schimbat auditorul financiar fiind dublă față de firmele care nu au înregistrat raportări financiare frauduloase), iar 60% dintre acestea au realizat schimbarea auditorului în perioada în care s-au înregistrat fraude, restul de 40% au schimbat

auditorii în perioada fiscală premergătoare începerii fraudării. Apreciem că acest aspect poate fi explicat prin faptul că noul auditor necesită o perioadă de timp pentru a înțelege specificitatea activității clientului, mai ales în cadrul companiilor cu organizare complexă sau un specific al activității aparte, precum și a mediului de control. Aceste constatări ne determină să apreciem că o atenție sporită ar trebui acordată etapei de acceptare a clientului, iar apoi etapei de documentare, înțelegerii și analizei mediului de control, urmărind foarte atent prevederile standardului 315. Contactarea auditorului precedent poate furniza informații utile auditorului aflat sub angajament.

Importanța unei bune cunoașteri a mediului de control este extrem de importantă nu doar în cazul clienților noi. Evaluările efectuate, aferente misiunilor anterioare, nu pot fi integral acoperitoare și pentru prezent. Riscurile evaluate în urmă cu un an sunt mult diferite de cele existente la momentul prezent, ca urmare și a mediului economic și financiar deosebit pe care firmele îl parcurg. De aceea, apreciem ca necesară, din partea auditorului, evaluarea măsurii în care sistemul de control intern a fost modificat, astfel încât să fie asigurată monitorizarea zonelor de risc ridicate ca urmare a contextului economico-financiar nou în care firma operează, a modificărilor interne de strategie și business.

Un alt aspect interesant evidențiat de către studiul COSO se referă la faptul că majoritatea fraudelor nu s-au înregistrat într-un singur an fiscal, media fiind de 24 luni. În aceste condiții, raportarea financiară frauduloasă acoperă 2 ani.

Studiul a vizat și caracteristici ale guvernantei:

4 Ref B3/1 și B3/2

- componența board-urilor
- caracteristici ale comitetului de audit: componență, numărul de ședințe. De menționat este faptul că 95% dintre firmele care au prezentat situații financiare frauduloase aveau comitet de audit, în majoritatea cazurilor format din trei membri, mai mulți dintre aceștia (comparativ cu firmele care nu au realizat raportări financiare frauduloase) având experiență în domeniul contabilității și finanțelor.

Legat de componența board-urilor, este important de subliniat că studiul arată că 11% din membrii board-ului posedau cunoștințe de contabilitate și finanțe, având chiar o pondere mai mare decât în cazul firmelor care nu au prezentat situații financiare frauduloase. Poate nu este ne semnificativ faptul că firmele „cu probleme” au programat mai multe ședințe ale board-ului, acest lucru putând fi explicat prin posibila presiune financiară existentă la vârf.

Analizele nu au evidențiat diferențe semnificative privind componența board-ului comparativ cu eșantionul de comparație al firmelor care nu au înregistrat situații financiare frauduloase. Acest fapt ne determină să apreciem că o atenție mai specială trebuie să o acordăm înțelegerii procesului de guvernare, calității documentelor și analizelor la acest nivel, a comunicării existente cu membrii conducerii executive și auditorii externi. Concentrarea discuțiilor doar pe indicatori, fără a se evalua periodic procesul de raportare financiară, poate fi cauza unor posibile situații de raportare financiară frauduloasă. Apreciem că pentru auditor ar fi util să se documenteze în ce măsură au fost supuse analizei procesele de detectare și prevenire a fraudei, precum și sistemul

de control intern în ansamblul său. Studiile în domeniu au evidențiat că firmele în care sunt implementate aplicații de tip whistle-blower, permițând oricărui angajat să trimită, în condițiile păstrării anonimatului, informații privind presupuse fraude sau încălcări ale eticii profesionale, înregistrează o rată înjumătățită a fraudelor.

Aceste aplicații informatice joacă un rol important în procesul de detectare și prevenire a fraudelor, permițând obținerea informațiilor din interiorul organizațiilor și demararea investigațiilor de către entități cu responsabilități în acest domeniu (audit intern sau chiar echipe antifraudă).

Comparativ cu firmele care au prezentat situații financiare corecte, rata plecării directorilor din companii este mai mică în cazul firmelor care au fraudat situațiile financiare, iar numărul celor care au plecat în primul an pentru care s-a înregistrat raportarea frauduloasă este dublu, arată același studiu. Rata mică a plecărilor din firmă considerăm că este legată de nevoia „protejării informației” cu privire la situația financiară reală a firmei.

Studiul evidențiază că raportări financiare frauduloase au fost înregistrate în toate domeniile, nefiind posibilă identificarea unor sectoare pentru care să existe necesitatea unei atenționări speciale. În egală măsură este necesară evidențierea faptului că aceste cazuri au vizat firme de toate mărimile. Fraudarea situațiilor financiare a fost realizată inclusiv de firme mai nou înființate.

Conform studiilor analizate, firmele mari au înregistrat mai puține cazuri de fraude sau raportare financiară frauduloasă, dar sumele implicate sunt de valori foarte mari. Firmele mici sunt mai ex-

puse riscului de fraudă din cauza lipsei măsurilor de control sau a inadecvării sistemului de control în ciuda impactului mare al fraudei asupra lor.

Fraudarea rămâne nedetectată în foarte multe cazuri. Studiul evidențiază că firmele mari de audit au auditat 79% dintre firmele cu „probleme”. Practic, entitățile au primit opinie nemodificată din partea auditorilor. Studii realizate privind fenomenul fraudei au evidențiat faptul că identificarea acestora s-a realizat ca urmare a informațiilor primite de la angajați, clienți, furnizori, a unor surse anonime sau accidentale. Un recent document emis de ACFE⁵ (Association of Certified Fraud Examiners) subliniază faptul că *„din cauza naturii clandestine a fraudelor acestea rămân de cele mai multe ori nedescoperite, iar în cazul când sunt descoperite este posibil să nu se descopere, cuantifice sau raporteze valoarea reală a pierderii”*.

Studiul ACFE evidențiază faptul că persoanele aflate pe poziții înalte în cadrul organizației și, implicit, având experiență și un nivel de instruire ridicat înregistrează rata cea mai ridicată de fraudă. De aceea, studiul aduce în discuție problematica nivelului de încredere acordat angajaților.

Nivelul de încredere cel mai ridicat îl înregistrează angajații vechi, pe poziții de conducere, având relații profesionale consolidate în cadrul organizației și tocmai la acest nivel studiul înregistrează creșterea ratei de fraudă. Acest lucru este explicabil prin faptul că, în cazul acestor persoane, operează mai puțin controalele standard și în același timp aceștia au cunoștințele și posibilitatea de a eluda o serie de controale deja existente.

⁵ Association of Certified Fraud Examiners: *Report to the Nations on Occupational Fraud & Abuse—2010 Global Fraud Study*.

Studiile în domeniu au evidențiat faptul că fraudele înregistrate de firme, în ansamblul lor, ar fi putut fi prevenite, dar controalele standard au lipsit sau au fost ignorate.

Ce pot face auditorii?

- Să reevalueze riscul de fraudă, orientând procesul detectării fraudei către cele mai frecvente forme de fraudă (raportarea financiară frauduloasă fiind una dintre acestea);
- Să monitorizeze managementul și să evalueze calitatea procesului managerial; Sugerăm ca utilă verificarea măsurii în care se procedea la evaluarea procesului de detectare și prevenire a fraudei (atunci când acesta există);
- Să evalueze echilibrul dintre încrederea și controalele asociate angajaților, inclusiv a conducătorilor entității;
- Să reevalueze periodic sistemul de control intern, inclusiv controalele privind integritatea și securitatea datelor din sistemul informatic. Apreciem utilă verificarea măsurii în care firma investește în mijloace de prevenire și detectare a fraudelor IT. De asemenea considerăm ca utilă verificarea măsurii în care există un proces de management al schimbării pentru software-ul utilizat și adecvarea autorizărilor legate de aprobarea acestor modificări;
- Să folosească elementul surpriză, legat atât de momentul derulării unor activități, dar și de conținutul verificărilor efectuate.

Apreciem că semnale de alarmă pot fi reprezentate de:

- Limitarea accesului la înregistrări, facilități, angajați (inclusiv angajați cheie în domeniul IT), clienți, furnizori;
- Încercări de intimidare a auditorului sau atitudini necooperante;
- Întârzieri în oferirea de informații (de multe ori cele furnizate fiind incomplete/incorecte și/sau care nu se coroborează cu alte informații furnizate) și documente, imposibilitatea prezentării unor documente în original (fiind oferite doar copii xerox sau documente scanate);
- Nu se facilitează accesul la fișiere electronice pentru testare prin folosirea tehnicilor asistate de calculator;
- Nesoluționarea la timp a punctelor slabe în controlul intern asupra cărora auditorul extern a atenționat în trecut;
- Managementul nu permite auditorilor discuții separate cu persoanele responsabile cu guvernanta;
- Un mediu de control inadecvat: controale interne ineficace, supraveghere insuficientă exercitată de conducerea executivă, comitetul de audit, consiliul de administrație;
- Sistemul de stimulente utilizat în companie.

Concluzii

Înțelegerea deplină a entității, a modelului de afaceri și a mediului de control, discuțiile purtate în cadrul echipei de audit cu privire la modul și momentul în care situațiile financiare ar putea fi sus-

ceptibile de a fi denaturate în mod semnificativ ca urmare a fraudei și modul în care fraudă poate avea loc⁶, precum și conștientizarea semnalelor de atenționare alături de scepticismul profesional sunt esențiale în depistarea fraudelor.

Sintetizând, reiterăm necesitatea unor evaluări privind:

- eficacitatea proceselor de detectare și limitare a fraudelor implementate în cadrul entităților auditate, precum și resursele alocate în acest sens; înțelegerea climatului de muncă, dovedit a fi unul dintre factorii determinanți în producerea fraudelor, mai ales atunci când sistemul de recompensare s-a dovedit necorespunzător.
- complexitatea ridicată a structurii organizatorice, a modelului de business și calitatea mediului de control intern al firmei. Acestea fac sarcina auditorului mult mai dificilă și efortul acestuia de a înțelege cât mai bine starea financiară a companiei auditate este mult mai mare, necesită teste și evaluări extinse, precum și experiență care să conducă la judecăți profesionale adecvate.
- modul de management și comportamentul organizațional. Acestea pot conduce la înțelegerea factorilor care duc la fraudarea situațiilor financiare.
- adecvarea politicilor contabile și verificarea respectării lor.
- calitatea funcției de audit intern, acolo unde este implementată și modul în care aceasta respectă ghidurile specifice elaborate de IIA (*Institute of Internal Auditors*).
- monitorizarea internă, înțelegerea culturii organizaționale și preocupă-

6 Cerință impusă de ISA 315

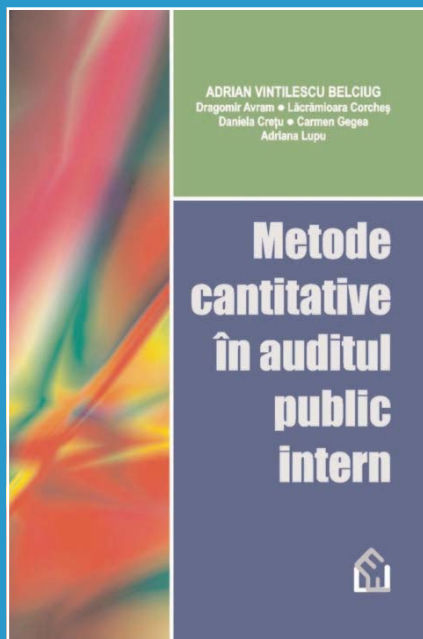
rea managementului pentru instruirea și conștientizarea personalului asupra nevoii de a preveni fraudă și furnizarea oricăror informații privind suspiciuni de fraudă sau acțiuni neetice sunt extrem de importante în etapa de cunoaștere a entității auditate.

Modelele utilizate în procesul de fraudare, precum și profilul făptuitorilor pot fi influențate de caracteristici locale, dintre acestea putând fi reținute: cadrul de reglementare național (și în cadrul acestuia un loc important apreciem că îl are legislația fiscală) și conținutul reglementărilor naționale referitoare la aspectele de guvernare, calitatea managementului (inclusiv la instituțiile publice), calitatea proceselor de supraveghere realizate de către organismele cu astfel de responsabilități etc.

Bibliografie

- Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), *Report to on Occupational Fraud and Abuse. 2002*. Disponibil online la www.som.yale.edu/faculty/Sunder/FinancialFraud/2002%20Report%20on%20Fraud.pdf
- Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), *Report to the nations on occupational fraud and abuse. 2010 Global Fraud Study.*, Disponibil online la www.acfe.com/rtnn/rtnn-2010.pdf
- Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR), *Ghid privind Auditul Calității*, Editura IRECSON, București, 2010
- Carcelo J., Nagy A., *Auditor Industry Specialization and Fraudulent Financial Reporting*, disponibil online la <http://aaahq.org/audit/midyear/03midyear/papers/Specialist.pdf>
- Cohen J. Krishnamoorthy G., Wright A., *The Corporate Governance Mosaic And Financial Reporting Quality*, Journal of Accounting Literature, 2004, pp. 87-152. Disponibil online la http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1086743
- COSO, *Fraudulent financial reporting 1998-2007. An analysis of U.S. public Corporations*, Disponibil online la www.coso.org/documents
- Gursen H. F., *Fraud profile-Fraudsters' Work and Results*, Disponibil online la www.cimejes.com
- IFAC, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit financiar 2009*. Ed. Irecson
- Lafleche D, Elzinga D, Seeto R., *Trust and occupational fraud. How to trust is just as important as who to trust, A Grant Thornton white paper*, 2010, Disponibil la http://www.grantthornton.ca/resources/insights/white_papers/Trust_and_occupational_fraud_2010_electronic.pdf

Semnal editorial

Lucrarea **Metode cantitative în auditul public intern**, apărută recent la Editura Elfi, reprezintă sinteza

cercetărilor întreprinse de autor, **Adrian Vintilescu Belciug**, în colaborare cu specialiști practicieni în domeniu - **Dragomir Avram, Lăcrămioara Corches, Daniela Crețu, Carmen Gegea și Adriana Lupu**, într-un domeniu extrem de important în momentul de față, al aplicațiilor informatice în audit.

Dimensiunea definitorie a lucrării o reprezintă noutatea în abordarea unor direcții inovatoare în practica auditului intern prin utilizarea tehnicilor cantitative.

În mod concret, au fost propuse soluții operante, experimentate în prealabil, ce au în vedere utilizarea în activitatea de audit intern a tehnicilor de data mining, teoria jocurilor, decizia în condiții de risc, modelarea obiectuală, modelarea econometrică, analiza cost

beneficii, metodele "Monte Carlo" și "Balanced Scorecard".

Tehnicile de audit prezentate și modelele din lucrare pot fi integrate într-un concept unitar, de natură să aducă un plus de performanță organizațiilor din sistemul public, care să reprezinte o primă etapă în dezvoltarea auditului continuu.

O parte din cercetările cuprinse în lucrare au fost comunicate în cadrul mai multor articole publicate în ultimul an în revista "Audit Financiar".

Cartea este destinată, cu precădere, auditorilor interni din sistemul public, dar ea poate fi utilă, deopotrivă, auditorilor interni din companii sau specialiștilor în domeniu din mediul academic.

Posibilități de analiză a performanțelor întreprinderii pe baza Contului de profit și pierdere

Victor MUNTEANU*, Narcisa ANDREI-COMAN** & Marilena ZUCA***

Abstract

Possibilities for Analysis of Business Performance based on Profit and Loss Account

Financial analysis of company's activity has a key role in assessing and quantifying performance. The main source of data for evaluation of a company is profit and loss account. Profit and loss account (also called income statement) highlight the value flows that have contributed to increasing or decreasing the wealth of an enterprise for a certain period.

In this study the authors have done an analysis model of enterprise performance based on the profit and loss account, have identified the main sources of information used in analyzing the results and have made a comparative analysis of profit and loss account in Romania, with the Anglo-Saxon and French model, identifying the main advantages and disadvantages of the models analyzed.

Also, based on information provided by profit and loss account were determined the intermediate management balances (S.I.G.) which is a useful decision-making process tool for structural analysis of revenue and expenditure according to their group by nature, and a basis for assessing the level of activity and enterprise plusvalue released.

Key words: *performance, economic and financial analysis, intermediate management balances (S.I.G.), profit and loss account*

JEL Classification: M41

Cuvinte cheie: performanță, analiză economico-financiară, solduri intermediare de gestiune, Contul de profit și pierdere

Obiectivele și metodologia cercetării

Obiectivul cercetării noastre a fost acela de a aduce în discuție posibilitățile de analiză a performanțelor întreprinderii

pe baza **Contului de profit și pierdere**, de a identifica un model al Contului de profit și pierdere care să corespundă exigențelor diferiților utilizatori ai informației contabile, precum și de a sublinia importanța informațiilor furnizate de soldurile intermediare de gestiune, ca și a indicatorilor utilizați în calculul lor, care constituie o bază de apreciere a nivelului

* Auditor financiar, Prof. univ. dr., Universitatea Româno-Americană, e-mail: a2c_vm@yahoo.com

** Consultant fiscal, drd., Universitatea Valahia, Târgoviște, e-mail: narcisa_andrei2000@yahoo.com

*** Conf. univ. dr., Universitatea Româno-Americană, e-mail: marilena.zuca@yahoo.com

activității și a surplusurilor degajate de întreprindere.

Studiul realizat supune cercetării raportul dintre fundamentele teoretice privind analiza performanțelor întreprinderii și realitatea practică din activitatea întreprinderii, cu accent pe evaluarea rezultatelor întreprinderii, utilizând **un model de analiză a performanțelor întreprinderii pe baza Contului de profit și pierdere**. În cadrul acestui demers științific s-a realizat o analiză a **informațiilor degajate de Contul de profit și pierdere** potrivit modelului francez, modelul anglo saxon, avantajele și dezavantajele celor două modele, precum și similitudinile și diferențierile față de modelul reglementat de prevederile legale din România. Analiza structurală a Contului de profit și pierdere relevă aspecte similare, în special cu modelul francez, prezentând însă și anumite elemente specifice modelului anglo-saxon, care au fost evidențiate în cadrul acestui studiu.

În ultima parte a studiului, fără a avea intenția de a efectua o analiză economico-financiară complexă, s-a realizat și exemplificat analiza pe **baza tabloului soldurilor intermediare de gestiune (S.I.G)**, care reprezintă un instrument de analiză a rentabilității, pe baza contabilității financiare, constituind, de asemenea, o variantă alternativă de prezentare a informațiilor din contul de rezultate. Informațiile furnizate de soldurile intermediare de gestiune, ca și indicatorii utilizați în calculul lor constituie baza de apreciere a nivelului activității și a surplusurilor degajate de întreprindere.

1. Introducere

Calitatea procesului decizional este dependentă într-o mare măsură de cantitatea și calitatea informațiilor pe care se fundamentează decizia, informații despre care se poate spune că descriu acele aspecte, elemente din activitatea întreprinderii asupra cărora se intenționează a se acționa prin decizia. Cu cât volumul informațiilor este mai mare și calitatea lor are un nivel cât mai ridicat cu atât deciziile adoptate au șanse mai mari să producă efectele așteptate. În acest context, analiza economico-financiară devine un important furnizor de informații pentru **procesul decizional**.

Analiza economico-financiară reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente ale procesului decizional, putând oferi, pe de o parte, o imagine asupra structurilor firmei care

generează rezultate necorespunzătoare (managerii sunt informați în privința centrelor de activitate asupra cărora trebuie să intervină, fiind capabili în continuare să adopte decizii în cunoștință de cauză), iar, pe de altă parte, pot fi indicate acele componente ale firmei care înregistrează rezultate favorabile (acționând asupra acestora managerii pot influența performanțele firmei).

Principalul scop al analizei economico-financiare este acela de a oferi o apreciere asupra situației economice și financiare a întreprinderii. Pe baza informațiilor desprinse în urma analizei se pot defini noi strategii de menținere și dezvoltare în mediul specific al întreprinderii. În sens general, finalitatea analizei economico-financiare constă în oferirea de informații atât celor din interiorul întreprinderii, cât și celor interesați din afara acesteia.

Rentabilitatea, ca indicator de referință în orientarea deciziilor strategice și tactice, poate fi abordată din unghiuri diferite: contabil, financiar, economic¹. Profitabilitatea sau rentabilitatea definește capacitatea unei întreprinderi de a realiza profit în urma activităților pe care le desfășoară. Ca urmare, analiza profitabilității devine un segment de nivel înalt al analizei economico-financiare deoarece include sau caracterizează întreaga activitate economico-financiară a firmei, toate procesele care se desfășoară în firmă, toate funcțiile firmei. Noțiunea de rentabilitate este legată, în general, de cea de profit și reprezintă „*aptitudinea unei întreprinderi de a degaja un rezultat exprimat în unități monetare*”.² În sprijinul acestei afirmații vine și axioma care precizează că scopul activității firmei este obținerea de profit, toate componentele acesteia acționând în acest sens.

2. Sursele informaționale utilizate în analiza rezultatelor și aspecte metodologice

În ultimii ani, caracterizați de criza financiară, menținerea și dezvoltarea în afaceri a întreprinderilor este condiționată de desfășurarea de către acestea a unei activități eficiente și eficace în economia de piață, o astfel de activitate fiind cea care generează profit.

Profitul sau beneficiul este expresia bănească a câștigului obținut în urma unei operațiuni, acțiuni sau activități, iar con-

1 M. Niculescu, 2003, *Diagnostic Financiar*, vol. I și II, Editura Economică, București, pg 127

2 B. Colasse, 1993, *La gestion financière de l'entreprise*, PUF, Paris citat de M. Niculescu, 2003, *Diagnostic Financiar*, vol. I și II, Editura Economică, București, pg 128

diția generală a obținerii profitului este activitatea economică rentabilă. Nivelul rezultatelor obținute reprezintă, pentru orice manager, măsura eficienței activității desfășurate. **Rezultatele sunt reflectate în Contul de profit și pierdere**, situație care prezintă modul de obținere a acestora pe tipuri de activități și servește adoptării deciziilor la nivelul managementului în vederea coordonării întregii activități a firmei.

Contul de profit și pierdere permite urmărirea activității desfășurate de întreprindere pe tipuri de activități, pe o perioadă de timp determinată, de obicei durata exercițiului financiar. Desfășurarea activității pentru atingerea scopului întreprinderii nu este altceva decât o înlănțuire continuă de operațiuni de achiziții, plăți, producție, vânzări și încasări care influențează contul de rezultate. Fiecare dintre aceste operațiuni este subordonată obținerii unui rezultat net, prin obținerea unui surplus financiar la fiecare nivel de activitate.

Contul de profit și pierdere grupează veniturile și cheltuielile unei întreprinderi pe tipuri de activitate și anume: activitatea de exploatare; activitatea financiară; activitatea extraordinară.

Contul de profit și pierdere este una din componentele situațiilor financiare care permite evidențierea atât a rezultatelor parțiale ale celor trei activități, cât și a rezultatelor globale. Cu ajutorul lui se explică modul de constituire a rezultatului exercițiului în diferite etape, permițând desprinderea unor concluzii legate de nivelul performanțelor economice ale activității desfășurate de o întreprindere într-o anumită perioadă de timp. În cadrul dezvoltării teoriei economice s-au remarcat două modele ale Contului de profit și pierdere:

- modelul francez
- modelul anglo-saxon.

Modelul francez se distinge prin două caracteristici esențiale:

- are ca punct de referință conceptul de producție a exercițiului, incluzând alături de producția vândută, pe cea stocată (variația stocului de producție, în curs și finită) și pe cea capitalizată;
- cheltuielile sunt prezentate după natura lor. Această structură a cheltuielilor permite determinarea soldurilor intermediare de gestiune și evidențierea repartizării valorii create între diferiți participanți la activitățile întreprinderii.

Modelul anglo-saxon, cu cea mai mare arie de aplicare - SUA, Anglia, Canada, Olanda, Japonia - se diferențiază prin:

- axează întregul raționament pe vânzare, ca sursă esențială de profit;
- structurează cheltuielile pe funcții: funcția de producție (cost de producție), funcția de distribuție (cost de distribuție), funcția administrativă (costuri administrative), funcția financiară (costuri financiare) și alte cheltuieli și taxe.

Spre deosebire de sistemul francez, în sistemul anglo-saxon nu se utilizează noțiunile de producție capitalizată - costul de producție fiind imputat direct imobilizărilor - și nici cea de producție stocată, costul de producție al bunurilor nevândute fiind transferat direct în valoarea stocurilor. Această practică are la bază principiul conform căruia bogăția creată de întreprindere este generată de vânzarea producției.

De asemenea, practica economico-financiară anglo-saxonă este bazată pe valoarea de piață a activelor și, ca atare, se pune accentul pe lichiditatea acestora, fluxul de lichidități fiind indicatorul de bază al analizei economico - financiare. Ca urmare, în sistemul anglo-saxon indicatori ca producția exercițiului, valoarea adăugată, excedentul brut al exploatării nu au importanța atribuită în sistemul francez, fiind considerate doar „simple evaluări intelectuale ale unor indicatori potențiali de câștig”.³

Modul diferit de structurare a cheltuielilor (după natură în modelul francez și pe funcții în sistemul anglo-saxon) impune și o procedură diferită a întocmirii Contului de profit și pierdere. Astfel, în timp ce în sistemul francez principala sursă de informații utilizată pentru **întocmirea Contului de profit și pierdere o reprezintă contabilitatea financiară**, în sistemul anglo-saxon contabilitatea de gestiune constituie baza informațională pentru construirea Contului de profit și pierdere, permițând determinarea costurilor vânzărilor pe baza identificării costurilor directe și indirecte și a repartizării raționale a acestora din urmă.

Ca o concluzie, îl putem parafraza pe un renumit autor, care afirmă: „calculul economiștilor americani diferă de socotelile noastre, acolo unde noi punem punct, ei pun virgulă”.⁴

În România, conform OMFP nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările și completările ulterioare, **structura Contului de profit și pierdere** se prezintă astfel:

3 M. Petcu, 2009, *Analiza economico-financiară a întreprinderii*, Editura Economică, București, pg. 315

4 Valeriu Butulescu, 1992, *Stapa memoriei*, www.citatiepedia.ro/index.php?id=12112

1. Cifra de afaceri netă
2. Variația stocurilor de produse finite și a producției în curs de execuție
3. Producția realizată de entitate pentru scopurile sale proprii și capitalizată
4. Alte venituri din exploatare
5. a) Cheltuieli cu materiile prime și materialele consumabile
b) Alte cheltuieli externe
6. Cheltuieli cu personalul:
 - a) Salarii și indemnizații
 - b) Cheltuieli cu asigurările sociale, cu indicarea distinctă a celor referitoare la pensii
7. a) Ajustări de valoare privind imobilizările corporale și imobilizările necorporale
b) Ajustări de valoare privind activele circulante, în cazul în care acestea depășesc suma ajustărilor de valoare care sunt normale în entitatea în cauză
8. Alte cheltuieli de exploatare
9. Venituri din interese de participare, cu indicarea distinctă a celor obținute de la entitățile afiliate
10. Venituri din alte investiții și împrumuturi care fac parte din activele imobilizate, cu indicarea distinctă a celor obținute de la entitățile afiliate
11. Alte dobânzi de încasat și venituri similare, cu indicarea distinctă a celor obținute de la entitățile afiliate
12. Ajustări de valoare privind imobilizările financiare și investițiile deținute ca active circulante
13. Dobânzi de plătit și cheltuieli similare, cu indicarea distinctă a celor privind entitățile afiliate
14. Profitul sau pierderea din activitatea curentă
15. Venituri extraordinare
16. Cheltuieli extraordinare
17. Profitul sau pierderea din activitatea extraordinară
18. Impozitul pe profit
19. Alte impozite neprezentate la elementele de mai sus
20. Profitul sau pierderea exercițiului financiar.

Analiza structurală a Contului de profit și pierdere relevă aspecte similare, în special cu modelul francez, prezentând însă și anumite elemente specifice modelului anglo-saxon.

Asemănător modelului francez, în România, Contul de profit și pierdere permite:

- determinarea rezultatului exploatării, a rezultatului financiar și a rezultatului extraordinar;
- evidențierea distinctă în conul de profit și pierdere a ajustării valorii imobilizărilor și activelor circulante, ceea ce facilitează evaluarea cu ușurință a activului economic al întreprinderii, calculul și interpretarea ratelor de structură a activului, precum și aprecierea solvabilității acesteia.

Similar modelului anglo-saxon, noul Cont de profit și pierdere utilizat în România:

- tratează elemente precum despăgubirile, donațiile, cedarea de active considerate excepționale în sistemul francez, ca fiind aferente activității ordinare, ceea ce determină un conținut diferit al rezultatului exploatării în raport cu cel din sistemul francez;
- prevede, în notele explicative prezentate conform OMFP nr. 3055/2009, analiza rezultatelor din exploatare pe funcții, după următorul model:

1. Cifra de afaceri netă
2. Costul bunurilor vândute și al serviciilor prestate (3+4+5)
3. Cheltuielile activității de bază
4. Cheltuielile activității auxiliare
5. Cheltuielile indirecte de producție
6. Rezultatul brut aferent cifrei de afaceri nete (1-2)
7. Cheltuielile de desfacere
8. Cheltuieli generale de administrație
9. Alte venituri din exploatare
10. Rezultatul din exploatare (6-7-8+9)

- stipulează obligativitatea calculării și raportării rezultatului pe acțiune.

De asemenea, în România, structura Contului de profit și pierdere permite:

- determinarea rezultatului exploatării, a rezultatului financiar și a rezultatului extraordinar – provenit din calamități, exproprieri;
- evidențierea distinctă în Contul de profit și pierdere a ajustării valorii imobilizării și activelor circulante, ceea

ce facilitează evaluarea cu ușurință a activului economic al întreprinderii, calculul și interpretarea ratelor de structură ale activului, precum și aprecierea solvabilității acesteia.

Avantajele și dezavantajele celor două modele identificate în cadrul acestui studiu:

Din punctul de vedere al datelor cuprinse în Contul de profit și pierdere, cele două modele prezintă avantaje și inconveniente:

- sistemul anglo-saxon permite aprecierea importanței funcțiilor și calitatea gestiunii lor, nefurnizând informații referitoare la natura resurselor consumate și repartiția surplusurilor create;
- sistemul francez, din contră, evidențiază consumul de resurse în funcție de natura acestora și permite aprecierea remunerării tuturor participanților la activitățile întreprinderii; acest tip de Cont de profit și pierdere nu furnizează însă informații pentru analiza funcțională a întreprinderii;

Din punctul de vedere al omogenității datelor și complexității calcului:

- sistemul francez are ca punct central indicatorul producția exercițiului, care este complex (cuprinde atât producția vândută, cât și pe cea stocată și capitalizată) și eterogen ca evaluare (producția vândută se exprimă în prețuri de vânzare, în timp ce producția stocată și cea capitalizată se evaluează în costuri de producție). În acest model, analistul financiar este interesat de eficiența cheltuielilor de producție, de aprecierea unor indicatori parțiali de rezultate, cu semnificații economico-financiare importante (soldurile intermediare de gestiune);
- în sistemul anglo-saxon primează veniturile din vânzarea de bunuri și, ca atare, cheltuielile cu bunurile vândute și marja brută; acest model prezintă avantajul unei evaluări simple a indicatorilor, exprimați omogen.

Din analiza acestor informații, putem concluziona că depășirea dezavantajelor conținute de cele două modele impune adoptarea unei noi structuri a **Contului de profit și pierdere, care să aibă ca referință producția vândută și să permită departajarea cheltuielilor atât pe funcții, cât și după natura lor.**

3. Analiza Contului de profit și pierdere în România. Similitudini cu modelul francez

Contul de profit și pierdere practicat în România și cel utilizat în sistemul francez permit determinarea soldurilor intermediare de gestiune (S.I.G.) care reprezintă indicatori ce pun în evidență etapele formării rezultatului exercițiului și care constituie o modalitate utilă procesului decizional de analiză structurală a veniturilor și cheltuielilor în funcție de gruparea lor după natură. **Principalele solduri intermediare de gestiune** sunt:

- marja comercială;
- producția exercițiului;
- excedentul brut al exploatării;
- rezultatul exploatării;
- rezultatul curent.

Informațiile furnizate de soldurile intermediare de gestiune, ca și indicatorii utilizați în calculul lor constituie baza de apreciere a nivelului activității și a surplusurilor degajate de întreprindere.

3.1. ANALIZA PE BAZA TABLOULUI SOLDURILOR INTERMEDIARE DE GESTIUNE (S.I.G)

Soldurile intermediare de gestiune reprezintă un instrument de analiză a rentabilității, pe baza contabilității financiare, constituind, de asemenea, o variantă alternativă de prezentare a informațiilor din contul de rezultate.

Structura Contului de profit și pierdere pe cele trei tipuri de activități (de exploatare, financiară și extraordinară) permite degajarea unor solduri de acumulări bănești potențiale, destinate să îndeplinească o anumită funcție de remunerare a factorilor de producție și de finanțare a activității viitoare, denumite solduri intermediare de gestiune (SIG). Acestea sunt:

1) marja comercială: este un indicator folosit pentru caracterizarea activității de desfacere/ comercializare a firmei, indiferent dacă firma are preponderent activități comerciale sau productive (în acest caz, indicatorul se referă la partea din activitatea firmei care corespunde strict funcțiunii comerciale a acesteia). Formula de calcul a indicatorului este:

$$MC = \text{Venituri din vânzări de mărfuri (cont 707)} - \text{Costul mărfurilor vândute (cont 607)}$$

Veniturile sunt evaluate la preț de vânzare, fără a se lua în calcul reducerile acordate ulterior vânzării, iar costurile reprezintă valoarea la care mărfurile au fost achiziționate, exclusiv reduceri primite ulterior emiterii facturilor de cumpărare.

Valoarea *pozitivă* a marjei comerciale indică recuperarea sumelor investite în cumpărarea de mărfuri, precum și obținerea unui excedent pentru remunerarea celorlalți factori care participă la activitatea respectivă, externi sau interni întreprinderii.

O valoare *negativă* a marjei comerciale indică o situație defavorabilă pentru firmă, respectiv faptul că nu au fost recuperate disponibilitățile investite în achiziționarea de mărfuri; acest fapt influențează creșterea nivelului stocurilor de mărfuri.

În analiza marjei comerciale, se recomandă atât analiza valorilor indicatorului, cât și analiza dinamicii sale. Pe baza metodei bilanțiere, evoluția marjei comerciale este influențată de evoluția veniturilor din vânzarea mărfurilor și de evoluția costului mărfurilor vândute, astfel:

$$\Delta MC = \Delta \text{Venituri din vânzări de mărfuri (cont 707)} - \Delta \text{Costul mărfurilor vândute (cont 607)}$$

Creșterea veniturilor din vânzări de mărfuri reprezintă o situație favorabilă pentru firmă, iar scăderea lor, o situație defavorabilă (de altfel, evoluția veniturilor din vânzări de mărfuri poate face obiectul unei analize utilizându-se o metodologie specială).

Costul mărfurilor vândute este un indicator invers proporțional față de marja comercială. Ca atare, o evoluție pozitivă a sa determină o scădere a marjei comerciale (adică o influență defavorabilă), iar diminuarea sa conduce la creșterea valorii marjei comerciale (influență favorabilă).

2) producția exercițiului: caracterizează activitatea de producție a firmei și include valoarea producției vândute, variația (creșterea sau descreșterea) stocurilor de produse finite și semifabricate, precum și producția imobilizată (elemente de imobilizări corporale sau necorporale realizate în regie proprie). De asemenea, acest indicator evidențiază dimensiunea activității comerciale a unei întreprinderi productive atât în relația cu terții (clienții) prin producția vândută și variația producției stocate, pe de o parte, cât și în relația cu sine însăși prin producția imobilizată, pe de altă parte. Producția exercițiului este un indicator specific unităților industriale, măsurând volumul global al activității desfășurate. Ea include valoarea bunurilor și serviciilor realizate de întreprindere pentru a fi vândute, stocate sau utilizate pentru nevoile proprii.

Atât în cazul imobilizărilor corporale, cât și al celor necorporale evaluarea se face la nivelul costului de producție. Datorită faptului că producția exercițiului este formată din elemente eterogene (unele evaluate în preț de vânzare, altele la cost de producție), iar metoda de evaluare a stocurilor poate modifica rezultatul, producția exercițiului, ca indicator de volum, necesită interpretări detaliate și nuanțate.

Formula de calcul a indicatorului este următoarea:

$$QE = \text{Valoarea producției vândute (cont 701 la 708)} + \text{Variația veniturilor aferente costului de producție în curs de execuție (cont 711 și cont 712)} + \text{Venituri din producția de imobilizări (cont 721 și 722)}$$

Analiza producției exercițiului se poate realiza cu ajutorul metodei bilanțiere. Astfel:

$$\Delta QE = \Delta \text{Valoarea producției vândute (cont 701 la 708)} + \Delta \text{Variația producției stocate (cont 711)} + \Delta \text{Venituri din producția de imobilizări (cont 721 și 722)}$$

În continuare, valoarea producției exercițiului (care constituie o agregare de conturi) poate fi analizată pe baza aceleiași metode, astfel:

$$\begin{aligned} \text{Valoarea producției} \\ \text{vândute} = & \text{Venituri din vânzarea produselor finite (cont 701)} \\ & + \text{Venituri din vânzarea semifabricatelor (cont 702)} \\ & + \text{Venituri din vânzarea produselor reziduale (cont 703)} \\ & + \text{Venituri din servicii prestate (cont 704)} \\ & + \text{Venituri din studii și cercetări (cont 705)} \\ & + \text{Venituri din redevențe, locații de gestiune și chirii (cont 706)} \\ & + \text{Venituri din vânzarea mărfurilor (cont 707)} \\ & + \text{Venituri din activități diverse (cont 708)} \end{aligned}$$

Prin urmare:

$$\begin{aligned} \Delta \text{Valoarea producției} \\ \text{vândute} = & \Delta \text{Venituri din vânzarea produselor finite} \\ & + \Delta \text{Venituri din vânzarea semifabricatelor} \\ & + \Delta \text{Venituri din vânzarea produselor reziduale} \\ & + \Delta \text{Venituri din servicii} \\ & + \Delta \text{Venituri din studii și cercetări} \\ & + \Delta \text{Venituri din redevențe, locații de gestiune și chirii} \\ & + \Delta \text{Venituri din vânzarea mărfurilor} \\ & + \Delta \text{Venituri din activități diverse} \end{aligned}$$

3) valoarea adăugată reprezintă plusul de bogăție obținut peste consumurile intermediare provenite de la terți, prin valorificarea tuturor resurselor economice proprii.

Valoarea adăugată poate fi calculată prin două metode:

- metoda substractivă:

$$Q_a = Q_e - C_i$$

unde: Q_a - valoarea adăugată
 Q_e - producția exercițiului
 C_i - consumurile intermediare provenite de la terți

O altă variantă de aplicare a metodei substructive se bazează pe formula:

$$Q_a = MC + Q_e - C_i$$

unde: MC - marja comercială
 C_i - consumurile intermediare provenite de la terți (conturile din grupele 60, 61, 62, mai puțin contul 607)

- metoda aditivă:

$$Q_a = \text{Cheltuieli cu salarii} + \text{Cheltuieli cu asigurările sociale și protecția socială} + \text{Amortizări} + \text{Provizioane} + \text{Cheltuieli cu impozite și taxe (exclusiv impozitul pe profit)} + \text{Rezultatul exploatării} + \text{Cheltuieli financiare}$$

4) excedentul (deficitul) brut de exploatare măsoară eficacitatea utilizării capitalului economic, valoarea adăugată de capitalul economic.

Formula de calcul a EBE este următoarea:

$$EBE = Q_a + \text{Subvenții de exploatare} - \text{Cheltuieli cu impozite, taxe și vărsăminte asimilate} - \text{Cheltuieli cu personalul}$$

unde: Q_a - valoarea adăugată

Dacă valoarea indicatorului este negativă, se poate vorbi de un deficit brut de exploatare.

Acest indicator nu este influențat de politicile firmei în ceea ce privește amortizarea și nici de constituirea provizioanelor. De asemenea, nu este afectat nici de operațiunile financiare sau cu caracter extraordinar. Din aceste considerente, indicatorului Excedent Brut din Exploatare i se acordă o mare atenție în analiza activității firmei.

Analiza EBE se poate face prin mai multe metode, una dintre ele fiind metoda bilanțieră:

$$\Delta EBE = \Delta Q_a + \Delta \text{Subvenții de exploatare} - \Delta \text{Cheltuieli cu impozite, taxe și vărsăminte asimilate} - \Delta \text{Cheltuieli cu personalul}$$

5) rezultatul exploatării – este un indicator prin care se evaluează rentabilitatea economică a unei societăți din activi-

tatea de exploatare. Atunci când rezultatul din exploatare este pozitiv se înregistrează profit, iar când rezultatul este negativ, se înregistrează pierdere.

$$RE = RBE + (\text{Venituri din provizioane aferente exploatării} + \text{Alte venituri din exploatare}) - (\text{Cheltuieli cu amortizările și provizioanele aferente exploatării} + \text{Alte cheltuieli de exploatare})$$

sau

$$RE = \text{Venituri din exploatare} - \text{Cheltuieli din exploatare}$$

6) rezultatul curent – este un indicator care măsoară rentabilitatea unei societăți în întreaga sa activitate de exploatare și financiară.

$$RC = RE + (\text{Venituri financiare} - \text{Cheltuieli financiare})$$

RC este un indicator care nu ține seama de politica fiscală, fiind expresia activității normale a întreprinderii deoarece nu ia în considerare elementele extraordinare.

7) rezultatul net – exprimă mărimea absolută a rentabilității financiare cu care vor fi remunerați acționarii pentru capitalurile proprii subscrise. Acest profit net trebuie să fie susținut de existența unor disponibilități monetare reale, altfel el va rămâne doar un potențial de finanțare.

$$R_{net} = RC \pm R_{\text{extraordinar}} - \text{Impozitul pe profit}$$

Sintetic, **tabloul soldurilor intermediare de gestiune se poate prezenta astfel:**

$$\begin{aligned} & \text{Venituri din vânzări de mărfuri (cont 707)} \\ & - \text{Cheltuieli privind mărfurile (cont 607)} \\ & = \text{Marja comercială} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & \text{Venituri din vânzarea producției (conturi 701-708)} \\ & + \text{Variația veniturilor aferente costului de producție în curs de execuție (cont 711 și cont 712)} \\ & + \text{Venituri din producția de imobilizări (conturi 721 și 722)} \\ & = \text{Producția exercițiului} \\ & + \text{Marja comercială} \\ & - \text{Consumurile intermediare provenite de la terți (conturile din grupele 60, 61, 62, mai puțin contul 607)} \\ & = \text{Valoarea adăugată} \\ & + \text{Subvenții de exploatare (conturile din grupa 74)} \\ & - \text{Cheltuieli cu impozite, taxe și vărsăminte asimilate (conturile din grupa 63)} \\ & - \text{Cheltuieli cu personalul (conturile din grupa 64)} \\ & = \text{Excedentul (deficitul brut din exploatare)} \\ & + \text{Alte venituri din exploatare} \end{aligned}$$

+ Venituri din provizioane
 - Alte cheltuieli de exploatare
 - Cheltuieli de exploatare cu amortizări și provizioane
 = Rezultatul din exploatare
 + Venituri financiare
 - Cheltuieli financiare
 = Rezultatul curent (Rezultatul din exploatare + Rezultatul financiar)
 Venituri extraordinare
 - Cheltuieli extraordinare
 = Rezultatul extraordinar
 + Rezultatul curent
 = Rezultatul brut
 - Impozit pe profit
 = Rezultatul (profitul sau pierderea) net

3.2. ANALIZA PE BAZA SOLDURILOR INTERMEDIARE DE GESTIUNE

Datele necesare construcției tabloului soldurilor intermediare de gestiune sunt obținute din contul de rezultate.

a. Analiza marjei comerciale

În 2009 față de 2008, marja comercială a înregistrat o scădere cu 173.886 lei, din cauza scăderii veniturilor din vânzări de mărfuri cu 131.347 lei și a creșterii simultane a cheltuielilor privind mărfurile cu 42.539 lei.

În anul 2010, marja comercială a crescut cu 10.365 lei, deoarece creșterea veniturilor (176.684 lei, cu aproximativ 32%) a fost superioară creșterii cheltuielilor (166.319 lei, cu 37,44%). Veniturile din vânzarea mărfurilor au crescut, iar costul măr-

furilor vândute a crescut.

De asemenea, se poate afirma că firma a recurs la diminuarea cotei medii de adaos comercial de la 25% la 20%, pentru a se alinia prețurilor practicate de concurență, pentru a se menține pe piață, chiar în condițiile unei rentabilități mai reduse. Situația de ansamblu poate fi apreciată ca favorabilă, însă trebuie tratată cu atenție în perioada viitoare.

b. Analiza producției exercițiului

Pentru a efectua analiza producției exercițiului, este necesară preluarea valorilor următorilor indicatori: producția exercițiului; producția vândută; producția stocată; producția imobilizată.

În 2009 față de 2008, producția exercițiului a crescut cu 2.259.345 lei, datorită, pe de o parte, creșterii producției stocate (cu 1.504.977 lei), iar, pe de altă parte, datorită creșterii veniturilor din vânzarea producției (creștere cu 754.368 lei).

În anul 2010, ponderea cea mai mare în valoarea și evoluția producției exercițiului o reprezintă producția vândută. Creșterea acesteia cu 125% indică o situație foarte bună pentru activitatea firmei în perioada analizată, mai ales știind că a crescut gradul de valorificare a producției exercițiului. Se poate spune deci că activitatea de producție și comercializare a firmei s-a dezvoltat semnificativ.

Creșterea stocurilor (cu aproximativ 70%) este normală în condițiile în care producția a înregistrat evoluția descrisă anterior (creștere de peste două ori). În sprijinul acestei afirmații vine și faptul că valoarea producției stocate în anul analizat (2010) reprezintă 4%, deci o valoare nesemnificativă.

Figura 1 - Analiza marjei comerciale

	2008	2009	2010	EVOLUȚIA 2009	EVOLUȚIA 2010
Cheltuieli privind mărfurile	401.617	444.156	610.475	42.539	166.319
Venituri din vânzarea mărfurilor	687.233	555.886	732.570	-131.347	176.684
Marja comercială	285.616	111.730	122.095	- 173.886	10.365

Figura 2 - Structura și evoluția producției exercițiului

	2008	2009	2010	EVOLUȚIA 2009	EVOLUȚIA 2010
Producția exercițiului	19.740.435	21.999.780	48.176.458	2.259.345	26.176.678
Producția imobilizată	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Producția stocată	-343.673	1.161.304	1.969.144	1.504.977	807.840
Producția vândută	20.084.108	20.838.476	46.207.314	754.368	25.368.838

c. Analiza valorii adăugate

Valoarea adăugată este influențată de următorii indicatori:

- marja comercială;
- producția exercițiului;
- consumurile intermediare provenite de la terți (cheltuieli materiale și cele cu lucrări și servicii prestate de terți).

În anul 2009, valoarea adăugată a crescut cu 2.165.367 lei (în expresie procentuală, cu 24%), datorită în principal evoluției producției exercițiului (care a înregistrat o creștere de 11%, adică 2.259.345 lei). Totodată, se constată o ușoară scădere a cheltuielilor cu servicii prestate de terți (54.124 lei, adică 2%) și a cheltuielilor materiale (25.784 lei), toate aceste valori putând fi apreciate ca evoluții favorabile pentru activitatea firmei.

În 2010 evoluția valorii adăugate a urmat același trend, înregistrându-se o creștere de 7.695.022 lei, adică 69% față de valoarea din 2009.

La fel ca în anul anterior, producția exercițiului a manifestat o influență semnificativă (datorită creșterii valorii sale de 2,19 ori, cu 26.176.678 lei). Cheltuielile materiale au crescut cu 14.328.819 lei (de 2,75 ori), iar cheltuielile cu lucrări și servicii executate de terți au crescut cu 4.163.202 lei (de aproximativ 2,5 ori). În condițiile creșterii producției exercițiului, creșterea cheltuielilor reprezintă o evoluție relativ normală.

d. Analiza excedentului brut din exploatare

Conform modelului de analiză prezentat, excedentul brut din exploatare este influențat de următorii indicatori:

- valoarea adăugată;
- subvențiile de exploatare;
- cheltuieli cu impozite, taxe și vărsăminte asimilate;
- cheltuielile cu personalul.

În anul 2009, EBE a scăzut cu 814.269 lei (33%), ceea ce reflectă o evoluție negativă. Principala cauză a acestei evoluții a reprezentat-o creșterea cheltuielilor cu personalul (2.868.812 lei, adică 44% față de valoarea din 2007), care a fost de 3,5 ori mai mare decât evoluția EBE. Cheltuielile cu impozite și taxe au crescut cu 110.824 lei (86%), dar valoarea lor nu a reprezentat o influență semnificativă (13% din valoarea evoluției EBE). Singurul factor care a manifestat o influență favorabilă a fost valoarea adăugată, care a înregistrat o creștere de 2.165.367 lei, adică 24% (de 2,65 ori mai mare, în valori absolute, față de valoarea modificării EBE), dar această valoare nu a acoperit influențele defavorabile ale celorlalți doi factori.

În 2010, valoarea EBE a crescut cu 896.744 lei (o creștere de 1,55 ori față de 2008). Aceasta s-a datorat în principal creșterii valorii adăugate cu 7.695.022 lei (de 8,5 ori mai mare decât dinamica indicatorului principal). Cheltuielile de personal au înregistrat o evoluție crescătoare (cu 6.327.239 lei, adică de 1,68 ori), de 7 ori mai mare decât dinamica EBE, iar

Figura 3 - Analiza valorii adăugate

	2008	2009	2010	EVOLUȚIA 2009	EVOLUȚIA 2010
Cheltuieli cu servicii	2.793.191	2.739.067	6.902.269.00	-54.124.00	4.163.202.00
Cheltuieli materiale	3.197.395	3.172.111	22.500.930.00	-25.784.00	14.323.819.00
Marja comercială	285.616	111.730	122.095.00	-173.886.00	10.365.00
Producția exercițiului	19.740.435	21.999.780	48.176.458.00	2.259.345.00	26.176.678.00
Valoarea adăugată	9.034.965.00	11.200.332.00	18.895.354.00	2.165.367.00	7.695.022.00

Figura 4 - Excedentul brut de exploatare

	2008	2009	2010	EVOLUȚIA 2009	EVOLUȚIA 2010
Valoarea adăugată	9.034.965	11.200.332	18.895.354	2.165.367	7.695.022
Cheltuieli cu impozite și taxe	123.912	239.736	710.775	110.824	471.039
Cheltuieli cu personalul	6.450.112	9.318.924	15.646.163	2.868.812	6.327.239
Subvenții de exploatare	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Excedentul brut din exploatare	2.455.941	1.641.672	2.538.416	-814.269	896.744

cheltuielile cu impozite și taxe au crescut și ele, cu 471.039 lei (aproximativ jumătate din valoarea evoluției EBE).

e. Analiza rezultatului din exploatare pornind de la EBE

Rezultatul din exploatare se obține, pornind de la EBE, cu ajutorul următorilor indicatori:

- alte venituri din exploatare;
- alte cheltuieli de exploatare;
- cheltuieli de exploatare cu amortizări și provizioane.

În 2009, rezultatul din exploatare s-a diminuat cu 704.835 lei. În contextul modelului prezentat, influența cea mai semnificativă a avut-o diminuarea excedentului brut din exploatare, care a fost de 1,15 ori mai mare decât scăderea rezultatului din exploatare. Indicatorul „Alte venituri din exploatare” a crescut cu 124.480 lei (influență pozitivă, dar relativ mică - în valori absolute, 17,66% din dinamica rezultatului exploatării). Creșterea cu 15.046 lei a valorii cheltuielilor cu amortizări și provizioane de exploatare reprezintă o influență defavorabilă.

În anul 2010, rezultatul din exploatare a crescut cu 927.157 lei. La fel ca în 2009, evoluția crescătoare a EBE a influențat în cea mai mare parte creșterea rezultatului exploatării (valoarea evoluției EBE reprezintă aproximativ 96,7% din valoarea evoluției profitului din exploatare). Indicatorul „Alte venituri din exploatare” a crescut cu 71.211 lei (cu 57%) față de 2009, ceea ce reprezintă o influență favorabilă, mai precis 7,68% din valoarea dinamicii rezultatului exploatării. Cheltuielile cu amortizări și provizioane aferente exploatării au crescut cu 40.798 lei (de 2,62 ori), influențând negativ rezultatul exploatării, dar în proporție de aproximativ 4,4%.

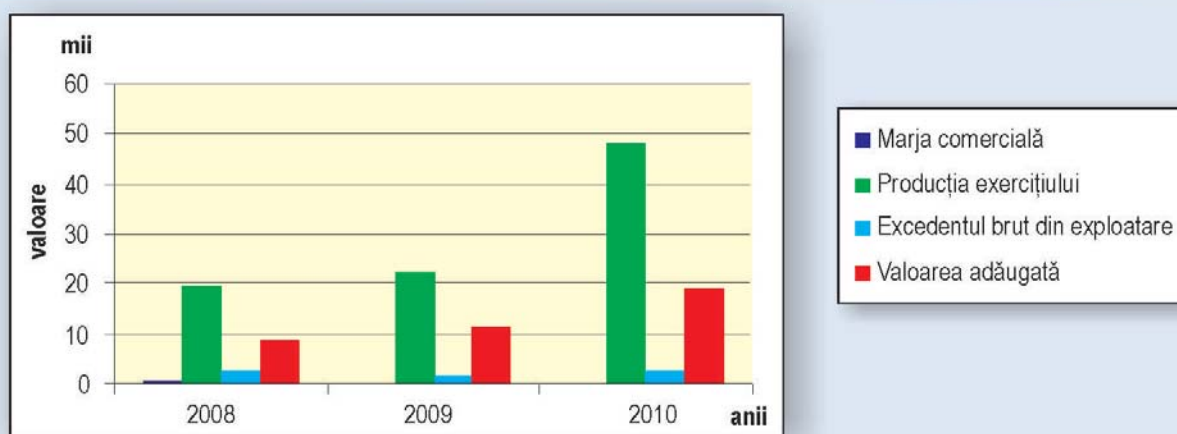
4. Concluzii

Principala sursă de date pentru evaluarea rezultatelor întreprinderii o constituie Contul de profit și pierdere. **Contul de profit și pierdere** (numit și contul de rezultate) este documentul contabil de sinteză care măsoară performanțele activității unei întreprinderi, în cursul unei perioade date. El pune

Figura 5 - Fomarea rezultatului din exploatare prin prisma SIG

	2008	2009	2010	EVOLUȚIA 2009	EVOLUȚIA 2010
Rezultatul din exploatare	2.445.855	1.741.020	2.668.177	-704.835	927.157
Alte cheltuieli de exploatare	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Alte venituri din exploatare	0.00	124.480	195.691	124.480	71.211
Cheltuieli cu amortizări și provizioane exploatare	10.086	25.132	65.930	15.046	40.798
Excedentul brut din exploatare	2.455.941	1.641.672	2.538.416	-814.269	896.744

Figura 6 - Evoluția indicatorilor analizați în perioada 2008-2010

Sursa figurilor 1-6: proiecție proprie pe baza indicatorilor calculați anterior

în evidență fluxurile de valoare care au contribuit la creșterea sau micșorarea bogăției unei întreprinderi, pentru o anumită perioadă.

În cadrul acestui studiu am analizat modelul francez al Contului de profit și pierdere, precum și cel anglo-saxon, precum și caracteristicile lor esențiale, am identificat avantajele și dezavantajele celor două modele, precum și similitudinile cu Contul de profit și pierdere din România.

Folosirea indicatorilor economico-financiar pentru măsurarea succeselor întreprinderii este de fapt modalitatea de reflectare a performanței economico-financiare.

De asemenea, fără a avea intenția de a efectua o analiză economico-financiară complexă, am exemplificat **calculul soldurilor intermediare de gestiune**, care nu constituie decât „o altă variantă de prezentare a Contului de profit și pierdere”, care propune un alt mod de grupare a veniturilor și cheltuielilor, precum și mecanismul de formare a principalilor indicatori de rezultate și performanță. Deși normele metodologice românești nu fac referire la aceste solduri, acestea pot fi considerate o modalitate de analiză structurală a veniturilor și cheltuielilor întreprinderii, având în vedere gruparea lor după natură, utilă în procesul decizional.

Bibliografie selectivă

- Colasse, Bernard, *La gestion financiere de l'entreprise*, PUF, Paris 1993
- De la Bruslerie, Hurbert, *Analyse Financiere, Information financiere et diagnostic*, 3eme edition, Dunod, Paris, 2006
- Disle, Emmanuel; Saraf, Jacques, *Gestion Fiscale 2009-2010*, Dunod, Paris, 2009
- Munteanu, Victor (coordonator); Zuca, M.; Zuca, S; *Contabilitatea financiară a întreprinderilor*, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Pro Universitaria, București, 2009
- Niculescu, Maria, *Diagnostic Financiar*, vol. I și II, Editura Economică, București, 2003
- Petcu, M., *Analiza economico-financiară a întreprinderii*, Editura Economică, București, 2009
- Legea contabilității nr. 82/1991, republicată în Monitorul Oficial nr. 454 din 18 iunie 2008
- O.M.F.P nr. 3055/2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările și completările ulterioare, publicat în Monitorul Oficial nr. 766 din 10 noiembrie 2009

Semnal editorial

Recent, la editura Economică a apărut primul volum al lucrării **Audit statutar și comunicare financiară**. Autorul, prof.univ.dr. **Sorin Domnișoru**, de la

Universitatea din Craiova, propune cititorilor un excurs în mecanismul de funcționare a auditului statutar în România și o analiză a cadrului de manifestare a comunicării financiare în general și, în mod deosebit, în relația auditorului cu guvernanța și cu stakeholderii. Rând pe rând, sunt abordate probleme privind comunicarea financiară și riscul financiar; premisele generale privind misiunile de audit financiar și servicii conexe; planificarea, orchestrarea și documentarea auditului; probele în auditul financiar, abordări de audit privind fraudă și eroarea; pragul de semnificație și riscul de audit; auditarea externă a sistemului de control intern; procedurile analitice; iar, în final, se realizează o schiță privind arhitectura auditării externe a

activelor imobilizate.

În "Prefață" prof.univ.dr. **Ion Mihăilescu**, președintele Camerei Auditorilor Financiar din România, recomandând lucrarea, apreciază: "*Cartea reușește să prezinte principalele aspecte specifice auditului statutar, și nu numai, de o manieră simplă, însă nu simplistă. Preocuparea autorului de a induce o formă atractivă etalării nu înseamnă că substanța are de suferit. Cele două aspecte sunt combinate cu abilitate, astfel încât să creeze un mediu favorabil bunei înțelegeri a culturii și pragmatismului auditului. Versiunea actuală confirmă o activitate de cercetare intensă, materializată prin afirmarea propriilor idei, pe care am avut ocazia să le remarc și în diferitele noastre colaborări.*"

Considerații privind starea actuală și viitorul auditului public intern în România

Felicia Cornelia MACARIE*

Abstract

Considerations on Current State and Future Tendencies of Public Internal Audit in Romania

In 2010, the IIA Research Foundation conducted a global survey followed by a report identifying the transformations the internal audit should undergo in the next 5 years in order to adapt to the future expectations of stakeholders, and the trends in the profession of internal auditor.

In Romania, despite some remaining problems with filling all positions of internal auditors, the public internal audit is relatively well organized at the level of central government. In contrast, at the local level there is a dearth of internal audit activities and, even in those cases in which they exist, they are undertaken by an insufficient number of auditors.

Key words: *public internal audit, governance, risk management, audit tools and techniques*

JEL Classification: *H 83, M 42, M 48*

Cuvinte cheie: *audit public intern, guvernanta, managementul riscului, instrumente și tehnici de audit*

* Conf. univ. dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: cornelia.macarie@yahoo.com

1 Allegrini, M., D'Onza, G., Melville, R., Sarens, G., Selim, G., M., 2011, *What's next for Internal Auditing, Report IV*, IIA Research Foundation, ISBN 978-0-89413-699-3 http://www.theiia.org/bookstore/downloads/freetomembers/1449748_5010.4-What's%20Next%20for%20Internal%20Auditing-download at 05.03.2011

Introducere

Maximizarea funcției de audit intern este imperativă pentru a răspunde provocărilor contemporane caracterizate prin globalizare și schimbări rapide. Valoarea auditului intern va fi apreciată prin capacitatea acestuia de a conduce spre schimbări pozitive și îmbunătățiri la nivelul organizațiilor.

Este important pentru auditul intern să examineze tendințele actuale în profesie pentru a se putea face recomandări de schimbare în funcția de audit. Aceste recomandări ar trebui să ajute funcția de audit să maximizeze valoarea furnizată organizației proprii, să anticipeze și să satisfacă nevoile organizaționale și să asigure o poziție strategică profesiei pe termen lung.

În anul 2010 IIA Research Foundation a realizat o anchetă globală despre auditul intern, care s-a finalizat prin Raportul IV „What's Next for Internal Auditing?”¹ Raportul identifică acele modificări care se impun funcției de audit intern în următorii 5 ani pentru a se adapta și a răspunde viitoarelor așteptări ale părților interesate. Raportul prezintă tendințele emergente profesiei de auditor intern, luând în considerare guvernanta, riscuri, controale, conformitatea și probleme de tehnologie. La această anchetă au participat 13.582 de subiecți, auditori și manageri, din 107 țări.

Majoritatea respondenților se așteaptă ca în următorii ani să crească rolul auditului intern în guvernanta și în managementul riscului, care vor deveni astfel principalele activități ale profesiei de auditor intern. Managerii chestionați se așteaptă ca rolul auditului intern să

crească prin implicarea auditorilor interni în elaborarea strategiilor de dezvoltare organizațională și în instruirea personalului organizației.²

Primele 5 activități realizate în anul 2010, din cele 25 activități despre care au fost chestionați auditorii interni, au fost:

- misiuni de audit operațional (89% dintre respondenți)
- audituri de conformitate cu cerințele Codului de reglementare (75% dintre respondenți)
- audituri de riscuri financiare (72% dintre respondenți)
- investigații de fraudă și iregularități (71% dintre respondenți)
- evaluarea eficienței cadrului de control (69% dintre respondenți).

În următorii 5 ani respondenții se așteaptă ca auditorii interni să desfășoare următoarele tipuri de misiuni de audit:

- analize ale guvernantei corporative (23% dintre respondenți)
- audituri ale riscului procesului de management (20% dintre respondenți)
- analize privind legătura dintre strategie și performanța companiilor (20% dintre respondenți)
- audituri ale eticii (19% dintre respondenți)
- audituri ale responsabilității sociale și durabilității (19% dintre respondenți)
- migrarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară - IFRS (19% dintre respondenți).

Instrumentele și tehnicile de audit care, în opinia respondenților, vor fi utilizate în următorii cinci ani, sunt: tehnici de audit asistate de calculator (63% dintre respondenți), lucrări electronice (55% dintre respondenți), audit continuu în timp real (54% dintre respondenți), data mining (52% dintre respondenți), planificarea auditului pe baza riscului (52% dintre respondenți).

Respondenții în proporție de 70% arată că activitatea de audit intern este impusă prin norme legale (legi adoptate de parlamente sau hotărâri ale guvernelor) sau prin reglementări (ale bursei, ale băncilor centrale). Acest procent se așteaptă să crească la 73% în următorii ani. De asemenea, respondenții consideră că acolo unde nu este impusă prin lege sau reglementare, activitatea de audit intern se va organiza voluntar din cauza situației actuale a mediului de afaceri, dar și a presiunilor pentru buna guvernare.

Respondenții din sectorul public și companiile listate consideră în proporție de 77% că în viitor nu se vor produce schimbări de profunzime în contextul de reglementare al auditului intern deoarece aceste organizații au fost deja afectate de schimbări de anvergură în ultimii zece ani, prin publicarea unui număr mare de cerințe de listare și coduri de guvernare corporativă atât la nivel național, cât și internațional.

Respondenții din organizațiile private se așteaptă ca în următorii ani să apară reglementări ale auditului intern și pentru companiile private, ceea ce va determina o reducere a decalajului din acest punct de vedere între domeniul public și cel privat.

Autorii Raportului estimează că în următorii cinci ani se vor produce modificări în rolurile auditului intern, și anume:

- creșterea rolului auditului intern în guvernare și gestionarea riscului;
- în țările emergente, unde auditul intern este mai tânăr, se așteaptă ca rolurile acestuia să evolueze și să se apropie de nivelul țărilor cu vechime în organizarea funcției de audit;
- recente experiențe ale deficiențelor de control din sectorul serviciilor financiare și eșecurile în cascadă ale guvernărilor vor determina creșterea rolului auditului intern în managementul riscului și guvernare;
- activitatea de audit intern din sectorul public și guvernamental va fi supusă la mai puține provocări decât în sectorul serviciilor;
- firmele private și organizațiile mici se așteaptă să-și dezvolte activitatea de audit;
- respondenții din organizațiile cu activitatea de audit intern recent organizată se așteaptă într-o proporție mai mare decât media respondenților să crească rolul auditului intern în gestionarea riscului, deoarece activitățile de audit intern s-au organizat în perioada crizei economico-financiare recente, când managementul riscului a devenit o problemă cheie în organizații;
- implicarea auditorilor interni în activitatea de consiliere pentru elaborarea strategiilor, în educare și instruire.

Unul dintre cele mai importante mesaje care reiese din concluziile Raportului

2 Allegrini, M., D'Onza, G., Melville, R., Sarens, G., Selim, G., M., 2011, *What's next for Internal Auditing, Report IV*, IIA Research Foundation, ISBN 978-0-89413-699-3, pg. XV, http://www.theiia.org/bookstore/downloads/freetomembers/1449748_5010.4-What's%20Next%20for%20Internal%20Auditing- downloaded at 05.03.2011

este că se așteaptă ca numărul auditorilor interni din organizații să crească în următorii ani.

În urma analizei s-a constatat că desfășurarea activităților de audit intern este influențată de următorii factori:³

□ climatul economic

Recenta criză economică care a determinat o puternică recesiune la nivel global, a generat cererea ca auditorii interni să se concentreze asupra proceselor de afaceri pentru a determina zonele de ineficiență, căile de reducere a costurilor, controlul activității, riscurile financiare și investigarea fraudei și ne-regulilor.

□ gradul de dezvoltare economică la nivel regional

Unele regiuni, cât și țările emergente care se luptă pentru a ajunge din urmă țările dezvoltate din punct de vedere economic se confruntă cu noi amenințări, dar și oportunități care se așteaptă să aibă impact asupra auditului intern.

□ maturitatea profesiei

S-a observat că acolo unde profesia de auditor intern are tradiție mai îndelungată activitățile noi de audit intern sunt mai puțin ambițioase atunci când se discută despre extinderea lor. În schimb, acolo unde activitățile de audit intern sunt recent organizate, este mai prezentă dorința de diversificare a rolurilor auditului, inclusiv prin extinderea rolului consultativ.

□ contextul guvernăneli și controlului intern din organizație

Îmbunătățirea guvernăneli și controlului intern din organizații va duce la schimbări în auditul intern, prin orientarea

acestui spre managementul riscului, guvernănelă și etică.

□ profilul de risc al organizației

Practicienii aplică deja o filosofie de audit bazată pe risc. S-a observat că riscurile care sunt mai importante pentru unele organizații, cum ar fi cele legate de industrie, sunt regăsite într-o mai mare proporție și în activitățile de audit intern.

Metodologia cercetării

Instrumentele științifice utilizate pentru realizarea studiului aparțin atât metodelor cantitative, cât și metodelor calitative de cercetare și anume: analiza documentelor, prelucrarea statistico-matematică a datelor, interpretarea comparativă a datelor, sinteza, explicația cauzală, raționamente inductive și deductive.

Scopul cercetării este de a diagnostica starea auditului public intern din România pe baza analizei modului în care acesta a evoluat de la momentul organizării auditului intern ca funcție în organizațiile publice și până în prezent.

Pentru atingerea scopului propus au fost studiate Rapoartele privind activitatea de audit intern din sectorul public întocmite de Ministerul Finanțelor Publice prin Unitatea Centrală de Armonizare pentru Auditul Public Intern, în baza art. 8, lit. g) din Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern și a O.M.F.P. nr. 38/2003 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, cu modificările și completările ulterioare, pe perioada

2004-2009. Rapoartele sunt publice și au fost accesate de pe site-ul oficial al Ministerului Finanțelor Publice⁴.

Rapoartele anuale privind activitatea de audit public intern au la bază rapoartele de activitate ale entităților administrației publice centrale și locale, precum și rapoartele de evaluare a activității de audit intern, realizate de către Unitatea Centrală de Armonizare pentru Auditul Public Intern (numită în continuare UCAAPI).

Rapoartele sunt structurate conform modelului general de raportare pentru activitatea de audit public intern, stabilit de către Comisia Europeană în acord cu statele membre, prin care a fost implementat noul sistem privind controlul financiar public intern, astfel încât prin analiza comparativă a nivelului existent în fiecare țară, să poată fi apreciat propriul nivel de dezvoltare, iar direcțiile de îmbunătățire pentru această activitate să fie convergente cu ale Uniunii Europene.

Entitățile administrației publice centrale și locale depun la UCAAPI Rapoarte ale activității de audit intern ale structurilor proprii de audit. Aceste rapoarte conțin în mod obligatoriu un set de informații solicitate de către UCAAPI pe baza unui model și anexe care sunt furnizate entităților publice.

Rapoartele întocmite de UCAAPI centralizează aceste informații și date în următoarele capitole:

1. Evaluarea modului de organizare și funcționare a structurilor de audit public intern
2. Evaluarea activității de audit public intern

3 Allegrini, M., D'Onza, G., Melville, R., Sarens, G., Selim, G., M., Allegrini, M., D'Onza, G., Melville, R., Sarens, G., Selim, G., M., 2011, *What's next for Internal Auditing, Report IV*, IIA Research Foundation, ISBN 978-0-89413-699-3, pg. 63, http://www.theiia.org/bookstore/downloads/freetomembers/1449748_5010.4-What's%20Next%20for%20Internal%20Auditing- downloaded at 05.03.2011

4 La adresa <http://www.mfinante.ro/audit.html?pagina=domenii>.

3. Direcțiile de acțiune pentru consolidarea activității de audit intern la nivelul sectorului public.

Considerăm că datele din rapoartele anuale ale UCAAPI sunt riguros colectate și prelucrate deoarece:

- toate entitățile au folosit același model de raportare, detaliat pe capitole și paragrafe;
- cerințele au fost explicit exprimate;
- completarea datelor a fost efectuată de către compartimentele de audit intern din entitățile publice care au avut acces la date și informații, cei care le întocmesc fiind direct interesați în comunicarea de informații reale;
- toate entitățile publice au completat aceleași anexe referitoare la profesia auditorilor interni, formarea profesională continuă și pregătirea universitară și postuniversitară a auditorilor interni;
- anexa privind organizarea auditului intern și ocuparea posturilor de auditori are conținut diferit pentru entitățile publice ale administrației centrale față de cele ale administrației locale din cauza situației diferite ale celor două tipuri de entități în privința ocupării posturilor;
- completarea și depunerea la UCAAPI a rapoartelor entităților administrației publice centrale și locale este obligatorie.

Având în vedere cele de mai sus, considerăm că datele utilizate în cercetare sunt corecte și reflectă realitatea, astfel încât rezultatele cercetării au un grad ridicat de acuratețe și precizie.

Rezultatele obținute

În toate rapoartele din perioada supusă cercetării a fost analizat stadiul organi-

zării activității de audit intern în organizațiile publice centrale și locale din România. Evoluția situației este redată în Ta-

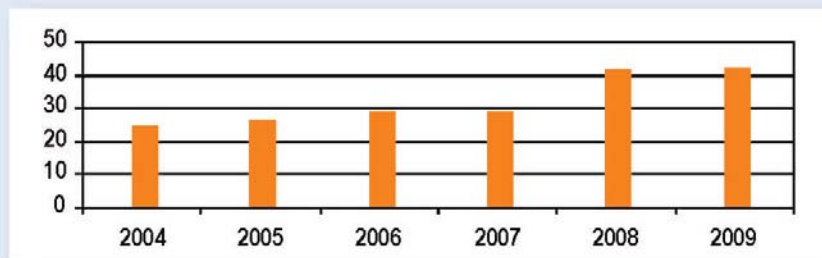
belul 1, Graficul 1 și Graficul 2 atât pentru ministere și autorități naționale, cât și pentru administrația publică locală.

Tabel 1 - Situația organizării activității de audit public intern în perioada 2004-2009

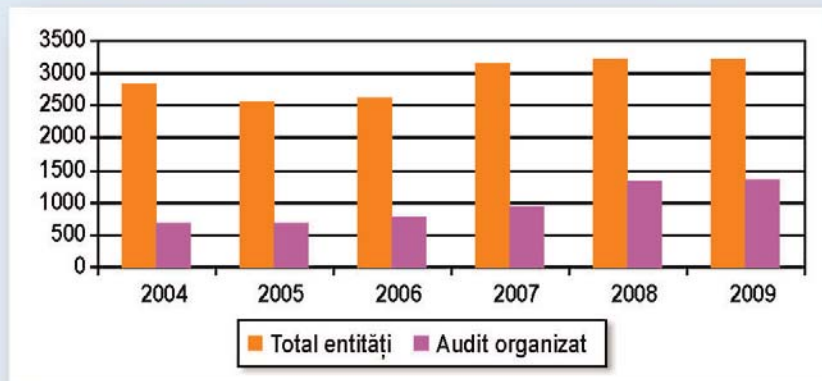
Anul	Ministere și autorități naționale ordonatori principali de credite			Administrația publică locală		
	TOTAL	Audit intern organizat*	Grad de organizare	TOTAL	Audit intern organizat*	Grad de organizare
2004	53	53	100.00%	2847	674	24,67%
2005	53	53	100.00%	2556	679	26,56%
2006	51	51	100.00%	2625	763	29,07%
2007	49	49	100.00%	3171	916	28,89%
2008	54	54	100.00%	3223	1330	41,27%
2009	54	54	100.00%	3226	1352	41,90%
2010	51	51	100.00%			

* au prevăzut în organigramă compartiment de audit public intern
Sursa: calcule realizate de autor

Grafic 1 - Evoluția gradului de organizare a activității de audit public intern în administrația publică locală în perioada 2004-2009

Grafic 1 - Evoluția organizării activității de audit public intern în administrația publică locală în perioada 2004-2009

La nivelul administrației publice centrale a fost organizată activitatea de audit intern în toate organizațiile și în toată perioada cercetată.

Modificările apărute în numărul de entități care au organizat activitatea de audit intern se datorează reorganizării unor entități prin comasare sau desființare și prin înființarea altora noi.

În administrația publică locală, gradul de organizare a activității de audit intern a crescut de la 24,67% în anul 2004, la 41,90% în anul 2009, cu excepția anului 2007, când s-a înregistrat o ușoară depreciere pe fondul creșterii într-un ritm mai rapid a numărului total de entități publice (120,8%) decât a celor care au organizat structuri de audit intern (120,05%).

Situația este în continuare nefavorabilă deoarece mai puțin de jumătate din entitățile publice locale au organizat auditul intern, adică au prevăzut în organigramă posturi de auditor intern.

În administrația publică centrală s-a reușit organizarea auditului intern în toate entitățile, dar situația ocupării posturilor de auditori interni este încă deficitară. Evoluția gradului de ocupare a posturilor de auditori interni în entitățile publice centrale este redată în Tabelul 2, Tabelul 3 și în Graficul 3.

În anul 2009 se observă, comparativ cu ultimii doi ani, o stabilizare a numărului de posturi de auditori interni din administrația centrală, cu o ușoară tendință de creștere a numărului total de posturi prevăzute, care poate fi urmarea eforturilor întreprinse în anii anteriori pentru îmbunătățirea gradului de implementare a auditului intern, la nivelul administrației centrale, dar și o scădere a numărului de posturi ocupate, de la 1807 în anul 2008 la 1784 în anul 2009. Se mărește astfel numărul de posturi vacante de la 352 în 2008 la 411 în

2009, în condițiile în care numărul total de posturi crește, ceea ce înseamnă o deteriorare a situației.

Un factor cu impact asupra ocupării posturilor vacante de auditori interni l-a constituit suspendarea concursurilor de ocupare a funcțiilor publice, în cadrul administrației publice, începând cu luna mai 2009. Astfel, gradul de ocupare a posturilor a fost de 81,3%, în scădere

față de anul 2008, când a fost de 83,7%.

În administrația publică locală situația evoluției posturilor de auditor intern și a gradului de ocupare în perioada 2007-2009, este redată în Tabelul 4, Tabelul 5 și Graficul 4.

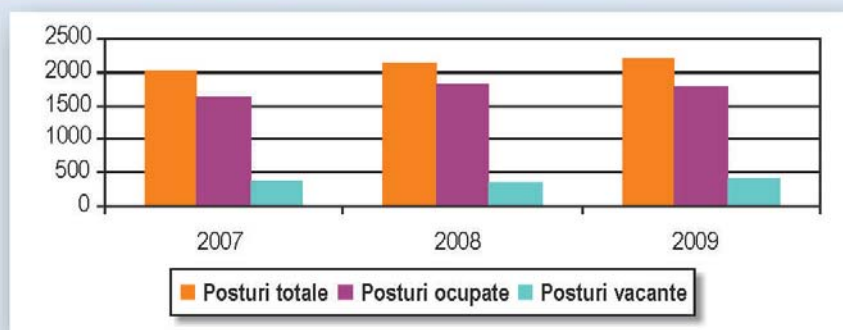
Numărul de posturi de auditor intern prevăzute în organigrama entităților administrației publice locale a înregis-

Tabel 2 - Situația posturilor de auditor intern și a gradului de ocupare în administrația publică centrală* în perioada 2007-2009

Posturi de auditor public intern	2007		2008		2009	
	Nr. posturi	Pondere în total	Nr. posturi	Pondere în total	Nr. posturi	Pondere în total
TOTAL din care:	2027	100,00%	2156	100,00%	2195	100,00%
Ocupate	1633	80,56%	1807	83,70%	1784	81,30%
Vacante	394	19,44%	352	16,30%	411	18,70%

* ministere și autorități naționale asimilate ordonatorilor principali de credite
Sursa: calcule realizate de autor

Grafic 3 - Evoluția ocupării posturilor de auditor intern în administrația publică centrală în perioada 2007-2009

Tabel 3 - Evoluția posturilor de auditor intern în administrația publică centrală* în perioada 2007-2009

Posturi de auditor public intern	2007	2008		2009		
		Nr. posturi	2008/2007	Nr. posturi	2009/2007	2009/2008
TOTAL din care:	2027	2156	106,36%	2195	108,28%	101,80%
OCUPATE	1633	1807	110,65%	1784	109,24%	98,72%
VACANTE	394	352	89,34%	411	104,31%	116,76%

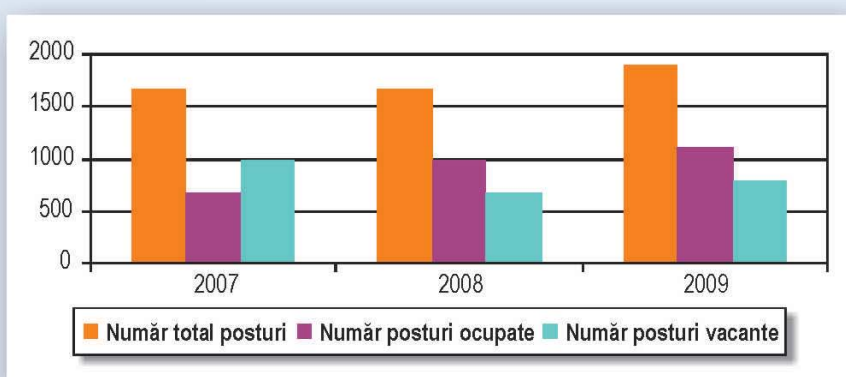
* ministere și autorități naționale asimilate ordonatorilor principali de credite
Sursa: calcule realizate de autor

Tabel 4 - Situația posturilor de auditor intern și a gradului de ocupare în administrația publică locală în perioada 2007-2009

Posturi de auditor public intern	2007		2008		2009	
	Nr. posturi	Pondere în total	Nr. posturi	Pondere în total	Nr. posturi	Pondere în total
TOTAL din care:	1664	100,00%	1654	100,00%	1895	100,00%
OCUPATE	682	40,98%	983	59,43%	1103	58,21%
VACANTE	982	59,02%	671	40,57%	792	41,79%

Sursa: calcule realizate de autor

Grafic 4 - Evoluția ocupării posturilor de auditor intern în administrația publică locală în perioada 2007-2009

Tabel 5 - Evoluția posturilor de auditor intern în administrația publică locală în perioada 2007-2009

Posturi de auditor public intern	2007	2008		2009		
		Nr. posturi	2008/2007	Nr. posturi	2009/2007	2009/2008
TOTAL din care:	1664	1654	99,40%	1895	113,88%	114,57%
OCUPATE	682	983	144,13%	1103	161,73%	112,20%
VACANTE	982	671	68,32%	792	80,65%	118,03%

Sursa: calcule realizate de autor

Tabel 6 - Situația numărului de entități locale care revin la un post de auditor intern

Indicatori	2007	2008	2009
1. Total entități publice locale, din care:	3171	3223	3226
- Entități publice locale care au organizat activitatea de audit public intern	916	1330	1352
2. Total posturi de auditor intern prevăzute, din care:	1664	1654	1895
- Total posturi ocupate	682	983	1103
3. Număr entități/număr de posturi prevăzute	1,91	1,95	1,70
4. Număr entități/număr de posturi ocupate	4,65	3,28	2,92

Sursa: calcule realizate de autor

trat o creștere cu 13,88% în perioada 2007-2009, de la 1664 posturi în anul 2007 la 1895 posturi în anul 2009, dar gradul de ocupare a scăzut în anul 2009 față de anul 2008 de la 59,43% la 58,21%.

Activitatea de audit intern s-a desfășurat efectiv în 998 de entități publice locale (ordonatori principali de credite) din totalul de 1352 entități care aveau în anul 2009 organizată activitatea de audit intern. Din totalul acestora, numai în 378 entități activitatea de audit intern s-a desfășurat în conformitate cu cadrul legal actual, respectiv prin încadrarea auditorilor interni cu normă întregă, funcționari publici, care au respectat cadrul metodologic și procedural al acestora. Forma cea mai des întâlnită de exercitare a auditului intern în anul 2009 a fost prin contracte de prestări servicii (la 493 entități publice locale). În același timp, la 127 de entități publice locale auditul intern s-a exercitat prin contracte de muncă cu durată parțială

O altă problemă identificată la entitățile administrației publice locale a fost faptul că activitatea de audit intern s-a desfășurat de către un singur auditor la 699 entități, din totalul celor 998 entități publice locale în care aceasta s-a exercitat efectiv, adică la 70% dintre ele, și numai la 62 din acestea a fost asigurată funcția de conducere.

Raportul dintre numărul de entități ale administrației publice locale care ar trebui conform legii să-și organizeze activitatea de audit intern și numărul de posturi de auditor intern din administrația locală, prevăzute și ocupate, este redat în Tabelul 6.

Se observă faptul că în anul 2009 se menține un ecart semnificativ între numărul total al entităților publice locale (3226) și numărul total de posturi prevăzute în organigramele acestora (1895), rezultând un deficit de 1331 de

posturi, în ipoteza în care activitatea de audit intern s-ar desfășura în compartimente cu un singur auditor. Din totalul de 1895 posturi prevăzute, numai 1103 erau ocupate, ceea ce reprezintă un raport de 1 auditor la 2,92 entități publice locale.

Totuși, situația s-a ameliorat față de anii precedenți când raportul dintre entități și numărul de posturi ocupate a fost de un auditor la 4,65 entități în anul 2007, respectiv un auditor la 3,28 entități în anul 2008.

În ceea ce privește pregătirea profesională a auditorilor interni, în anul 2009 la nivelul administrației publice centrale, 84% dintre auditorii interni erau de profesie economiști și 14% aveau alte profesii (juriști, ingineri, medici). În entitățile administrației publice locale 96% dintre auditorii interni erau de profesie economiști. Această structură profesională trebuie îmbunătățită pentru a asigura o mai bună reprezentare a profesiilor printre auditorii interni, pentru a aduce astfel un plus de competență necesară în misiunile de audit, în special în cele de consiliere.

Motivarea auditorilor interni și atractivitatea postului de auditor intern au fost afectate în anul 2009 și de reducerea sporului de complexitate a muncii de 25%, prevăzut de Legea 672/2002, mergând până la suspendarea acordării lui.

Concluzii

Studiile efectuate la nivel global referitor la activitatea de audit intern prevăd o creștere a rolului activității de audit intern atât prin accentuarea rolurilor consacrate deja, cât și prin dezvoltarea unor roluri mai puțin active în trecut, dar care s-au activat în ultima perioadă, în contextul schimbărilor profunde antre-

nate de criza economică globală. Se estimează că actualul context va determina un impuls puternic asupra unor regiuni și țări emergente de a reduce decalajele existente față de țările dezvoltate din punct de vedere al organizării activității de audit atât în sectorul public, cât și în sectorul privat. Accentul în misiunile de audit se va muta de pe auditul operațional, de conformitate, de risc financiar sau de evaluare a cadrului de control, pe misiuni de audit ale guvernantei corporative, ale riscurilor procesului de management, ale eticii, responsabilității corporative sau durabilității.

România trebuie să se adapteze acestei tendințe mai ales în ceea ce privește auditul public intern. Un prim pas a fost făcut prin modificarea Legii 672/2002 privind auditul public intern. S-a încercat flexibilizarea organizării auditului

intern la nivelul autorităților publice locale, acolo unde este nevoie de o creștere a gradului de organizare, prin crearea posibilității de grupare a entităților locale în jurul unei entități organizatoare de compartiment de audit intern. S-a creat astfel posibilitatea legală ca mai multe entități locale mici, care nu aveau capacitatea financiară de a organiza structuri de audit intern, să se asocieze pentru a înființa împreună o astfel de structură. De asemenea, Legea prevede condițiile profesionale care trebuie îndeplinite pentru a ocupa un post de auditor intern.

În opinia noastră, criza economică globală va modifica percepția managementului în ceea ce privește importanța și rolurile auditului intern, acționând ca o oportunitate pentru dezvoltarea acestei funcții organizaționale.

Bibliografie

- Allegrini, M., D'Onza, G., Melville, R., Sarens, G., Selim, G., M., 2011, *What's next for Internal Auditing, Report IV*, IIA Research Foundation, ISBN 978-0-89413-699-3, http://www.theiia.org/bookstore/downloads/freetomembers/1449748_5010.4-What's%20Next%20for%20Internal%20Auditing, downloaded at 01.03.2011
- Cosserat, G., W., 2000, *Modern auditing*, Editura John Wiley&sons, New York
- Loebbecke, A., 2003, *Audit- o abordare integrată*, Editura ARC, Chișinău
- Ghiță, M., Popescu, M., 2006, *Auditul intern al instituțiilor publice: teorie și practică*, Editura CECCAR, București,
- Renard, J., 2002, *Teoria și practica auditului intern*, Ministerul Finanțelor Publice
- Legea 672/2002 privind auditul public intern, publicată în M. Of. al României, Nr. 953/2002
- Raportul anual privind activitatea de audit intern în sectorul public pe anul 2009, http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Raport_anual_2009.pdf, downloaded at 05.03.2011
- Raportul anual privind activitatea de audit intern în sectorul public pe anul 2008, http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Raport_anual_2008.pdf, downloaded at 05.03.2011
- Raportul anual privind activitatea de audit intern în sectorul public pe anul 2007, <http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/RAPORTANUAL2007final.pdf>, downloaded at 05.03.2011
- Raportul anual privind activitatea de audit intern în sectorul public pe anul 2006, http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/audit/Raport_UCAAPI2006.pdf, downloaded at 05.03.2011

Considerații privind relația dintre standardele internaționale de raportare financiară (IFRS) și eficiența piețelor financiare

Ștefana DIMA (CRISTEA)*, Bogdan DIMA** & Otilia ȘĂRĂMĂT***

Abstract

Aspects Concerning the Linkage between IFRSs Adoption and the Informational Efficiency of Financial Markets

The purpose of the present paper is to analyze several aspects connected to the idea that IFRSs provide relevant financial information which contribute to the increase in informational efficiency of the financial markets. The working hypothesis is that the changes in financial information - as a consequence of IFRSs issuance and adoption - influence market efficiency. The authors' approach takes into consideration the current international harmonization process, which is of critical importance to the nature and quality of the financial information transmitted by the issuers to the market. The main outcome of such an analysis resides in the idea that informational efficiency is a reflection of the overall functional efficiency of the financial markets and extensively to the entire economic system. The role of the international financial reporting standards becomes in this context not only to ensure the market with relevant financial information but also to sustain economic growth.

Key words: *financial information, informational efficiency, financial assets, EMH, AMH*

JEL Classification: *G14*

Cuvinte cheie: *informație financiar-contabilă, eficiență informațională, active financiare, EMH, AMH*

Introducere

Originea și evoluția procesului de armonizare contabilă internațională sunt strâns legate de necesitățile de informare ale investitorilor pe piețele financiare. De fapt, considerăm că, încă din prima etapă a existenței sale, Comitetul internațional de elaborare a standardelor de contabilitate (IASB) a fost sprijinit de IOSCO¹ în proiectele sale, determinând organismul american de profil, FASB, să se alăture Comitetului,

inițial, în calitate de observator și, ulterior, din 2002, în calitate de partener în procesul de convergență.

Actualmente, scopul principal al acestui proces de armonizare este obținerea de decizii economice similare luate de investitori și alți utilizatori ai situațiilor financiare în circumstanțe asemănătoare – decizii bazate pe situații financiare echivalente, întocmite pornind de la setul de standarde internaționale de raportare financiară (IFRS) elaborat de IASB.

* Lector univ.dr., Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad, Facultatea de Științe Economice, e-mail: stefana_cristea@yahoo.it

** Profesor univ.dr., Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, e-mail: bogdandima2001@gmail.com

*** Drd., Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, e-mail: ottiliasaramat@yahoo.com

¹ Organizația internațională a comisiilor de valori mobiliare - *International Organization of Securities Commissions*

În literatură se formulează opinia conform căreia adoptarea IFRS conduce la creșterea gradului de inteligibilitate a situațiilor financiare pentru investitori, analiști financiari și alte categorii de utilizatori, aceste standarde reprezentând deja cadrul de raportare financiară acceptat în admiterea emitenților de titluri pe principalele piețe bursiere din lume (Mueller et al., 1997). Avantaje îndelung subliniate – precum un grad mai mare de comparabilitate a informațiilor financiar-contabile și comunicarea mai bună către acționari – conduc la reducerea incertitudinii investitorilor și riscului, la creșterea eficienței informaționale a pieței și eventual minimizează costul capitalului (Prather-Kinsey et al., 2008; Fogarty, 2008; Bova și Pereira, 2010).

Scopul prezentei lucrări este să analizeze diverse aspecte conexe ideii că IFRS furnizează informații financiar-contabile adecvate, care contribuie la creșterea eficienței informaționale a piețelor financiare. Ipoteza de cercetare de la care plecăm este aceea că modificările survenite la nivelul informației financiar-contabile – ca urmare a emiterii și adopției IFRS – influențează eficiența informațională a piețelor financiare.

Demersul propus este plasat în cadrul generat de către actualul proces de armonizare contabilă internațională, proces care are o relevanță critică pentru natura și calitatea informației financiar-contabile transmisă pieței de către emitenți.

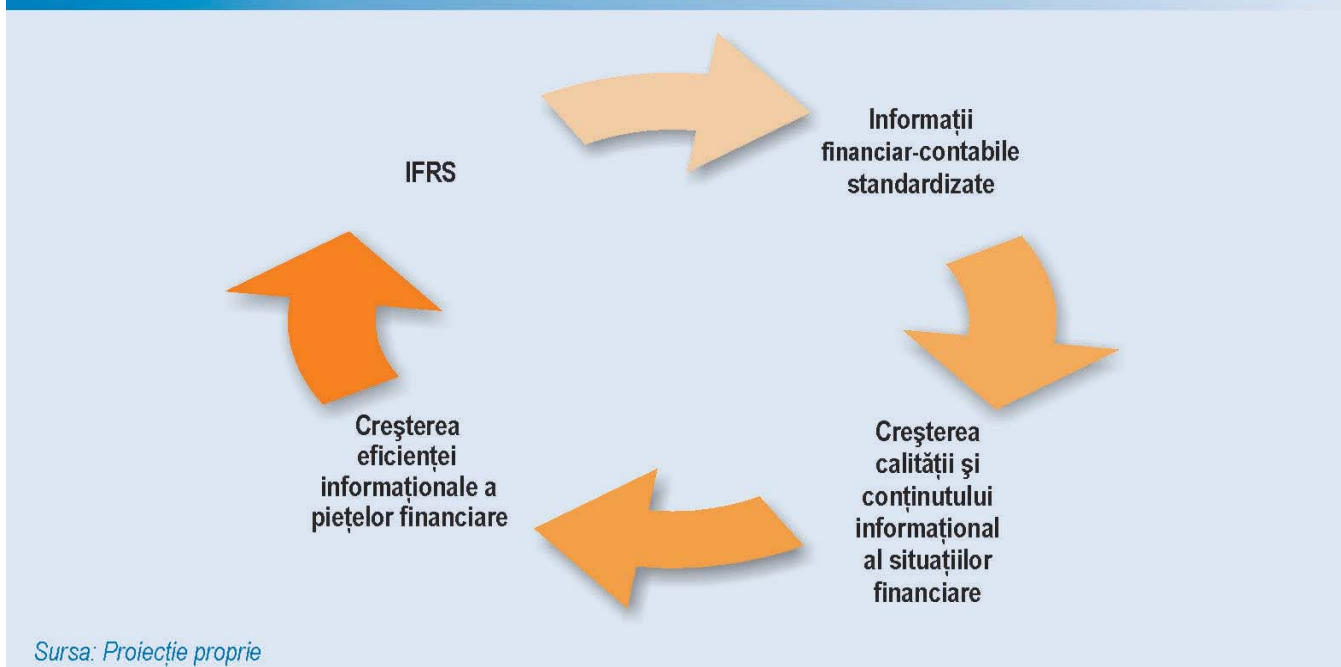
În domeniul raportării financiare încercările de adaptare flexibilă la cerințele piețelor internaționale au generat un proces de inovare financiară, proces incomplet reflectat în cadrul situațiilor financiare.

Actuala instabilitate economico-financiară reprezintă cu certitudine un punct de cotitură în evoluția profesiei contabile la nivel internațional, făcând imposibilă neglijarea impactului pe care piețele financiare îl au asupra contabilității, dar și a impactului pe care modificările actuale din domeniul raportării financiare le-ar putea avea asupra evoluțiilor viitoare ale piețelor financiare și implicit a eficienței informaționale a acestora.

Eficiență informațională ce vizează reflectarea în prețuri, într-o manieră nedistorsionată, a întregului ansamblu de informații legate de valoarea intrinsecă a activelor financiare tranzacționate, dar și legate de condițiile pieței.

Așadar, structura lucrării include în partea a II-a considerații metodologice; partea a III-a dezbate relația dintre informațiile financiar-contabile furnizate de către situațiile financiare întocmite conform IFRS și eficiența informațională a piețelor financiare, iar partea a IV-a aprofundează anumite aspecte ale eficienței informaționale, inclusiv formele acesteia, „ipoteza pieței eficiente” (EMH) și „ipoteza pieței adaptative” (AMH); ultima parte constă în considerații finale asupra aspectelor tratate.

Figura 1 - Lanțul causal adoptarea IFRS - creșterea eficienței informaționale

Sursa: Proiecție proprie

Considerații metodologice

Din punct de vedere metodologic, se apelează la o cercetare calitativă datorită faptului că acest tip de analiză este cel mai în măsură să producă o analiză adecvată înțelegerii aprofundate a conceptelor tratate. În plus, acest tip de cercetare utilizează informații subiective și observația participativă pentru a descrie relația dintre standardele internaționale de raportare financiară (IFRS) și eficiența piețelor financiare.

Dintre metodele științelor socio-umane care devin complementare în cadrul prezentei lucrări, se regăsesc în principal: analiza documentelor; metoda comparativă; observația neparticipativă și cea participativă; tehnica arhivistică.

Relația dintre informația financiar-contabilă și eficiența informațională a piețelor financiare

Prin analizarea literaturii de specialitate se poate observa că există destul de puține studii care să trateze în manieră directă relația dintre informația financiar-contabilă rezultată ca urmare a utilizării IFRS și eficiența informațională, așa cum este aceasta definită de „ipoteza pieței eficiente” - *Efficient Market Hypothesis* - Fama (1970; 1991) sau de „ipoteza pieței adaptative” - *Adaptive Market Hypothesis* - Lo (2004; 2005). Un exemplu în acest sens este Lambert et al. (2006) care, ulterior implementării obligatorii a Regulamentului IAS în statele membre ale UE, a investigat modul în care adoptarea voluntară a IFRS înainte de 2005 a contribuit la eficiența informațională a piețelor financiare europene în forma sa semi-tare și furnizând dovezi interesante în privința utilității potențiale a IFRS în luarea deciziilor de investiții. Cu toate acestea, considerăm că studiul respectiv nu menționează suficiente dovezi empirice care să valideze existența formei semi-tare a eficienței informaționale a acestor piețe. Prin urmare, această direcție de cercetare rămâne deschisă aprofundărilor viitoare.

Cu toate acestea, literatura contabilă este bogată în studii care vizează impactul raportării financiare și al modificărilor care survin la nivelul acesteia, asupra piețelor financiare și, implicit, asupra eficienței informaționale a respectivelor piețe. Printre primele lucrări care s-au preocupat de această relație

se remarcă Gonedes (1972), care dezbate implicațiile pe care le are contabilitatea asupra eficienței piețelor financiare pornind de la distincția dintre informație internă și externă și concentrându-se pe aceasta din urmă. Pe de altă parte, Anderson și Meyers (1975) discută conexiunile existente între eficiența pieței financiare, informația financiar-contabilă, analiza financiară și elaborarea standardelor de contabilitate în cazul Statelor Unite.

În dezbateră corelației dintre informația financiar-contabilă produsă de raportarea financiară și eficiența piețelor financiare apare des chestiunea sensibilității investitorilor de pe aceste piețe la calitatea și la modalitățile de prezentare a situațiilor financiare (Caramanolis-Cötelli et al., 1999). Acest articol dezbate influența modalităților de prezentare a situațiilor financiare ale unor companii elvețiene în manifestarea unor cazuri de supra-reacție în dinamica prețurilor activelor financiare la data publicării rapoartelor anuale.

În plus, Cready și Minatt (1991) analizează reacția pieței bursiere din SUA la data emiterii rapoartelor anuale, neremarcând o modificare în prețul aferent, tranzacțiile necrescând în mod semnificativ la data emiterii rapoartelor anuale; studiul arată că investitorii găsesc aceste rapoarte ca fiind doar informative, situație ce sugerează faptul că informația financiar-contabilă ar fi în mare parte cunoscută înainte de publicarea respectivelor rapoarte. Mai recent, datorită implementării probabile a IAS/IFRS în SUA, Hail et al. (2009) au evaluat impactul potențial al adoptării IFRS asupra calității și comparabilității practicilor contabile americane, consecințele asupra piețelor financiare și costurile potențiale ale tranziției de la US GAAP la IFRS.

În literatură se consideră că canalele de transmisie a informațiilor financiar-contabile ar fi semnificativ diferite între piața financiară din SUA și piețele financiare europene. Acest fapt ar putea explica parțial primirea călduroasă de care au avut inițial parte standardele internaționale de contabilitate la nivelul Uniunii Europene.

Înainte de tranziția la IFRS, în 2005, situațiile financiare ale societăților multinaționale (SMN) europene întocmite conform legislațiilor naționale inspirate de directivele contabile nu erau conforme nici între ele și cu atât mai puțin cu cerințele de informare ale piețelor financiare internaționale. Ca urmare, SMN în chestiune erau constrânse să întocmească două rânduri de rapoarte, unul în conformitate cu directivele contabile și celălalt corespunzând cerințelor piețelor pe care erau cotate. Această dublare, pe lângă faptul că era costisitoare, crea și confuzie în rândul investitorilor și publicului larg în general. Prin urmare, *din punctul de vedere al investitorilor*

europeni, conversia la IFRS a contribuit la creșterea comparabilității situațiilor financiare, având un impact puternic asupra tuturor entităților și nu doar asupra celor cotate (PWC, 2006; Tokar M., 2005). De altfel, investitorii sunt înclinați să se concentreze asupra efectelor de ansamblu ale aplicării IFRS și nu asupra aspectelor tehnice adresate de standarde, fiind esențial pentru aceștia să identifice și să înțeleagă diferența dintre o modificare în datele contabile care reflectă un nou tratament contabil și o modificare care arată o schimbare în poziția financiară și performanța companiei.

O altă chestiune ce trebuie amintită în abordarea temei de cercetare propuse se referă la caracteristicile calitative ale informației financiar-contabile, așa cum sunt acestea percepute de investitorii pe piețele financiare. Atât versiunea inițială a cadrului contabil conceptual al IASC, cât și versiunea actuală a respectivului cadru conceptual plasează investitorii într-o categorie privilegiată de utilizatori, subliniind faptul că informația financiar-contabilă trebuie produsă numai dacă este utilă în luarea deciziilor de către utilizatori. Nu doar caracteristici precum inteligibilitatea și credibilitatea (menționate anterior) sunt considerate ca fiind relevante pentru piețele financiare (Duțescu A., 2000), deoarece cercetători precum Vishwanath și Kaufmann (2001) descriu transparența ca fiind indispensabilă și enumeră caracteristicile sale dezirabile: accesibilitate, corectitudine, relevanță și calitate. Transparența ridicată este văzută ca promotoare a stabilității financiare, articolul lui Vishwanath și Kaufmann pledând pentru dezvoltarea infrastructurii instituționale și a unor standarde de contabilitate ce promovează transparența, implementând strategii de stimulare a prezentării informațiilor financiar-contabile.

Pe de altă parte, comparabilitatea este una dintre principalele caracteristici calitative ale informației financiar-contabile care stă la baza necesităților piețelor financiare globalizate, fiind în strânsă legătură cu fiabilitatea informațiilor solicitate de aceste piețe. Managerii se confruntă cu nevoia de a-și adapta strategiile lor informaționale în scopul furnizării unor indicatori de performanță adecvați (Epstein and Mirza, 2005). În acest context, standardele internaționale de raportare financiară încearcă să satisfacă în mod comprehensiv nevoile investitorilor, plecând de la informația financiar-contabilă (Rosenfield, 2005).

În contextul actual al cercetării privind relația dintre raportarea financiară – privită fie prin intermediul calității informației financiar-contabile, fie prin cel al adoptării standardelor internaționale de raportare financiară – și eficiența informațională a piețelor financiare, se impune clarificarea conceptelor fun-

damentale necesare studierii acestei eficiențe și, pornind de la aceasta, schițarea unor concluzii pertinente asupra respectivei relații.

Aspecte fundamentale privind eficiența informațională a piețelor financiare

Cu privire la eficiența informațională a piețelor financiare există două abordări semnificative. Prima se referă la „ipoteza pieței eficiente”, așa cum a fost definită inițial de Fama (1965; 1970; 1991): informația este „perfectă” și subiecții economici „raționali” colectează și utilizează, de o manieră sistematică și logică, ansamblul acestei informații, prețurile activelor financiare bazându-se pe mecanisme eficiente din punct de vedere fundamental. Iar cea de-a doua, apărută aproape 40 de ani mai târziu, se referă la „ipoteza pieței adaptative”, când informația este „imperfectă”, iar subiecții economici adoptă decizii de structurare a portofoliilor de active financiare într-o manieră „parțial rațională” (Lo [2004; 2005]).

Pentru o lungă perioadă ipoteza pieței eficiente (EMH) a reprezentat un model dominant în explicarea formării prețurilor activelor financiare (Beechey et. al., 2000), printre altele și datorită faptului că, până la ipoteza pieței adaptative (AMH), nu se remarcase nicio alternativă viabilă (Zhang, 1999). Conform EMH, informația fiind „perfectă”, se presupune că nu există cazuri semnificative de asimetrie informațională, informație neuniform distribuită, costisitoare și parțial relevantă. Problema reflectării tuturor informațiilor relevante în prețurile activelor financiare tranzacționate este însă că operatorii de pe piață nu mai sunt interesați astfel să dobândească informațiile aflate la baza prețurilor (Grossman și Stiglitz, 1980). De altfel, Grossman (1976) și Grossman și Stiglitz (1980) consideră că este imposibilă existența piețelor perfect eficiente informațional, deoarece, dacă piețele sunt perfect eficiente, randamentul colectării informațiilor este nul, caz în care motivele realizării unor tranzacții ar fi foarte puține, iar piețele ar intra în cele din urmă în colaps.

Printre criticile aduse EMH, se remarcă faptul că în practică participanții pe piață petrec mult timp în strângerea și interpretarea informațiilor pentru a-și fundamenta deciziile lor de investiții. Ca atare, beneficiile marginale obținute ca consecință a dobândirii acestor informații exced costurile marginale (Bernstein, 1999), contrar EMH.

În plus, sfârșitul secolului XX a adus cu sine ideea că prețurile activelor financiare tranzacționate pot fi parțial predictibile fie ca urmare a unor determinanți comportamentali (Malkiel, 2003), fie ca urmare a altor determinanți. Cu toate acestea, chiar dacă prețurile nu sunt predictibile acest fapt nu indică eficiența informațională a pieței, deoarece - datorită unor avantaje competitive, precum inovarea financiară - se poate ajunge la câștigarea unor profituri superioare pe această piață (Lo și MacKinlay, 2002). Tot pe acest fir logic, Campbell et al. (1997) consideră că datorită evoluției metodelor econometrice există acum dovezi empirice care sugerează predictibilitatea parțială a randamentelor activelor financiare, ca urmare a unor determinanți perfect raționali. De asemenea, Lo și MacKinlay (2001) afirmă că EMH în sine nu este o ipoteză bine definită și poate fi combătută empiric. Pentru a o face operațională, trebuie specificate structuri suplimentare, cum ar fi preferințele investitorilor, structura informațiilor, condițiile de afaceri etc.

Ca atare, atunci când EMH nu este validată într-o măsură corespunzătoare de către evidențele empirice, o explicație alternativă poate fi oferită de către așa-numita „ipoteză a pieței adaptative” (Lo și MacKinlay, 1988, Lo, 2004).

Această abordare pleacă de la conceptul de „raționalitate limitată” (*bounded rationality*), înțeles în viziunea avansată de către Simon (1955). Conform acesteia, optimizarea decizională presupusă de către paradigma neoclasică implică un set de costuri cuantificabile sau nu în expresie monetară. Se consideră că decidenții au o capacitate analitică limitată, iar algoritmi de analiză a informației disponibile sunt inerent imperfecti. În consecință, în loc să urmărească obținerea unei soluții *optime*, subiecții economici preferă în mod frecvent să selecteze o soluție ce poate fi considerată drept *satisfăcătoare*, fie că aceasta are sau nu un caracter de optimalitate.

Cu alte cuvinte, se admite că subiecții economici prezintă o raționalitate limitată în diverse grade și nu o *hiperraționalitate* („raționalitate completă”), așa cum postulează teoria neoclasică. Pe acest fundament, „ipoteza pieței adaptative” se dezvoltă prin asumarea tezei conform căreia punctul de la care subiecții economici încetează să mai urmărească ameliorarea calității actelor lor decizionale se determină prin procese de tipul „încercare/ eroare/ încercare”. Mai precis, decidenții își selectează soluțiile preferate pe baza experiențelor lor anterioare și pe formularea de presupuneri asupra celor mai bune alternative. Aceste soluții sunt ajustate pe baza unui proces de învățare declanșat de către reacțiile de feedback provenite din mediul lor decizional. În această manieră, deciziile sunt adoptate pe baza unor metode euristice capa-

bile de ajustări care, dacă mediul decizional rămâne stabil, pot conduce la decizii apropiate de cele optimale.

Dacă însă în tiparul evolutiv al acestui mediu apar modificări radicale (și neanticipate) atunci metodele euristice valabile în starea precedentă a mediului își pot reduce sever eficacitatea, iar deciziile adoptate devin semnificativ suboptimale. În viziunea promovată de către „ipoteza pieței adaptative” astfel de soluții suboptimale nu sunt consecința „iraționalității decizionale”, ci a unei „adaptări incorecte la mediu”. Subiecții economici care reușesc să sesizeze primii modificările survenite în mediu și să se adapteze la acestea prin modificarea metodelor lor decizionale pot obține o extindere și/sau consolidare a poziției deținute pe piață și pot influența semnificativ evoluțiile sale ulterioare.

Piața apare astfel ca fiind caracterizată de o *ecologie* diversificată, populată cu variate *specii* de investitori (grupuri de participanți la piață cu comportament investițional omogen - fonduri de investiții, formatori de piață, fonduri de pensii sau investitori individuali), prezentând grade neomogene de adaptare la mediul decizional. În condițiile în care un număr diversificat de astfel de *specii* de investitori concurează pentru atragerea de active financiare de calitate superioară, piața prezintă un grad ridicat de eficiență informațională. Dacă, dimpotrivă, un număr redus de *specii* de investitori încearcă să încorporeze în portofoliile lor active financiare de calitate inferioară, atunci nivelul eficienței informaționale a pieței se va reduce.

Calitatea și disponibilitatea resurselor încorporate în activele financiare și numărul și taxonomia investitorilor care concurează pentru atragerea lor exercită un rol similar cu cel aferent ecologiei sistemelor naturale. Astfel, creșterea presiunii concurențiale exercitate în procesul de atragere și mobilizare a unor resurse financiare rare determină intensificarea eforturilor de adaptare a metodelor decizionale la caracteristicile mediului de tranzacționare. *Speciile* de investitori care eșuează în acest proces de adaptare „dispar” (își văd diminuată importanța relativă pe piață sau chiar se dovedesc complet neviabile, în special atunci când arhitectura și mecanismele funcționale ale pieței financiare se modifică substanțial).

În consecință, evoluția pieței este caracterizată de alternarea zonelor în care o fracțiune semnificativă dintre investitori dispun de metode decizionale adecvate, iar eficiența informațională a pieței este maximală, cu zonele în care un număr important dintre entitățile participante pe piață utilizează metode decizionale insuficient de adecvate, iar piața prezintă grade reduse de eficiență informațională. Din această per-

spectivă, AMH nu exclude neapărat posibilitatea ca EMH să fie *local* viabilă, dar constituie o generalizare semnificativă a acesteia prin luarea în considerare a unor mecanisme evolutive, care imprimă noi traiectorii dinamicii pieței.

De asemenea, este interesant de remarcat faptul că respectiva ipoteză reflectă inclusiv posibilitatea ca în cadrul piețelor să apară diferențieri sectoriale în nivelul eficienței informaționale. Printre *factorii care pot induce astfel de diferențieri* pot fi incluși:

- neuniformitatea cadrului de reglementare, funcționare și supraveghere a diverselor segmente ale pieței financiare;
- divergența practicilor de guvernare corporativă între emitenții din diversele sectoare ale pieței;
- dezvoltarea discrepantă a infrastructurii sectoriale a pieței;
- performanțele neuniforme ale diverselor categorii de formatori de piață;
- taxonomia neuniformă a activelor financiare tranzacționate pe diversele segmente ale pieței, cu implicații privind posibilitățile inegale între acestea de diversificare a portofoliilor, de protecție împotriva riscurilor subsecvente și de inițiere a unor strategii investiționale complexe;
- gradul inegal de transparență informațională și, în strânsă legătură cu acesta, de măsură în care diversele categorii de emitenți adoptă standarde uniforme de furnizare către diverșii operatori de pe piață a informației financiare și non-financiare actuale, complete și relevante etc.

Procesul de armonizare contabilă, prin stabilirea unui cadru de referință uniform în raportarea financiară, acționează asupra tuturor acestor factori de diferențiere, contribuind la atenuarea manifestării lor. Și tot aici intervine discuția despre calitatea informației furnizate de raportarea financiară conform IFRS și influența acesteia asupra eficienței informaționale a pieței.

În acest context, *cele mai frecvente divaje* sunt: cele care apar între sectorul activelor financiare autohtone și, respectiv, sectorul activelor financiare străine, între segmentul emitenților care reprezintă diverse tipuri de instituții financiare și alte categorii de emitenți, între activele emise de către companiile din sectoarele intensiv utilizatoare de tehnologie de vârf și cele în care gradul de înzestrare tehnologică este mai redus, între sectoarele „protejate” ale pieței și cele expuse concurenței internaționale ș.a.m.d.

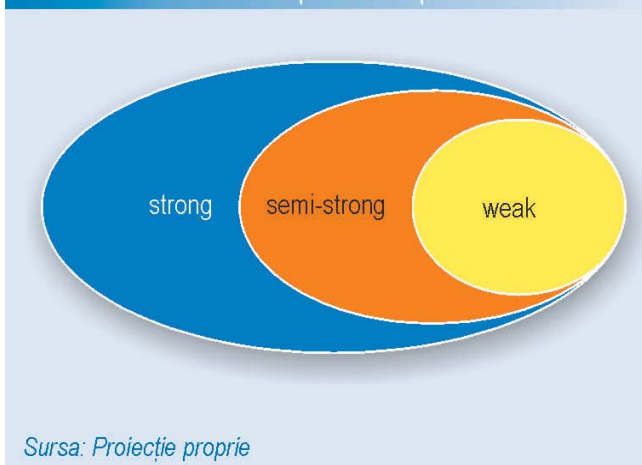
Formele eficienței informaționale și adoptarea IFRS

În funcție de informațiile disponibile, Fama (1970) a identificat trei forme ale eficienței informaționale:

- **forma slabă (weak)** - în cadrul căreia prețurile activelor financiare reflectă orice informație din perioadele anterioare și niciunul dintre operatorii de pe piață nu poate obține profituri superioare pe baza abilității sale de a dezvolta strategii de tranzacționare bazate pe nivelurile istorice ale prețurilor;
- **forma semi-tare (semi-strong)** - presupune că toate informațiile cu caracter public disponibile sunt reflectate în prețurile activelor financiare; în această situație se au în vedere, pe lângă datele cu caracter istoric, informații din situațiile financiare ale emitentului, informații publice cu privire la starea economiei etc. Orice informație va fi reflectată în mod automat în preț, în cel mai scurt timp. Așadar, forma semi-tare a ipotezei pieței eficiente are un caracter mult mai general decât forma slabă;
- **forma tare (strong)** - în acest caz, prețurile activelor financiare reflectă toate informațiile existente, incluzând informațiile private pe lângă ceea ce este disponibil la nivel public. Cei aflați în posesia unor informații „private” vor acționa în conformitate cu ele, vânzând sau cumpărând.

Aceste trei tipuri de eficiență sunt incluse una în cealaltă, astfel încât forma semi-tare o include pe cea slabă, iar forma tare include ambele forme precizate anterior.

Figura 2 - Ilustrarea grafică a relației dintre formele eficienței informaționale

Dintre aceste forme ale eficienței informaționale, considerăm că mai susceptibilă a fi influențată de adoptarea IFRS este forma slabă. În cadrul formei slabe a ipotezei pieței eficiente prețurile activelor reflectă orice informație conținută în istoricul acestora (Fama, 1970, p. 383).

În contextul adoptării IFRS, dovezile empirice care pot susține această ipoteză sunt obținute prin testarea formei „slabe” a eficienței informaționale prin intermediul a două seturi de metode:

- a) într-o manieră directă, prin stabilirea gradului în care evoluția prețurilor activelor financiare poate fi descrisă drept un proces de tip *martingale* și, respectiv, drept un proces de tip *random-walk* (mai precis, a măsurii în care această evoluție este un *random-walk* simplu sau exponențial, respectiv, a măsurii în care evoluția seriei temporare a prețurilor activelor financiare conține impulsuri care sunt ele însele procese de tip *random walk*);
- b) într-o manieră indirectă, prin analiza proprietăților statistice ale seriei temporare formate de randamentele deținerii și tranzacționării activelor financiare.

Într-o manieră mai analitică, această testare poate implica evaluarea tuturor celor trei postulate subsecvente ale EMH:

- **P1:** investitorii își formează anticipațiile privind evoluția probabilă a prețurilor activelor financiare într-o manieră „rațională”;
- **P2:** piețele pot realiza o agregare „eficientă” a informației (informație care, la rândul său, este completă, necostisitoare și integral relevantă) și, respectiv,
- **P3:** prețurile activelor financiare reflectă în mod integral rezultatele unei astfel de agregări informaționale.

În situația în care analiza empirică respinge posibilitatea de tratare a prețurilor activelor financiare drept *martingale* sau procese de tip *random walk*, respectiv în situația în care distribuțiile empirice ale seriei randamentelor sunt semnificativ non-normale, adică prezintă efecte de *fat-tails*²; un pronunțat comportament autoregresiv; numeroase puncte „de ruptură structurală” (zone de schimbare a *pattern*-ului evolutiv); schimbări frecvente în regimul diverselor componente ale volatilității (pe „termen scurt” și/sau pe „termen lung”); comportament sezonala sau pro-ciclic persistent etc. – atunci existența formei „slabe” a eficienței informaționale este discutabilă.

În cazul în care cercetările empirice conduc la invalidarea EMH, apare necesitatea dezbaterii cauzelor care pot duce la aceasta. Astfel, considerăm că, per ansamblu, *cauzele ineficienței informaționale a piețelor activelor financiare* pot fi extrem de variate. (Tabelul 1)

Principala implicație a invalidării empirice a EMH rezidă în faptul că prețurile activelor financiare observate *de facto* pot devia de la valoarea lor „intrinsecă” (valoarea „fundamentală” corespunzătoare situației și performanțelor economico-financiare ale emitenților) sub impactul diverselor tipuri de șocuri endogene și exogene. Aceste deviații nu se absorb necesarmente „pe termen scurt” și, în anumite condiții, pot căpăta un caracter sistematic.

În fapt, acesta este mecanismul „bulelor speculative” ce survin în cazul în care valoarea tranzacțională (valoarea de piață) a activelor financiare deviază sistematic și pe „termenul lung” de la valoarea lor intrinsecă așa cum se formează aceasta în funcție de performanțele de fond ale sistemului economic.

În consecință, este de remarcat faptul că – chiar și în contextul adoptării IFRS – respingerea EMH poate fi interpretată într-o manieră echilibrată, nu neapărat în sensul tezei instabilității perpetue a piețelor activelor financiare.

Mai degrabă, o formulare corespunzătoare unei asemenea maniere de apreciere a invalidării EMH ar putea fi aceea conform căreia *în funcționarea piețelor financiare alternează zonele în care se înregistrează, în diverse grade, o instabilitate funcțională evidentă, cu zone în care aceste piețe funcționează, mai mult sau mai puțin, „aproape de echilibru”*. Tranziția de la o stare la alta se realizează sub impactul unui complex de factori, atât endogeni, cât și exogeni, și implică anumite transformări de profunzime în mecanismele acestor piețe.

Considerații finale

În condițiile adoptării IFRS, una dintre problemele ridicate de către EMH rămâne verosimilitatea existenței unui eventual „efect de contagiune” în ceea ce privește comportamentul operatorilor de pe diversele segmente de piață în materie de colectare, prelucrare și utilizare a informației financiar-contabile disponibile. Astfel, dacă se admite existența unor segmente cu performanțe neuniforme în materie de eficiență

2 „Alungiri la stânga sau la dreapta” mai pronunțate decât cele specifice pentru distribuția normală și / sau o boltire mai aplatizată sau mai pronunțată decât cea specifică distribuției normale.

Tabel 1 - Cauze ale ineficienței informaționale a piețelor activelor financiare

<ul style="list-style-type: none"> aspecte legate de imperfecțiuni instituționale, structurale și funcționale ale piețelor, precum: 	<ul style="list-style-type: none"> gama restrânsă de active financiare tranzacționate și lichiditatea limitată a acestora; absența unor mecanisme de tranzacționare; vulnerabilitatea pronunțată față de șocurile localizate la nivelul piețelor financiare internaționale;
<ul style="list-style-type: none"> caracteristicile informației financiar-contabile: 	<ul style="list-style-type: none"> dacă aceasta este imperfectă, adică costisitoare, asimetric distribuită, incompletă și doar parțial relevantă;
<ul style="list-style-type: none"> Mecanismele care stau la baza constituirii portofoliilor de active financiare ale subiecților economici, mecanisme care se bazează pe o „raționalitate decizională limitată”. Așadar, în condiții de informare imperfectă, anticipațiile care stau la baza deciziilor subiecților economici: 	<ul style="list-style-type: none"> se bazează atât pe informația istorică, subsecventă perioadelor anterioare, cât și pe informația curentă disponibilă și cuprind o importantă componentă subiectivă, determinată de: <ul style="list-style-type: none"> aversiunea față de risc a decidenților și de preferințele lor relative pentru deținerea și tranzacționarea preferențială a anumitor tipuri de active financiare, precum și de procese psihologice de tipul „supra-reacțiilor”, „supra-încrederii”, „efectului de turmă”, estimării eronate a probabilităților aferente plauzibilității diverselor tipuri de anticipații, „regretului”, „contaminării decizionale” etc.;
<ul style="list-style-type: none"> capacitatea limitată a pieței de a absorbi, prelucra și utiliza „în timp real” informația aferentă diverselor tipuri de șocuri informaționale endogene și exogene ca urmare a existenței unor „efecte de histerezis” ale deciziilor adoptate anterior de către diversele categorii de participanți la piață; 	
<ul style="list-style-type: none"> comportamentul neuniform al diverselor „specii” de investitori, clivajul cel mai important fiind acela care survine între comportamentul investitorilor instituționali și, respectiv, individuali; 	
<ul style="list-style-type: none"> conjunctura macroeconomică de ansamblu, o instabilitate de fond a sistemului economic în care se tranzacționează activele financiare repercutându-se asupra mecanismelor de formare a prețurilor acestora, via situația economico-financiară specifică emitenților acestora. 	

Sursa: Proiecție proprie

informațională, este legitimă postularea unor mecanisme de „contagiune”, „imitație comportamentală” sau „sincronizare informațională”. Dar existența și intensitatea efectelor induse de funcționarea unor astfel de mecanisme depinde în mod critic de importanța comportamentului inerțial al investitorilor, de gradul de de-compartimentare a diverselor segmente de piață, precum și de uniformitatea standardelor de raportare financiară și implicit de practicile de prezentare publică a informațiilor necesare fundamentării deciziilor de investiții.

Aceste argumente conduc la concluzia conform căreia principala implicație privind politicile de creștere a eficienței informaționale a pieței rezidă în necesitatea formulării acestora de o asemenea manieră încât să susțină dezvoltarea instituțională a acesteia, creșterea eficacității mecanismelor tranzacționale, a gradului de de-compartimentare, lărgirea gamei activelor financiare și creșterea lichidității acestora precum și asigurarea unor practici uniforme de diseminare a informației

relevante pentru deciziile de structurare a portofoliilor investiționale, practici aflate în strânsă legătură cu obiectivul de transparență informațională al standardelor emise de IASB.

În ultimă instanță, eficiența informațională este o reflectare a eficienței funcționale de ansamblu a piețelor financiare și, mai larg, a sistemului economic în ansamblul său. În consecință, scăderea gradului de eficiență informațională poate fi privită ca o consecință a degradării de ansamblu a conjuncturii economice și, prin urmare, o ameliorare a acestei eficienței este condiționată nu numai de succesul reformării instituționale și a mecanismelor specifice acestor piețe, ci și de politicile economice de ansamblu și de măsura în care acestea reușesc să amorseze o creștere economică durabilă. Iar rolul standardelor internaționale de raportare financiară devine în acest context nu doar de asigurare a pieței cu informații financiar-contabile de calitate, dar și de susținere a acestei creșteri economice.

Acknowledgement. Acest articol a beneficiat de suport în cadrul componentei I a proiectului „Studii Post-Doctorale în Economie: program de formare continuă a cercetătorilor de elită - SPODE”, contract de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/61755, proiect finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013”

This article has benefited by financial support through the project „Studii Post-Doctorale în Economie: program de formare continuă a cercetătorilor de elită - SPODE”, financing contract no. POSDRU/89/1.5/S/61755, project financed by the European Social Fund Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013.

Bibliografie

- Anderson, J. A., Meyers, S. L. (1975), “Some Limitations of Efficient Markets Research for the Determination of Financial Reporting Standards”, *Abacus*, 11(1): 18-37.
- Beechey, M., Gruen, D., Vickery, J. (2000), “The Efficient Market Hypothesis: A survey”, *RBA Research Discussion Paper*, rdp 2000-01
- Bernstein, P.L. (1999), “A New Look at the Efficient Market Hypothesis”. *The Journal of Portfolio Management*, 25(2): 1-2
- Bova, F., Pereira, R. (2010), “The Determinants and Consequences of Heterogeneous IFRS Compliance Levels Following Mandatory IFRS Adoption: Evidence from a Developing Country”, disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1542240>
- Campbell, J.Y., Lo, A.W., MacKinlay, A.C. (1997), *The econometrics of financial markets*. Princeton: Princeton University Press.
- Caramanolis-Cötelli, B., Gardiol, L., Gibson-Asner, R., Tuchschild, N.S. (1999), “Are Investors Sensitive to the Quality and the Disclosure of Financial Statements?”, *European Finance Review*, 3(2): 131-59
- Cready, W. M., Minatt, P. G. (1991), “The Information Content of Annual Reports: a Price and Trading Response Analysis”, *Accounting Review*, 66(2): 291-312.
- Dușescu, A. (2000), *Informația contabilă și piețele de capital*, Editura Economică, București
- Epstein, B. J., Mirza, A. A. (2005), *Wiley IFRS 2005: Interpretation and Application of the International Accounting and Financial Reporting Standards* (Hoboken, N.J.: John Wiley & Sons Ltd).
- Fama, E. (1965), “The Behavior of Stock Market Prices”, *Journal of Business*, 38(1): 34-105
- Fama, E. (1970), “Efficient capital markets: a review of theory and empirical work”, *Journal of Finance*, 25(2): 383-417
- Fama, E. (1991), “Efficient Capital Markets: II”. *Journal of Finance*, XLVI(5), December: 1575-1617.
- Fogarty, M. (2008), “International financial reporting standards: Is the world ready for convergence?” *Catalyst*, 2(1): 10
- Gonedes, N.J. (1972), “Efficient Capital Markets and External Accounting”, *Accounting Review*, 47(1): 11-21.
- Grossman, S. (1976), “On the Efficiency of Competitive Stock Markets Where Traders Have Diverse Information”, *Journal of Finance*, 31(2): 573-585
- Grossman, S., Stiglitz, J. (1980), “On the Impossibility of Informationally Efficient Markets”, *American Economic Review*, June, 70(3): 393-407
- Hail, L., Leuz, C., Wysocki, P.D. (2009), “Global Accounting Convergence and the Potential Adoption of IFRS by the United States: An Analysis of Economic and Policy Factors”, disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1357331>
- Lambert, M., Hübner, G., Michel, P.A., Olivier, H. (2006), “International Financial Reporting Standards and Market Efficiency: A European Perspective”, *Working Papers of CREFI-LSF* (Centre of Research in Finance - Luxembourg School of Finance), 06-04
- Lo, A.W. (2004), “The Adaptive Markets Hypothesis: Market Efficiency from an Evolutionary Perspective”, *Journal of Portfolio Management* 30: 15-29.
- Lo, A.W. (2005), “Reconciling Efficient Markets with Behavioral Finance: The Adaptive Markets Hypothesis”, *Journal of Investment Consulting*, 7(2): 21-44.
- Lo, A.W., MacKinlay, A.C. (1988), “Stock Market Prices Do Not Follow Random Walks: Evidence from a Simple Specification Test” *Review of Financial Studies*, 1: 41-66.
- Lo, A.W., MacKinlay, A.C. (2001), *A Non-Random Walk Down Wall Street*. Princeton: Princeton University Press.
- Lo, A.W., MacKinlay, A.C. (2002), *A Non-Random Walk Down Wall Street*. Ediția a 5-a. Princeton: Princeton University Press
- Malkiel, B.G. (2003) “The Efficient Market Hypothesis and Its Critics”, *Journal of Economic Perspectives*, vol. 17, issue 1: pp. 59-82
- Mueller, G.G., Germon, H., Meek, G.K. (2007), *Accounting: An International Perspective*, (4th ed.)
- Prather-Kinsey, J., Jermakowicz, E.K., Vongphanith T. (2008), “Capital Market Consequences of European Firms’ Mandatory Adoption of IFRS”, disponibil la <http://www.business.illinois.edu/accountancy/research/vkzcenter/conferences/warsaw/papers/Kinsey.pdf>
- PricewaterhouseCoopers (2006) , *IFRS: The European investors’ view* (February)
- Rosenfield, P. (2005), “The Focus of Attention in Financial Reporting”, *Abacus*, 41(1): 1-20.
- Simon, H. (1955), “A Behavioral Model of Rational Choice.” *Quarterly Journal of Economics*, 69: 99-118.
- Tokar M. (2005), “Convergence and the Implementation of a Single Set of Global Standards: The Real-life Challenge”, *Accounting in Europe*, 2: 47-68
- Vishwanath, T., Kaufmann, D. (2001), “Toward Transparency: New Approaches and Their Application to Financial Markets”, *The World Bank Research Observer*, 16(1): 41-57
- Zhang, Y. C. (1999), “Toward a theory of marginally efficient markets”, *Physica A*, 269: 30-44

Implicarea auditorilor financiari din România în realizarea auditului de mediu

Ionel-Alin IENCIU*, Dumitru MATIȘ** & Adrian GROȘANU***

Abstract

The Involvement of the Financial Auditors from Romania in the Environmental Audit Process

Environmental reporting has emerged as an important research direction in accounting, which explores the social nature of accounting, seeks to identify the role of accounting in sustainable development and environmental resources. The wide use of environmental reports for a variety of purposes raises the question of objectivity, which can be obtained through the audit process. Environmental protection is thus an opportunity for auditors, for the accounting profession and for researchers to demonstrate that they can control and manipulate new opportunities and new problems of the modern world (Medley, 1997). The study addresses the environmental audit and the financial audit, reflecting the way in which financial auditors from Romania are involved in certification of environmental reporting. The study concludes that both at internationally and nationally level only a small part of the statutory auditors are actually involved in environmental auditing as a result of reluctance on the uncertainty resulting from a lack of a generally binding. As an environmental audit requires different skills, the most rational way to organize this type of audit seems to be teamwork, the involvement of auditors, accountants, engineers or other experts on environmental issues.

Key words: *environmental audit, environmental reporting, financial auditors, environmental risk, financial reporting*

JEL Classification: M41, M42, M49

Cuvinte cheie: *audit de mediu, raportări de mediu, auditori financiari, riscul de mediu, raportări financiare*

1. Introducere

Creșterea numărului raportărilor voluntare privind informațiile care reflectă performanța de mediu în cadrul entităților a ridicat probleme privind obiectivitatea acestor informații. Ca un răspuns la aceste probleme apare *auditul de mediu*, care devine astfel din ce în ce mai acceptat în diverse sectoare de activitate (Stanwick și Stanwick 2001).

Conceptul de audit de mediu este utilizat, atât în teorie, cât și în practică, pentru a desemna o gamă largă de evaluări și revizuirii cu privire la impactul entității asupra mediului (CICA, 1992; Gray, 1993; IFAC, 1998). Într-un context mai larg, auditul de mediu este definit ca fiind un mijloc de gestionare care permite o evaluare exhaustivă, documentată, periodică și obiectivă a modului în care managementul unei entități integrează mediul, facilitând organizarea și controlul practicilor legate de mediu (Bențianu și Georgescu, 2008: 1). Într-un context mai specific al legislației belgiene un audit de mediu reprezintă evaluarea sintetică, documentată și obiectivă a managementului,

* Asist.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, e-mail: alin.ienciu@econ.ubbcluj.ro

** Prof.univ.dr., cercetător și auditor financiar, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, e-mail: dumitru.matis@econ.ubbcluj.ro

*** Lect.univ.dr., cercetător și auditor financiar, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, e-mail: adrian.grosanu@econ.ubbcluj.ro

organizației, entității sau activităților din punct de vedere al protecției mediului (De Moor și De Beelde, 2005: 206). Auditul de mediu este privit ca un instrument de sprijinire a sistemului de protecție a mediului sau a sistemului de management al mediului. Acesta include considerații cu privire la emisiile și apele uzate și consecințele lor asupra mediului, gestiunea surselor de energie, a materiilor prime, gestiunea producției, gestiunea deșeurilor, siguranța externă, informarea, educarea și implicarea angajaților în gestiunea mediului, raportarea și prezentarea externă a informațiilor, precum și îndrumarea din partea coordonatorilor de mediu (De Moor și De Beelde, 2005).

Din punct de vedere financiar, un audit de mediu este rentabil în cazul în care costurile evitate ca urmare a auditului de mediu întreprins (amenziile, timpul de producție pierdut, costurile de curățare a zonei) depășesc costul auditului de mediu. Cu toate acestea, chiar dacă auditul de mediu nu este rentabil din punct de vedere financiar, beneficiile nefinanciare pe care acesta le aduce (creșterea imaginii publice a entității, avantajele competitive, asigurarea credibilității în fața clienților și investitorilor, siguranța acordată managementului privind gestionarea aspectelor de mediu) îl fac un proces sau o activitate rentabilă în special pentru entitățile care activează în industrii sau sectoare considerate a fi mari poluatoare sau în cadrul entităților care prin activitățile desfășurate sau produsele furnizate intră sub incidența unor legi și reglementări de mediu de mare importanță.

În funcție de scopul și obiectivele auditului de mediu, acesta poate varia considerabil, fiind dezvoltate diverse tipuri de audit de mediu. Există diferite tipuri ale auditului de mediu, după diferite clasificări și puncte de vedere. În funcție de obiectivul auditului, de persoanele

angajate să efectueze auditul de mediu (intern sau extern), există două mari tipuri de audit de mediu (Thomson et al, 1993):

- *auditul de mediu intern* servește pentru a informa managementul cu privire la conformitatea operațiilor cu reglementările și legislația de mediu, dacă există datorii de mediu asociate cu transferul proprietății, dacă gestionarea deșeurilor se desfășoară în mod corespunzător, dacă deciziile managementului de mediu au la bază informații concrete, dacă obligațiile de mediu sunt înregistrate corespunzător etc;
- *auditul de mediu extern* caută să furnizeze părților interesate (instituțiilor sau utilizatorilor rapoartelor de mediu) o certitudine cu privire la acuratețea informațiilor cuprinse în rapoartele de mediu. Auditorii externi sunt solicitați pentru a răspunde cerințelor de raportare ale diferitelor organisme. De asemenea, activitățile de audit de mediu extern pot include servicii privind evaluarea proprietăților, implementarea și monitorizarea sistemului de management de mediu.

În contextul în care raportările sustenabile și în special raportările de mediu au cunoscut în ultima perioadă o dezvoltare aparte, se pune problema obiectivității datelor cuprinse în cadrul acestor raportări. Studii întreprinse în sfera raportărilor de mediu (Deegan și Gordon, 1996; Niskanen și Neiminem, 2001) au indicat faptul că informațiile de mediu raportate nu pot fi considerate obiective din vreme ce aspectele negative privind impactul de mediu sunt aproape inexistente în cadrul rapoartelor de mediu, în care predomină aspectele de mediu pozitive. Astfel, o importanță aparte în asigurarea obiectivității informațiilor de mediu o are auditarea raportărilor de mediu, în special

efectuată de către auditorii externi, pentru a spori încrederea părților interesate. În acest context ne-am ridicat următoarele întrebări: „Care este diferența între auditarea raportărilor de mediu și auditarea situațiilor financiare?”, respectiv, „Care este rolul profesiei contabile în auditarea raportărilor de mediu?”.

2. Metodologia cercetării

Pentru a răspunde la cele două întrebări ne-am structurat studiul în două părți:

- În prima parte am întreprins o analiză teoretică fundamentală privind diferențele dintre auditul de mediu și auditul financiar, respectiv dificultățile pe care auditorii financiari le întâmpină în realizarea unui audit de mediu, analiză care are la bază literatura existentă în domeniu;
- În cea de-a doua parte am urmărit implicațiile auditorilor financiari din România în realizarea auditului de mediu. Principalul instrument de cercetare, pe care îl considerăm foarte util și relevant, prin care am putut analiza implicarea auditorilor financiari din România în realizarea misiunilor de audit de mediu, este chestionarul.

3. Analiza literaturii privind implicațiile auditorilor financiari în realizarea auditului de mediu

Pentru a evidenția o serie de elemente care diferențiază auditul de mediu în

cadru unui raport de mediu față de auditul situațiilor financiare am analizat studiul întreprins de Wallage (Wallage, 2000), care prezintă dificultățile pentru un auditor financiar în ceea ce privește auditarea unui raport sustenabil, respectiv a unui raport de mediu. Autorul pornește în studiul său de la obiectivul angajamentului de audit și anume acela de a evalua și măsura un obiect (*date, sisteme, procese, comportamente*) care reprezintă responsabilitatea managementului, în comparație cu anumite criterii identificate și a exprima o concluzie care să furnizeze utilizatorului potențial un nivel de siguranță cu privire la obiectul analizat (Wallage, 2000). Pornind de la obiectivul angajamentului de audit, putem evidenția o serie de diferențe între auditul situațiilor financiare, respectiv auditul de mediu:

- în cazul auditării situațiilor financiare, auditorul furnizează o asigurare cu privire la faptul că situațiile financiare oferă o imagine clară și completă, prin punerea în aplicare a cadrului contabil (Standardele Internaționale de Contabilitate sau Standardele Naționale de Contabilitate) pentru a evalua pregătirea și prezentarea obiectului. Datorită standardelor contabile, datele financiare trebuie furnizate într-o formă consecventă cu aceste criterii. În ceea ce privește auditul de mediu, nu există standarde contabile de mediu general acceptate care să prezinte anumite criterii după care informațiile de mediu trebuie pregătite și prezentate. Astfel, auditorul raportului de mediu trebuie să stabilească criteriile adecvate, pentru a putea evalua modul de prezentare și pregătire al informațiilor. Aceste criterii reprezintă de fapt standarde sau „benchmarks”, utilizate pentru a evalua și măsura obiectul auditat. Criteriile trebuie să fie adecvate

pentru a permite o evaluare consistentă a obiectului, având la bază raționamentul profesional. În cazul raportărilor de mediu există o serie de standarde naționale sau inițiative globale privind raportările de mediu precum: cadrul GRI privind raportările de mediu, cadrul EMAS sau ISO 14001 etc. Cadrul oferit de GRI (GRI, 2006) este cel mai cuprinzător cadru privind raportările de mediu la nivel internațional. Scopul GRI este de a dezvolta standarde general acceptate privind raportările sustenabile;

- în comparație cu raportările financiare, adresate în special investitorilor, raportările de mediu trebuie să reflecte aspirațiile și nevoile unui grup destul de larg de utilizatori, începând de la utilizatorii financiari, până la utilizatori precum agențiile de mediu, comunitatea locală etc. Procesul de comunicare cu părțile interesate este esențial în raportarea și auditarea raportărilor de mediu, deoarece obiectivele și normele importante ale raportărilor de mediu sunt stabilite de către entități prin consultare cu părțile interesate;
- în cadrul raportărilor de mediu, ca urmare a complexității părților interesate, este foarte probabil ca unii indicatori privind performanța de mediu să fie lăsați pe dinafară. Auditorul de mediu ar trebui să identifice utilizatorii care au fost incluși și să identifice aspectele și indicatorii furnizați pentru fiecare dintre aceștia;
- pe lângă tehnicile de colectare a informațiilor utilizate în cadrul auditului situațiilor financiare (observația, inspecția, calculul, confirmarea, procedurile analitice), în cadrul unui audit de mediu trebuie utilizate

tehnici suplimentare, precum chestionarea grupurilor țintă, comentarii ale experților (agenții independente privind cercetările de piață), prezentarea listei utilizatorilor pentru a se consulta cu auditorul (ISEA, 1999: 45).

Din cauza lipsei unor criterii general stabilite, precum și a complexității utilizatorilor de informații de mediu, ceea ce creează o multitudine de obiective și scopuri ale raportului, auditarea unui raport de mediu, respectiv auditarea unui raport sustenabil reprezintă un proces mult mai dificil în comparație cu auditarea situațiilor financiare, ceea ce face ca profesia contabilă să nu se implice în efectuarea auditului de mediu.

Din cele prezentate mai sus se poate desprinde faptul că în cazul auditării unui raport de mediu este aproape imposibil sau cel puțin ineficient din punct de vedere financiar să se furnizeze un grad înalt de asigurare cu privire la calitatea raportului de mediu luat în ansamblul lui. Opinia auditorului poate include diferite grade de asigurare pentru diferite părți ale raportului de mediu.

Datorită tradiției lor și a reglementărilor de responsabilitate profesională, contabilii și auditorii independenți par a fi înclinați să opereze în domenii în care este elaborat un cadru general al principiilor și standardelor. Un cadru general obligatoriu pentru auditul de mediu nu a fost elaborat până în acest moment și este foarte posibilă existența reticenței contabililor și auditorilor independenți de a intra într-un domeniu în care riscul profesional nu poate fi bine estimat. Collison (1996) a oferit un argument foarte puternic pentru care auditorii sunt mai puțin interesați de implicarea în domeniul auditului de mediu.

Auditul este în esență procesul de comparare a dovezilor pentru a susține conformitatea cu criteriile stabilite, dar, potrivit lui Collison (1996), nu există criterii stabilite în domeniul ecologic.

Contribuțiile contabilului/auditorului independent ar putea ajuta entitatea să înțeleagă datoriile de mediu potențiale și reglementările în vigoare, iar explicațiile beneficiilor unui ecoaudit pot ajuta entitatea în planificarea unui ecoaudit și pot ajuta la evaluarea economică a propunerilor legate de mediu. Un asemenea tip de ecoaudit include o analiză a proceselor entității de identificare a zonelor în care sunt posibile diminuări de costuri (Willits și Metil 1996).

Tendința auditului de mediu care a făcut posibilă apariția în scenă a contabililor și auditorilor externi nu a fost agreată de către toți participanții, deoarece aceștia nu se axează pe impactul unei entități asupra mediului, ci pun accentul mai mult pe sisteme care evaluează și raportează impactul.

Influența în creștere a contabililor și auditorilor reduce influența inginerilor și a oamenilor de știință care deseori sunt mai puțin familiari cu sistemele informaționale elaborate decât sunt cu controlarea ieșirilor de emisii toxice și altele asemănătoare.

Există diferențe geografice în ceea ce privește implicarea contabilului/auditorului, care sunt în mod evident explicate prin intermediul reglementărilor naționale. Într-un studiu al lui Lodhia (2003), contabilii angajați ai firmelor de contabilitate acreditate din Fiji au afirmat că entitățile în care activează nu sunt implicate în auditarea de mediu datorită lipsei cererii. În același timp, au recunoscut că partenerii lor externi exercită anumite tipuri de audit de mediu.

Rolul auditorilor financiari externi în auditul de mediu și contribuția lor la

acesta au fost cercetate în Noua Zeelandă (Chiang și Lightbody 2004). Deși Chiang și Lightbody (2004) recunosc potențialul profesiei de audit de a se dezvolta în acest domeniu, ei spun că auditorii financiari din Noua Zeelandă neglijează această posibilitate. Auditorii din Noua Zeelandă se implicau în auditul de mediu doar ca rezultat al presiunilor exercitate de către terțe părți, de exemplu, clienții, în loc să exploateze proactiv această nișă de piață. Cu toate acestea, ei au constatat că numărul auditorilor implicați în auditul de mediu este în creștere. Auditorii tradiționali nu aveau cunoștințe în ceea ce privește problemele de mediu, iar cei care s-au implicat în auditul de mediu au format echipe multidisciplinare pentru a combina cunoștințele mai multor persoane.

Nyquist (2003) a prezentat practicile auditului de mediu în țările nordice, precum Suedia, Norvegia și Danemarca. În toate cele trei țări reglementările naționale prevăd faptul că entitățile trebuie să raporteze informații de mediu. Cu toate acestea, doar în Suedia legislația impune auditarea informației raportate (Nyquist 2003, p. 22).

Caracteristicile considerate importante atât pentru auditorii externi, cât și pentru cei interni sunt menționate și în cazul auditorilor de mediu. ISO 14001 recunoaște trei nivele diferite ale auditorilor de mediu (Wilson, 1998).

Primul nivel este cel al auditorilor cu puțină experiență sau fără experiență în ceea ce privește sistemele de management de mediu, nivelul doi este pentru auditorii membri într-o echipă de audit, iar nivelul trei este rezervat conducătorilor de audit care gestionează activitatea de audit și ceilalți membri ai echipei. Pentru fiecare nivel există un grad adecvat de experiență, pregătire și educație. Pentru toate nivelele aspec-

tele etice includ obiectivitate și independență.

Doar o mică parte a contabililor sunt implicați efectiv în auditul de mediu ca urmare a reticenței contabililor privind incertitudinea rezultată din lipsa unui cadru general obligatoriu. Profesia de auditor este una foarte vizibilă, iar reglementările obligațiilor profesionale determină auditorii să evite domeniile în care experiența lor poate fi folositoare, dar în care nu sunt clare standardele după care va fi evaluată performanța lor. Aceasta ar explica, de asemenea, de ce organismele profesionale pun atât de mult accent în publicațiile lor pe dezvoltarea cadrelor generale și a standardelor.

Deoarece un audit de mediu necesită tipuri diferite de abilități, cea mai rațională modalitate de organizare a acestui tip de audit pare a fi munca în echipă, prin implicarea auditorilor, contabililor, inginerilor sau a altor experți privind aspectele de mediu.

4. Opinia auditorilor financiari privind realizarea auditului de mediu în România

După ce am prezentat rolul auditorilor financiari în efectuarea auditului de mediu, la nivel internațional, vom analiza, pe bază de chestionar, implicarea auditorilor financiari din România în realizarea misiunilor de audit de mediu, precum și responsabilitatea de mediu a entităților din România din perspectiva auditorilor financiari. Auditorii financiari au fost selectați de pe site-ul Camerei Auditorilor Financiari din România (www.cafr.ro) astfel: am parcurs informațiile pentru toți auditorii înscriși pe site-ul Camerei Auditorilor Financiari din

România, am selectat adresele de email pentru cei care aveau trecutã adresa de email pe site (peste 95% din totalul auditorilor aveau trecutã adresa de email), iar apoi am trimis pe acele adrese chestionarul. Din totalul de 2455 de auditori pentru care am selectat adresa de email, am primit confirmare de trimitere pentru 2234 auditori, celelalte adrese fiind fie expirate, fie inactice. Din totalul de 2234 de auditori la care s-a trimis chestionarul, am primit rãspuns de la 276, care reprezintã peste 12%, ceea ce din punct de vedere statistic este un procentaj destul de bun și, totodatã, relevant pentru realizarea acestui studiu. Rãspunsurile la acest chestionar au fost obținute în perioada 27 iulie – 15 august 2009.

În ceea ce privește opinia auditorilor financiari privind implicarea lor în efectuarea auditului de mediu în România, au fost analizate urmãtoarele aspecte reprezentative:

- auditul financiar și aspectele de mediu;
- implicarea auditorilor financiari în realizarea misiunilor de audit de mediu.

4.1. EXPERIENȚA ȘI OPINIA AUDITORILOR FINANCIARI PRIVIND AUDITUL FINANCIAR ȘI ASPECTELE DE MEDIU

În cadrul acestor analize am avut în vedere douã aspecte:

- pe de o parte, prin experiența acestora în ceea ce privește influența aspectelor de mediu în exprimarea unei opinii cu privire la modul de întocmire și prezentare a situațiilor financiare (*Au existat situații în care opinia dumneavoastrã cu privire la modul de întocmire și prezentare a situațiilor financiare sã fie influen-*

Tabel 1 - Experiența auditorilor în ceea ce privește influența aspectelor de mediu asupra unei misiuni de audit financiar

Rãspunsuri acordate	Numãr auditori	Procent
DA	58	21%
NU	218	79%
Total	276	100%

Sursa: prelucrarea datelor obținute prin aplicarea chestionarului

Tabel 2 - Opinia auditorilor privind includerea riscului de mediu în evaluarea riscului inerent

Rãspunsuri acordate	Numãr auditori	Procent
DA	238	86%
NU	38	14%
Total	276	100%

Sursa: prelucrarea datelor obținute prin aplicarea chestionarului

țată de nerespectarea de cãtre entitatea client a unor reglementãri de mediu sau de nerecunoașterea sau recunoașterea neadecvatã a unor costuri sau obligații de mediu implicite sau legale?), aspect descris în tabelul 1;

- pe de altã parte, opinia auditorilor în ceea ce privește includerea riscului de mediu în evaluarea riscului inerent, conform Declarației 1010, aspect descris în tabelul 2 (*Considerați riscul de mediu ca fiind o componentã a riscului inerent?*).

În urma misiunilor de audit financiar realizate, din totalul de 276 de auditori respondenți, 21% s-au confruntat cu situații în care opinia lor cu privire la modul de întocmire și prezentare a situațiilor financiare a fost influențatã de nerespectarea de cãtre entitatea client a unor reglementãri de mediu, ceea ce relevã încã o datã importanța scãzutã pe care entitățile din România o acordã aspectelor de mediu.

Majoritatea auditorilor financiari (86%) considerã riscul de mediu ca fiind o componentã importantã a riscului de audit.

4.2. IMPLICAREA AUDITORILOR FINANCIARI DIN ROMÂNIA ÎN EFECTUAREA AUDITULUI DE MEDIU

Este analizatã prin prisma a patru variabile:

- experiența profesionalã în realizarea unor misiuni de audit de mediu (*Ați fost implicat, de-a lungul experienței profesionale, în realizarea unor misiuni de audit de mediu?*), variabilã descrisã în tabelul 3.
- opinia auditorilor financiari privind implicarea profesiei contabile și a auditorilor financiari în efectuarea auditului de mediu (*Considerați cã profesia contabilã/ auditorii financiari ar trebui sã joace un rol activ în efectuarea auditului de mediu?*), variabilã analizatã în tabelul 4;

Tabel 3 - Experiența auditorilor financiari din România în realizarea unor misiuni de audit de mediu

Răspunsuri acordate	Număr auditori	Procent
DA	23	8%
NU	253	92%
Total	276	100%

Sursa: prelucrarea datelor obținute prin aplicarea chestionarului

Tabel 4 - Opinia auditorilor financiari privind implicarea profesiei contabile în efectuarea auditului de mediu

Răspunsuri acordate	Număr auditori	Procent
DA	203	74%
NU	73	26%
Total	276	100%

Sursa: prelucrarea datelor obținute prin aplicarea chestionarului

Tabel 5 - Implicarea viitoare a auditorilor financiari din România în realizarea unor misiuni de audit de mediu

Răspunsuri acordate	Număr auditori	Procent
DA	113	41%
NU	163	59%
Total	276	100%

Sursa: prelucrarea datelor obținute prin aplicarea chestionarului

Tabel 6 - Factorii care împiedică implicarea unui auditor financiar în realizarea unei misiuni de audit de mediu

Răspunsuri acordate	Număr auditori	Procent
Lipsa unui ghid sau standard privind efectuarea auditului de mediu	167	61%
Lipsa unor cunoștințe tehnice în domeniu	160	58%
Lipsa unor calități profesionale necesare pentru realizarea auditului de mediu	77	28%
Alți factori	64	23%

Sursa: prelucrarea datelor obținute prin aplicarea chestionarului

luni, să vă implicați în realizarea unor misiuni de audit de mediu?), variabilă analizată în tabelul 5.

- factorii care împiedică implicarea unui auditor financiar în realizarea unei misiuni de audit de mediu (*Care sunt factorii care împiedică implicarea unui auditor financiar în realizarea unei misiuni de audit de mediu?*), variabilă descrisă în tabelul 6.

Din analiza celor descrise mai sus, ca urmare a răspunsurilor acordate de auditorii financiari privind implicarea acestora în realizarea unor misiuni de audit de mediu, putem concluziona faptul că doar o mică parte a auditorilor din România (8%) au fost implicați până în prezent în realizarea misiunilor de audit de mediu, chiar dacă 74% dintre aceștia consideră că profesia contabilă, respectiv auditorii financiari ar trebui să se implice în realizarea auditului de mediu. Principalii factori care împiedică implicarea acestora în realizarea auditului de mediu sunt lipsa unui ghid sau standard privind efectuarea auditului de mediu, respectiv lipsa unor cunoștințe tehnice în domeniu. Sunt aceiași factori pe care cercetătorii străini îi aduceau în prim plan în studiile lor privind implicarea profesiei contabile în realizarea auditului de mediu. Cu toate acestea, există perspective îmbucurătoare, deoarece 41% dintre auditorii financiari au de gând ca în următoarele 12 luni să se implice în realizarea unor misiuni de audit de mediu.

5. Concluzii

Auditul de mediu reprezintă un concept destul de larg, de cuprinzător și reprezintă evaluarea modului în care aspectele de mediu sunt gestionate în cadrul unei entități, în scopul îmbunătățirii managementului de mediu și obținerii unui

- implicarea viitoare a auditorilor financiari din România în realizarea unor misiuni de audit de mediu (*Aveți de gând, în următoarele 12*

anumit nivel de credibilitate privind informațiile de mediu furnizate. Astfel, putem observa faptul că auditul de mediu poate fi realizat, fie din motive interne, reprezentând un instrument de evaluare, control și îmbunătățire al managementului de mediu, fie din motive externe, având drept obiectiv asigurarea unui nivel rezonabil de certitudine a faptului că informațiile de mediu evidențiază o imagine clară și completă în ceea ce privește impactul entității asupra mediului. Din cauza caracterului în mare măsură nereglementat al auditului de mediu nu au fost emise principii general acceptate care să aibă un scop comparabil cu cel al reglementărilor financiar-contabile și al auditului financiar. Auditul de mediu reprezintă un pilon de bază în asigurarea unei imagini fidele privind impactul entității asupra mediului.

Atât la nivel internațional, cât și la nivel național doar o mică parte a auditorilor

financiari sunt implicați efectiv în auditul de mediu ca urmare a reticenței privind incertitudinea rezultată din lipsa unui cadru general obligatoriu. Lipsa unor reglementări și a unor cadre generale de raportare a informațiilor de mediu determină auditorii să evite domeniile în care experiența lor poate fi folositoare. Aceasta ar explica, de asemenea, și de ce organismele profesionale pun atât de mult accent în publicațiile lor pe dezvoltarea cadrelor generale și a standardelor. Deoarece un audit de mediu necesită tipuri diferite de abilități, cea mai rațională modalitate de organizare a acestui tip de audit pare a fi munca în

echipă, prin implicarea auditorilor, contabililor, inginerilor sau a altor experți privind aspectele de mediu. Probabil că, în ciuda lipsei cunoștințelor tehnice în domeniu, cunoștințele privind organizarea și conducerea unei misiuni de audit ar reprezenta un mare câștig în realizarea auditului de mediu. Participarea auditorilor financiari alături de ingineri, fizicieni, biologi, ecologiști și alte profesii la realizarea auditului de mediu ar reprezenta un mare câștig, în special privind auditarea unor informații de mediu de natură financiară, precum costuri de mediu, datorii de mediu, provizioane și datorii contingente de mediu.

Acknowledgement

Lucrarea de față a fost realizată cu sprijinul CNMP, Proiect nr. 92-085/2008, intitulat "Dezvoltarea unui model funcțional de optimizare a strategiei naționale cu privire la raportările financiare în cadrul entităților economice private românești".

This work was supported by CNMP, project number 92-085/2008. The project is entitled "Developing a functional model for optimizing the national strategy regarding financial reporting within Romanian private sector entities".

Referințe bibliografice

Cărți și articole în reviste cu autori

- Chiang, C., Lightbody, M., *Financial auditors and environmental auditing in New Zealand*, Managerial Auditing Journal, volum 19, pagina 224–234, 2004.
- Collison, D., *The response of statutory financial auditors in the UK to environmental issues: A descriptive and exploratory case study*, British Accounting Review, volum 28, pagina 325–349, 1996.
- De Moor, P., De Beelde, I., *Environmental Auditing and the Role of the Accountancy Profession: A Literature Review*, Environmental Management, volum 36, număr 2, pagina 205–219, 2005.
- Deegan, C., Gordon, B., *A study of the environmental disclosure practices of Australian corporations*, Accounting and Business Research, volum 26, număr 3, p. 187–199, 1996.
- Gray, R., Bebbington, J., Walters, D., *Accounting for the Environment* (The Greening of Accountancy, Part II), Paul Chapman/Paul Chapman, London, 1993.
- Lodhia, S., *Accountants' responses to the environmental agenda in a developing nation: An initial and exploratory study on Fiji*, Critical Perspectives on Accounting, volum 14, pagina 715–737, 2003.
- Medley, P., *Environmental accounting—What does it mean to professional accountants?*, Accounting, Auditing and Accountability Journal, volum 10, pagina 594–598, 1997.
- Niskanen, J., Neiminen, T., *The objectivity of corporate environmental reporting; a study of Finnish listed firms' environmental disclosures*, Business Strategy and the Environment, volum 10, pagina 29–37, 2001.
- Nyquist, S., *The legislation of environmental disclosures in three Nordic countries—A comparison*, Business Strategy and the Environment, Swedish University of Agricultural Sciences, volum 12, pagina 12–25, SLU, Sweden, 2003.
- Stanwick, P., Stanwick, D., *Cut your risks with environmental auditing*, The Journal of Corporate Accounting and Finance, volum 12, pagina 11–14, 2001.
- Wallage, F., *Assurance on Sustainability Reporting: An Auditor's View*, AUDITING: A Journal of Practice & Theory, volum 19, Supplement, 2000.
- Willits, S., Metil, M., *Roles for CPAs in clients' ecoaudits*, Pennsylvania CPA Journal, volum 67, pagina 26–31, 1996.
- Wilson, R., *What does it take to be an ISO 14001 EMS auditor?*, Pollution Engineering, volum 30, pagina 49–51, 1998.

Documente guvernamentale

ISEA, *AccountAbility 1000 (AA1000) Framework: Standard, Guidelines and Professional Qualification*, ISEA, London, 1999.

Canadian Institute of Chartered Accountants, *Environmental auditing and the role of the accounting profession, Research report*, CICA, Toronto, 1992.

IFAC, *Environmental Management in Organizations. The Role of Management Accounting*, Financial and Management Accounting Committee, International Federation of Accountants, Study #6, New York, March, 1998.

World Commission on Environment and Development, *GRI Guidelines*, Oxford University Press, 2006.

Articole din surse electronice și cărți pe CD

Bențianu, L., Georgescu, I., *Approaches Of Environmental Information Audit In Annual Reports*, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, volum 1, număr 10, Faculty of Sciences, "1 Decembrie 1918" University, Alba Iulia, 2008, <http://www.oconomica.uab.ro/upload/lucrari/1020081/8.pdf>.

Thomson, R., Simpson, T., Le Grand, C., *Environmental auditing – Cover Story*, Internal Auditor, http://findarticles.com/p/articles/mi_m4153/is_n2_v50/ai_14442247, 1993.

Informații

Participarea CAFR la aniversarea ACCA România

ACCA (Association of Chartered Certified Accountants), asociație contabilă internațională care oferă cele mai recunoscute calificări la nivel mondial, a sărbătorit recent cinci ani de la deschiderea biroului său din România, prin organizarea în ziua de 30 martie a.c., la București a Conferinței cu tema: **"Regândirea afacerilor - plus-valoare în funcția financiar-contabilă"**, la care au susținut comunicări specialiști de marcă din domeniu.

Prezentările și dezbaterile în cadrul acestei manifestări, la care au fost de față circa 400 de participanți, s-au concentrat asupra tendințelor macro și micro economice din diverse industrii, atât la nivel global, cât și la nivel național, asigurând o panoramă de 360 de grade asupra modului în care aceste probleme sunt soluționate de către profesioniști din domeniul contabil și de audit înzestrați cu aptitudinile necesare.

Din partea Camerei Auditorilor Financieri din România prof. univ. dr. **Maria Manolescu**, vicepreședinte al Consiliului Camerei, a transmis un mesaj în care se spune, printre altele:

"În numele Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România, am onoarea de a

adresa celei mai sincere urări de salut celor prezenți la acest important eveniment, care marchează împlinirea a cinci ani de la deschiderea Biroului ACCA din România. Folosesc acest prilej pentru a transmite Biroului ACCA România cele mai calde felicitări pentru activitatea deosebit de eficientă desfășurată în această perioadă în interesul profesiei de audit și contabilitate din țara noastră. Suntem cu toții conștienți că obținerea calificării de membru ACCA conferă un plus de valoare dezvoltării profesionale, cu atât mai mult cu cât această calificare este recunoscută pe plan mondial, în domeniul precum contabilitate, finanțe și management, reputația ACCA bazându-se pe cei peste 100 de ani de experiență în furnizarea de calificări contabile și financiare.

În contextul activității de audit financiar în slujba interesului public, Camera Auditorilor Financieri din România desfășoară excelente relații de colaborare cu ACCA, cu Biroul ACCA din România. Suntem onorați de participarea membrilor marcanți din conducerea ACCA la evenimentele internaționale pe care le organizăm, de semnarea Acordurilor de Cooperare cu ACCA și de participarea lectorilor ACCA la seminariile tehnice pe care le-am organizat și vom continua să le organizăm pentru membrii noștri.

Vă asigur, în numele Consiliului CAFR, de întreaga disponibilitate de a acționa în

continuare împreună, pentru îndeplinirea obiectivelor pe care ni le propunem, în interesul economiei românești și internaționale".

În tematica Conferinței au figurat: "Elaborarea unui program pentru competitivitate într-o lume post-criză", "Viitorul sistemului bancar - modelarea unui mediu economic și social mai bun", "Inovație în afaceri", "Captarea talentului Generației Y - fundament pentru creșterea economică viitoare", "Provocări în privința implementării unui Centru pentru Shared Services - de la idee la actor de nivel internațional".

Expuneri deosebit de interesante au avut **Helen Brand**, director executiv ACCA, **Pascal Frerejacque**, Senior Operations, Banca Mondială, **Stanislav Georgiev**, vicepreședinte și CFO al Unicredit Țiriac Bank și **Laura Perrin**, membru în Consiliul Internațional al ACCA.

Evenimentul a cuprins o masă rotundă având drept subiect "Auditul și societatea - valoarea auditului într-o lume modernă", la care a avut intervenții și prof. univ. dr. Maria Manolescu. În acest cadru au fost supuse atenției probleme de actualitate și de perspectivă ale auditului, precum: reducerea decalajului dintre modul de percepție de către public a activității de audit și activitatea auditorilor în realitate, evoluția reglementărilor internaționale în domeniu, costul serviciilor de audit, relevanța informațiilor oferite de auditori pentru necesitățile stakeholderilor.

Auditul practic, conform ISA-urilor clarificate

Glenn COLLINS* & Massimo LAUDATO**

Abstract

Practical Auditing under Clarified ISAs

The clarified International Standards on Auditing (ISAs) issued by the International Auditing and Assurance Standards Board are effective for audits of accounting periods starting on or after 15 December 2009 (for the UK, periods ending on or after 15 December 2010). For many auditors the performance of their first engagements under the new ISAs are therefore imminent and need to be supported by relevant training and changes to the audit methodology adopted.

The clarified ISAs may cause practitioners some concern. After all, the new standards are longer, two new standards have been introduced (ISA 265 on communication of deficiencies in internal control, and ISA 450 on the evaluation of misstatements), 12 other ISAs have been revised, and some of the guidance material in the current standards have been elevated to requirements.

However, the actual impact of the new standards on current audit practice is not as extensive as the changes brought about by the adoption of the current ISAs

Key words: Clarified ISAs, control environment, risk based audit, risk identification

JEL Classification: M 42

Cuvinte cheie: ISA clarificate, mediul de control, abordare bazată pe risc, identificarea riscului

* Coordonatorul departamentului pentru servicii de consiliere ACCA, e-mail: info@ro.accaglobal.com

** Consilier tehnic ACCA Marea Britanie, e-mail: info@ro.accaglobal.com

Introducere

Standardele Internaționale de Audit (ISA) clarificate emise de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) sunt aplicabile auditurilor perioadelor contabile care încep la 15 decembrie 2009 sau ulterior acestei date (pentru Marea Britanie, perioadelor care se încheie la 15 decembrie 2010 sau ulterior acestei date). Prin urmare, pentru mulți auditori este iminentă realizarea primelor misiuni conform noilor ISA și aceasta trebuie să fie susținută de formări relevante și modificări ale metodologiei de audit adoptate.

ISA clarificate pot genera îngrijorări în rândul practicienilor. În definitiv, noile standarde sunt mai lungi, au fost introduse două noi standarde (ISA 265 privind comunicarea deficiențelor controlului intern și ISA 450 privind evaluarea denaturărilor), alte 12 ISA-uri au fost revizuite și o parte din materialele de îndrumare din standardele actuale au fost actualizate pentru a corespunde cerințelor. Cu toate acestea, impactul real al noilor standarde privind practica curentă a auditului nu este la fel de extins ca modificările generate de adoptarea ISA-urilor în forma lor prezentă.

De fapt, ISA-urile clarificate confirmă faptul că accentul în realizarea unei misiuni de audit trebuie pus pe adoptarea abordării bazate pe risc, în care se impune exercitarea raționamentului profesional și menținerea scepticismului profesional pe parcursul auditului.

Pentru atingerea acestui deziderat fiecare standard identifică obiective specifice, dispoziții și materiale distincte explicatorii și de aplicare care îndrumă auditorul în procesul de identificare și

evaluare a riscurilor de denaturări semnificative, în obținerea de probe de audit suficiente și adecvate prin proiectarea răspunsurilor potrivite la riscurile evaluate și în formarea unei opinii pe baza probelor obținute.

Acest articol ilustrează modul în care poate fi adoptată o abordare bazată pe risc pentru un audit realizat în conformitate cu ISA-urile clarificate și ce impact pot avea asupra practicii actuale de audit unele din noile dispoziții introduse.

Importanța planificării

Planificarea este vitală pentru realizarea unui audit conform abordării bazate pe risc și cele mai importante ISA-uri care fac referire la acest subiect – și anume ISA 300, *Planificarea unui audit al situațiilor financiare*, ISA 315, *Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său* și ISA 330, *Răspunsul auditorului la riscurile evaluate* – nu au fost modificate semnificativ.

ISA 315, în special, cere auditorului să identifice riscurile pe parcursul procesului de înțelegere a entității și a mediului acesteia și să evalueze impactul potențial al unor astfel de riscuri asupra situațiilor financiare în ansamblu, precum și asupra declarațiilor specifice.

Procesul de identificare a riscului trebuie să înceapă, mai degrabă, de la obținerea de informații cu privire la natura, caracteristicile și dinamica entității și a mediului în care aceasta își desfășoară activitatea și, apoi, trebuie să se treacă la evaluarea efectelor potențiale, în ceea ce privește denaturările pe care astfel de riscuri ar putea să le aducă asupra situațiilor financiare, și nu să urmeze ruta contrară – de demarare a evaluării riscurilor prin citirea

situațiilor financiare, abordare care ar putea conduce la omiterea unor riscuri relevante și proeminente, care țin de circumstanțe specifice sectorului de activitate sau entității.

Pentru atingerea obiectivului prezentat mai sus, auditorul trebuie, printre altele, să ajungă să cunoască următoarele aspecte:

- Factorii de influență din sectorul de activitate în care entitatea își desfășoară activitatea – dimensiunea pieței, nivelul de concurență, relațiile dintre furnizori și clienți.
- Factorii de reglementare, cum ar fi legile și reglementările semnificative, care pot fi generale sau specifice sectorului de activitate, cum ar fi cerințele de mediu pentru un sector de activitate, legislația generală în domeniul forței de muncă, reglementările privind sănătatea și siguranța și cadrul general aplicabil de raportare financiară.
- Factorii externi relevanți care afectează entitatea, cum ar fi condițiile economice generale, ratele de dobândă și disponibilitatea finanțării.
- Natura și istoricul entității, incluzând operațiunile sale, sursele de venit, produsele, serviciile, piețele deservite, personalul cheie, locațiile, structura acționariatului, investiții de afaceri planificate sau în curs, principalii clienți, principalii furnizori și structura sa de finanțare.
- Selecția, aplicarea și gradul de adecvare a politicilor contabile utilizate de entitate și motivele efectuării oricăror modificări.
- Obiectivele și strategiile entității și riscurile de afaceri aferente.
- Analiza performanței financiare a entității.

Un alt element important privind entitatea pe care auditorul trebuie să-l cunoască pentru a identifica posibilele surse de risc se referă la controalele interne implementate de către entitate pentru a asigura fiabilitatea raportării financiare, eficacitatea și eficiența operațiunilor și conformitatea cu legile și reglementările aplicabile. ISA 315 evidențiază următoarele cinci componente:

- mediul de control
- procesul folosit de entitate pentru evaluarea riscului
- sistemul informațional, inclusiv procesele de afaceri, relevant pentru raportarea financiară
- activitățile de control relevante pentru audit
- monitorizarea controalelor.

Deși toate componentele controlului intern pot fi relevante pentru audit, mediul de control, văzut drept cultura creată și promovată de către conducere cu privire la integritate, etică, atitudine față de control, angajament față de competența personalului, comunicarea valorilor, managementul riscului, alocarea autorității și responsabilității, poate fi considerat o fundație pentru celelalte elemente ale controlului intern.

Natura mediului de control este extinsă în întreaga entitate și are un impact pozitiv sau negativ asupra eficacității celorlalte controale aplicate tranzacțiilor entității. De fapt, deficiențele mediului de control subminează celelalte controale, chiar dacă ele sunt proiectate corespunzător, deoarece evitarea controalelor se poate face cu o mai mare ușurință, în timp ce un mediu de control pozitiv favorizează un control intern mai solid. Prin urmare, este important să se cunoască mediul de control în toate misiunile sau în cea mai mare parte a

ISA-urile clarificate confirmă faptul că accentul în realizarea unei misiuni de audit trebuie pus pe adoptarea abordării bazate pe risc, în care se impune exercitarea raționamentului profesional și menținerea scepticismului profesional pe parcursul auditului

lor, în special în cazul entităților mai mici, unde este posibil ca aceste controale să fie neoficiale.

Riscurile și reacțiile față de acestea vor fi înglobate într-o strategie de audit consecventă și într-un plan de audit detaliat, care vor fi documentate corespunzător. Auditorilor care nu sunt familiarizați cu procesul descris mai sus este necesar să li se reamintească importanța planificării și a direcționării acesteia, care trebuie să pornească de la aprecierea entității, a controlului său intern și să se îndrepte spre situațiile financiare. Un auditor care își demarează planificarea de la situațiile financiare poate, cu ușurință, să pornească într-o direcție greșită. În câteva ISA-uri noi și revizuite au fost introduse unele modificări ale ISA-urilor clarificate care sunt relevante pentru procesul planificării.

ISA 320 privind pragul de semnificație introduce o dispoziție privind determi-

narea pragului de semnificație funcțional la un nivel mai redus decât cel determinat pentru situațiile financiare ca întreg. Deși conceptul de prag de semnificație funcțional nu a fost formulat distinct în ISA-urile anterioare, el a fost adoptat în practică pe scară largă prin utilizarea unor repere, precum pragul de semnificație funcțional și eroarea acceptabilă.

ISA 320 îl definește drept „suma sau sumele stabilite de auditor la un nivel mai scăzut decât pragul de semnificație pentru situațiile financiare ca întreg, pentru a reduce la un nivel adecvat de scăzut probabilitatea ca denaturările necorectate sau nedetectate agregate să depășească pragul de semnificație pentru situațiile financiare ca întreg”. Conceptul se aplică, de asemenea, și nivelului pragului de semnificație stabilit pentru anumite clase de tranzacții, solduri de conturi sau prezentări.

Prin urmare, pragul de semnificație funcțional va avea o valoare mai redusă decât pragul de semnificație general aferent misiunii și va lua în considerare riscul general asociat clientului și riscurile specifice – luând, de exemplu, în considerare erorile trecute necorectate și probabilitatea existenței erorilor nedetectate. Nu există îndrumări care să facă referire la cât de redus trebuie să fie pragul de semnificație funcțional în raport cu pragul de semnificație general, deoarece acest aspect ține de raționamentul profesional al auditorului fundamentat pe riscurile evaluate.

ISA 402 recunoaște utilizarea din ce în ce mai frecventă a organizațiilor prestatoare de servicii și complexitatea în creștere a relațiilor rezultate. Standardul revizuit își aliniază dispozițiile cu standardele care prevăd evaluarea riscului, în special în ceea ce privește înțelegerea controlului intern și evalu-

area riscurilor identificate. Multe entități externalizează servicii care fac parte din sistemul lor informațional, cum ar fi salarizarea și controlul creditelor. Auditorul trebuie să înțeleagă modul în care sunt utilizate organizațiile prestatoare de servicii, care sunt procesele afectate, care este pragul de semnificație al domeniilor externalizate, cum controlează entitatea și agenția tranzacțiile procesate extern și termenii contractuali implicați și trebuie să evalueze impactul unor astfel de servicii asupra controlului intern, riscurile potențiale pentru situațiile financiare și impactul asupra abordării auditului.

Relații periculoase

ISA 550, *Părți afiliate* a fost modificat pentru a evidenția procedurile utile pentru identificarea și evaluarea riscului de denaturare a situațiilor financiare care provine din relațiile și tranzacțiile cu părțile afiliate, precum și procedurile pentru generarea răspunsurilor adecvate. Vizitați www.accaglobal.com/isa550 pentru a studia toate efectele acestui standard.

Estimări dificile

ISA 540, care tratează auditarea estimărilor contabile, admite faptul că situațiile financiare conțin mai multe valori estimate decât s-a prevăzut atunci când ISA-urile au fost emise pentru prima dată. Revizuirea ISA 540 are ca scop îmbunătățirea rigorii auditului estimărilor și conformitatea abordării auditului estimărilor cu abordarea bazată pe risc din standardele privind evaluarea riscului și fraudă.

ISA 540 impune aplicarea unei rigori și a unui scepticism îmbunătățite în auditul estimărilor contabile, inclusiv în

aprecierea de către auditor a unei posibile influențe exercitate de către conducere. El conține, de asemenea, standarde și îndrumări cu privire la determinarea și documentarea de către auditor a denaturărilor și a indiciilor privind exercitarea unei posibile influențe din partea conducerii în raport cu estimările individuale.

Dispozițiile specifice noi, relevante pentru etapa planificării includ:

- Cunoașterea și înțelegerea modului în care conducerea identifică tranzațiile, evenimentele și condițiile care ar putea impune necesitatea unei estimări contabile și a modului în care face respectivele estimări.
- Analizarea rezultatului unei estimări contabile realizate în perioade contabile anterioare sau, dacă este cazul, a reestimării ulterioare realizate în perioada curentă.
- Evaluarea incertitudinilor de estimare atunci când se determină dacă estimările cu un grad înalt de incertitudine dau naștere unor riscuri semnificative.

O altă dispoziție nouă pentru etapa realizării misiunii include realizarea de proceduri de fond ca reacție la riscurile semnificative, cum ar fi să se evalueze dacă și cum a avut conducerea în vedere ipoteze și rezultate alternative și cum a tratat incertitudinea estimării. Alte proceduri presupun obținerea de probe suficiente cu privire la oportunitatea deciziei conducerii de a recunoaște sau nu estimările în situațiile financiare, precum și cu privire la baza de evaluare selectată.

Nouă este, de asemenea, și dispoziția de a analiza raționamentele și deciziile conducerii pentru a identifica indiciile privind exercitarea unei influențe din partea conducerii.

Încheierea misiunii

ISA 580, *Declarațiile conducerii*, include dispoziția privind obținerea declarațiilor scrise. În trecut era suficientă recunoașterea responsabilităților de către conducere, dar acum auditorul trebuie să obțină declarații care să arate că membrii conducerii și-au îndeplinit responsabilitățile în ceea ce privește întocmirea situațiilor financiare și exhaustivitatea informațiilor oferite auditorului.

Reformularea ISA 580 arată foarte clar că declarațiile scrise doar susțin probele de audit și nu oferă, ele însele, probe distincte, suficiente probe de audit. ISA arată că declarațiile trebuie să susțină, în forma lor scrisă, celelalte probe de audit relevante pentru situațiile financiare sau declarațiile specifice din situațiile financiare atunci când se consideră necesar de către auditor sau când este impus de către alte ISA-uri. Standardul prevede și necesitatea de a răspunde în mod adecvat declarațiilor scrise ale conducerii și, acolo unde este cazul, ale celor însărcinați cu guvernarea sau de a reacționa atunci când conducerea, și, acolo unde este cazul, cei însărcinați cu guvernarea nu oferă declarațiile scrise solicitate de auditor.

Declarațiile scrise ale conducerii sunt obligatorii pentru toate auditurile. Dacă nu sunt disponibile, auditorul trebuie:

- să discute problema cu membrii conducerii
- să reaprecieze integritatea conducerii și să reevalueze declarațiile

conducerii atât pe cele verbale, cât și pe cele scrise și să aprecieze credibilitatea celorlalte probe de audit

- să întreprindă acțiunile corespunzătoare, inclusiv să evalueze lipsa declarațiilor și impactul asupra opiniei de audit.

Dacă există îndoieli suficiente referitoare la declarațiile prin care se recunoaște responsabilitatea conducerii pentru întocmirea situațiilor financiare, referitoare la informațiile oferite privind exhaustivitatea declarațiilor conducerii sau referitoare la credibilitatea informațiilor, atunci auditorul este obligat să declare imposibilitatea de a exprima o opinie.

Un aspect privind grupul

ISA 600 privind auditurile grupurilor prezintă proceduri specifice pentru a obține un nivel mai înalt de consecvență atunci când un auditor al grupului își asumă singur responsabilitatea, iar alți auditori realizează auditul componentelor. Efectiv, auditorului grupului i se impune să se implice mai mult în activitatea auditorilor părților componente.

În special, auditorului grupului i se cere să cunoască și să înțeleagă auditorii părților componente, inclusiv competențele lor profesionale și să determine dacă aceștia înțeleg și respectă dispozițiile etice relevante pentru auditul grupului.

Bibliografie

IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR – editura Irecson, București, 2009

www.accaglobal.com/isa550

<http://www.ifac.org/IAASB/>

Cum pot contabilii și auditorii financiari adăuga valoare afacerii?*

Abstract

How Can the Accountants and the Auditors Add Value to a Business?

In the 21st century, accountants and auditors are expected to be multi-faceted, well-rounded individuals who can supplement their technical accounting expertise, and ethical perspective, with a range of interpersonal skills and managerial capabilities. You will be expected to 'add value', 'be a business partner', and 'take a strategic role'.

Doing these things is not without challenges, but you can't even attempt them until you understand what they are. Unfortunately for many students, these phrases can mean so many different things that they are teetering on the brink of being meaningless.

Key words: *value, advice, analysis*

JEL Classification: *M 42*

Cuvinte cheie: *valoare, consiliere, analiză*

Contabililor și auditorilor financiari li se cere din ce în ce mai frecvent să-și depășească rolurile și funcțiile tradiționale și să răspundă unor nevoi mai abstracte: „adăugarea valorii”, „a fi un partener al afacerii” sau „adoptarea unui rol strategic”. Acest articol tratează mai îndeaproape ce presupun toate acestea.

În secolul 21 contabililor și auditorilor li se cere să fie persoane multilaterale și profesioniști compleți, care pot adăuga experienței lor tehnice contabile și perspectivei etice o serie de abilități interpersonale și capacități manageriale.

Vi se va cere să „adăugați valoare”, să „fiți un partener al afacerii” și să „adopți un rol strategic”. Întrunirea acestor condiții nu este ușoară, dar nici măcar nu puteți să încercați să le întruniți până când nu înțelegeți ce presupun. Din păcate pentru mulți stagiați, aceste sintagme pot să însemne lucruri atât de multe și diferite încât sunt aproape de a-și pierde orice sens. „Adăugarea valorii este, în mod deosebit, o frază îngrozitoare și ar trebui eliminată din vocabularul de afaceri”, afirmă Nick Jarman, un partener PwC în cadrul cabinetului de consultanță pentru eficacitate financiară. Este oare o surpriză că profesioniștii din domeniul finanțelor spun „bine, da...deci vreți ca eu să adaug valoare...dar ce înseamnă aceasta?”, se întreabă retoric Jarman care, cu toate acestea, ajunge să utilizeze și el aceeași frază.

„Este inevitabilă”, recunoaște Nick Jarman, iar rolul pe care îl deține în cadrul cabinetului de consultanță pentru eficacitate financiară al unei firme Big Four face ca acest tip de terminologie să fie foarte dificil de evitat. Dar „adăugarea valorii” are înțelesuri diferite în contexte diferite, iar în multe scenarii înțelesul acestei fraze, precum și al altora la fel de abstracte va depinde, într-o anumită măsură, de persoana care o utilizează.

Deci nu vă faceți griji dacă le găsiți neclare; nu sunteți singurii – și vor exista nenumărate ocazii în cariera dumneavoastră când cel mai prudent va fi să solicitați clarificări, în special în

* Comentariu oferit de Biroul ACCA România

discuțiile care implică personal fără specializare financiară.

Adăugarea valorii

Printre confrății profesioniști, lucrurile sunt mai puțin complicate. „Consider serviciile cu valoare adăugată ca fiind acelea care oferă beneficii clare de afaceri clienților mei. Și la fel le consideră și ei”, spune profesionistul independent Frederick Kirkland, iar el vede aceste servicii ca fiind foarte diferite de serviciile de „conformitate”. Din punct de vedere istoric, aceste servicii au fost principala sursă de lucrări și venituri pentru multe cabinete, deoarece companiile și persoanele apelează la firme (cel puțin inițial) pentru că acestea înțeleg reglementările asociate raportării statutare (adică raportări care sunt solicitate la anumite date și care au un conținut determinat de reguli stabilite de guvernele locale sau naționale, cum ar fi raportările pentru audit și cele fiscale). „Serviciile cu valoare adăugată sunt cele pe care clienții le doresc, mai degrabă decât să aibă nevoie de ele”, adaugă Kirkland.

Serviciile de conformitate tind să fie privite drept bunuri de către profesioniști și clienții lor și reprezintă achiziții care sunt efectuate cu reticență de către multe părți (care ar prefera să își cheltuiască banii pentru ceva mai productiv), astfel încât furnizorii sunt adesea aleși în funcție de „cel mai redus cost”. Această situație poate face ca serviciile cu valoare adăugată, care aduc beneficii clientului și generează mai multe venituri pentru firmă, să devină avantajoase pentru ambele părți, iar ele includ o gamă de oferte în permanentă creștere, cum ar fi: consiliere pentru accesarea finanțării, planuri pentru persoane vârstnice, întocmirea situațiilor lunare de management, implementarea

software-ului contabil, planificare fiscală personală și pentru firme, managementul riscului, asistență pentru litigii, consultanță pentru redresarea activității, restructurare și multe altele.

În secolul 21 contabililor și auditorilor li se cere să fie persoane multilaterale, care pot adăuga experienței lor tehnice și perspectivei etice o serie de abilități interpersonale și capacități manageriale.

În multe cazuri contabilii din domeniul comerțului și din sectorul public înțeleg conceptul de „adăugare a valorii” ca având un înțeles similar deoarece se referă la capacitatea contabililor de a-și extinde susținerea și serviciile dincolo de responsabilitățile lor financiare tradiționale. Au trecut de mult zilele în care funcțiile finanțelor erau, în principal, cele de realizare a evidențelor istorice și de realizare a registrelor asociate acestora și a sistemelor de înregistrare a tranzacțiilor; dar adăugarea de valoare rolurilor și raportărilor asociate în mod tradițional cu finanțele duce la o gamă diferită de activități și servicii, cele care „adaugă valoare” serviciilor oferite clientului într-un cabinet contabil.

În climatul economic actual, cea mai clară modalitate în care profesioniștii în domeniul finanțelor pot adăuga valoare este oferind mai mult pentru aceeași sumă de bani și pentru aceleași resurse sau chiar pentru mai puțini bani și mai puține resurse. Dar finanțelor li se solicită și să furnizeze informații. „Adăugarea de valoare funcției financiare presupune ca profesioniștii contabilii și auditorii să petreacă mai puțin timp colectând și compilând informații și mai mult timp analizându-le”, spune Jarman. Această situație poate presupune

multe lucruri, inclusiv: dezvoltarea unui sistem de evaluare pentru informațiile ne-financiare; găsirea unor modalități noi și inovative de reducere a costurilor; simplificarea proceselor și eficientizarea tehnologiei, identificarea (și, unde este posibil, gestionarea) domeniilor (interne și externe afacerii) care presupun cel mai mare risc financiar - și altele.

Parteneriatul de afaceri

Această temă ne aduce la ce înseamnă „să fii un partener al afacerii”, un termen care este adesea utilizat împreună cu referiri la „valoarea adăugată” și care are, de asemenea, o serie de sensuri multiple, potențial neclare. „În rolul de parteneri ai afacerii, contabilii și auditorii din diferite organizații vor trebui să facă diverse lucruri”, spune Jarman și pentru a face lucrurile un pic mai dificile pentru cei care încearcă să-și dea seama cum li se aplică această teorie, el adaugă: „Rolul evoluează în permanență”, deoarece, așa cum afacerile și lumea în care ele funcționează se schimbă, la fel trebuie să facă și profesioniștii financiari care lucrează în cadrul afacerilor (în calitate de angajați) și pentru ele (în calitate de consilieri externi).

„A fi un partener al afacerii înseamnă să-ți utilizezi abilitățile de afaceri pentru a rezolva problemele afacerii”, spune Jarman. Progresele tehnologice ușurează sarcinile de procesare a tranzacțiilor, deci ceea ce „rămâne” din funcția financiară trebuie să întreprindă mai mult pentru a-și justifica existența. Acesta presupune adesea mai mult decât o simplă analiză, presupune un „parteneriat” cu alte părți ale organizației pentru a susține deciziile de afaceri cu o analiză corectă, cu informații și raționamente astfel încât să se ia decizii mai bune.

De exemplu, în loc să ofere numai informații cu privire la cei mai profitabili și la cei mai puțin profitabili clienți, specialiștii financiari pot oferi detalii privind evaluările care au stat la baza analizei, astfel încât directorii fără pregătire financiară să poată observa dacă afacerea întreprinde anumite acțiuni benefice vizavi de cei mai profitabili clienți, acțiuni pe care nu le întreprinde în alte domenii sau, poate, își concentrează eforturile de „management al relațiilor cu clienții” asupra acelor care generează proporțional mai mult profit; în loc să utilizeze pur și simplu evaluările privind furnizorii pentru a negocia discounturi în funcție de volum pe departamente, specialiștii în domeniul financiar-contabil pot (eventual) să colecteze informații din sisteme și departamente multiple, să le clasifice în funcție de tipul mărfii și proprietarul legal și, apoi, să realizeze economii prin luarea deciziilor și negocierea cu furnizorii la nivel global.

Aceste exemple pot părea mai adec-

vate pentru organizații mari și pot părea mai puțin relevante pentru cabinete decât pentru industrie sau pentru sectorul public. Dar acestea ar trebui să vă ofere o idee privind diferența între acțiunea „reactiv”, în modul în care s-a acționat întotdeauna, și a avea o abordare mai „proactivă”, imaginativă, colaborând îndeaproape cu directori fără specializare financiară (ceea ce arată că puteți să „adăugați valoare” și să fiți „un partener al afacerii”) – iar modificarea abordării și perspectivei pe care aceste exemple o ilustrează reprezintă un element pe care îl puteți aplica și demonstra indiferent de zona profesiei în care activați și indiferent de dimensiunea organizației dumneavoastră.

În concluzie

Pe măsură ce lumea se schimbă, același lucru se întâmplă și profesiiilor financiare; așa cum afacerile evoluează, la fel trebuie să se întâmple și cu profesioniștii din acest domeniu. Contabilii și auditorii fac parte dintr-o profesie în continuă mișcare.

Au o carieră care necesită un angajament pentru educație permanentă, iar acest angajament nu este nesemnificativ; dar, în schimb, speranțele, visele și așteptările lor pot prinde contur într-o viață de provocări profesionale, oportunități și recompense.

Bibliografie

ACCA research report: *Reshaping the audit for the new global economy*, accesabil la http://www.accaglobal.com/pubs/general/activities/library/audit/audit_pubs/pol-af-rtf2.pdf

ACCA research report: *Generation Y: Realising the potential*, accesabil la <http://www.accaglobal.com/allnews/employers/2010/NEWSQ4/Features/3374815>

Informații

Participarea CAFR la Forumul pentru Practici Mici și Mijlocii al IFAC de la Istanbul

La 21 martie 2011, la Istanbul, a avut loc Forumul pentru Practici Mici și Mijlocii, organizat de Federația Internațională a Contabililor (IFAC) în cooperare cu Federația Experților Contabili Mediteraneeni (FCM) și cu cele două organisme profesionale din Turcia: Asociația Experților Contabili din Turcia (EAAT) și Uniunea Camerei Contabililor Publici Certificați din Turcia (TURMOB).

La acest eveniment, Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezen-

tată de o delegație compusă din: **Maria Manolescu**, **Emil Culda**, **Ali Eden**, vicepreședinți, **Carmen Mataragiu** și **Alexandru Groza**, membri ai Consiliului Camerei. Acest forum a adus laolaltă organisme contabile naționale și internaționale, normalizatori și alte părți interesate, pentru a discuta provocările și oportunitățile cu care se confruntă practicile mici și mijlocii. Tema manifestării din acest an a fost: **Realizarea unui parteneriat cu IMM-urile, pentru crearea și susținerea de valoare.**

Agenda forumului a inclus subiecte-cheie, precum: modul în care pot fi armonizate nevoile IMM-urilor în formularea și elaborarea politicilor publice, în domeniul reglementării și al standardelor internaționale de audit și asigurare, contabilitate și etică, modul în care IMM-urile se pot adapta unei piețe în permanentă schimbare pen-

tru a furniza servicii de înaltă calitate, strategia IFAC de a veni în sprijinul practicilor mici și mijlocii.

Printre vorbitori s-au numărat **Sylvie Voghel**, președinte al Comitetului pentru practici mici și mijlocii din cadrul IFAC, **Paul Thompson**, director adjunct al Comitetului pentru practici mici și mijlocii al IFAC, **Nail Sanli**, președintele TURMOB, **George Samothrakis**, președintele FCM, **Pierre Delsaux**, director al direcției Libera Circulație a Capitalului, Dreptul Companiilor și Guvernanță Corporativă din cadrul Comisiei Europene, **Philip Johnson**, președinte FEE, **Don Thompson**, membru al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Etică pentru Contabili al IFAC (IESBA), **Arnold Schilder**, președinte al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare al IFAC (IAASB).

Informații

CSPAAS a adoptat „Regulamentul privind limitarea răspunderii civile a auditorilor statutari și a firmelor de audit”

La finalul anului 2010 a fost adoptat de către Consiliul superior al Consiliului pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar (CSPAAS) **Regulamentul privind limitarea răspunderii civile a auditorilor statutari și a firmelor de audit**, care a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, Nr. 176/14.03.2011.

Sub incidența **Regulamentului** intră toți membrii Camerei Auditorilor Financiar din România care au dreptul de a desfășura activitate de audit statutar și care realizează, în nume propriu, un audit statutar al situațiilor financiare anuale sau al situațiilor financiare anuale consolidate, întocmite potrivit legii contabilității și reglementărilor contabile aplicabile în România. **Regulamentul** stabilește cuantumul despăgubirilor pentru prejudiciile

provocate cu intenție indirectă sau din culpă în executarea Contractului de audit sau în legătură cu acesta.

În Comunicatul transmis redacției CSPAAS apreciază că acest **Regulament** aduce clarificările necesare în domeniul răspunderii civile a auditorilor statutari atât pentru practicienii din domeniu, cât și pentru beneficiarii rapoartelor de audit și își exprimă convingerea că o analiză atentă a acestei reglementări, efectuată de către orice auditor sau parte interesată, nu va face decât să pună în evidență, o dată mai mult, importanța contractului și raportului de audit, ca repere pentru serviciile de audit statutar furnizate de către profesioniștii din domeniu.

Regulamentul a fost emis ca urmare a atribuției ce revine CSPAAS de a reglementa limitarea în timp, precum și cuantumul sumei care poate fi solicitată drept daună de la un auditor statutar sau de la o firmă de audit, conform prevederilor art. 37, alin. (4) din OUG nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, aprobată cu modificări prin Legea nr. 278/2008, cu modificările și completările ulterioare.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se

trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are: accepted,

accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

